

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ

Національний університет
«Одеська юридична академія»

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ

20 травня 2020 року
м. Одеса

Науково-практична заочна конференція

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ

МАТЕРІАЛИ
Науково-практичної заочної конференції

20 травня 2020 року
м. Одеса

2020

*Друкується за наказом ректора
Національного університету «Одеська юридична академія»
В. Є. Загороднього
(наказ № 749-41 від 04 травня 2020 року)*

Відповідальний редактор – перший проректор Національного університету «Одеська юридична академія» (НУ «ОЮА»), доктор юридичних наук, професор М. Р. Аракелян.

*Науково-практична заочна конференція
«Правова система України в умовах новітніх викликів міжнародного порядку»
проведена в рамках реалізації модуля Жан Моне «ЄС як глобальний актор та агент змін»*

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

П68 **Правова система України в умовах новітніх викликів міжнародного порядку** : матеріали науково-практичної заочної конференції (м. Одеса, 20 травня 2020 р.) / за ред. М. Р. Аракеляна. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 128 с.

ISBN 978-966-992-101-7

У пропонованій до уваги читачів збірці тез Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми міжнародного права та міжнародного приватного права: глобальні та регіональні виклики та сценарії розвитку» висвітлюється широке коло як загально-теоретичних та прикладних проблем, так і різноманітних аспектів міжнародного права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює теорії пізнання міжнародного права та права ЄС. Деякі напрацювання містять спроби по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті динаміки інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема.

УДК 340(063)

ПЕРЕДМОВА

Розвиток міжнародного права у XX столітті відрізнявся надзвичайною динамічністю, проте міжнародне право XXI століття перестало бути виключно міждержавним. У сучасних умовах людина поступово опинилася в центрі уваги міжнародної спільноти в якості однієї з найважливіших цінностей з охопленням міжнародним правом найрізноманітніших питань міжнародного життя. Саме це життя отримало абсолютно нові риси, за яких держава якщо і не залишає позицій основного гравця, але і не може претендувати на одноособове зайняття цього місця. З'являються нові рівні правової реальності: регіональний та глобальний. Наразі, міжнародні, міжурядові організації та транснаціональні компанії перетворились на впливових гравців в міжнародних відносинах, отримавши можливість впливати на міжнародний правотворчий процес.

Під впливом глобалізації відбуваються трансформації у міжнародній системі безпеки, розширюється склад учасників міжнародного політичного процесу. Поряд з національними державами на сучасній світовій арені діють міжнародні об'єднання, організації та інші недержавні суб'єкти. Водночас відбувається послаблення базових інститутів міжнародного регулювання, які виявляють недостатню ефективність у протидії сучасним викликам і загрозам.

Перед серйозними викликами глобалізації Україна має, насамперед, забезпечити внутрішню збалансованість інтересів різних прошарків населення і, усвідомлюючи власні національні інтереси, виступати консолідовано перед зовнішнім світом. В умовах глобалізації Україна, позиціонуючи себе як впливового суб'єкта міжнародних відносин, має шанс використати її переваги для власного розвитку, тоді як залишаючись об'єктом дії зовнішніх сил, отримає лише її негативні наслідки.

Наукові дослідження учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми міжнародного права та міжнародного приватного права: глобальні та регіональні виклики та сценарії розвитку» спрямовані на висвітлюванні та поглибленні теорії пізнання міжнародного права та права ЄС.

Бажаю Вам творчої наснаги та наполегливих дискусій!

Сергій Васильович КІВАЛОВ

Президент Національного університету

«Одеська юридична академія», академік НАПрН України,

академік НАПН України, доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

СЕКЦІЯ 1

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА УКРАЇНА

Сурілова О.О.

професор кафедри міжнародного та європейського
права, доктор юридичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ: ВИКЛИКИ COVID-19

Всесвітня організація охорони здоров'я 30 січня оголосила надзвичайну ситуацію в сфері охорони здоров'я населення міжнародного масштабу через спалах нового коронавірусу 2019 nCoV, яку ВООЗ визначає як екстраординарну подію, яка 1) представляє ризик для здоров'я населення в інших державах у результаті міжнародного поширення хвороби та 2) таку, що може вимагати скоординованих міжнародних заходів у відповідь [1]. Це було зроблено з третьої спроби, що свідчить про недооцінку ризику світовим співтовариством. Навіть у самому розпалі пандемії при визначенні глобальних ризиків увага була зосереджена на екологічних аспектах. Інфекційні хвороби навіть не потрапили у Топ-10 ризиків за категоріями ймовірності. У відповідь на пандемію були прийняті «Принципи зацікавлених сторін в епоху COVID. Вклад ділового співтовариства: бути лідерами чуйності та працездатності» [2], мета яких – уникнути тривалих економічних збитків у майбутньому. Необхідність забезпечення санітарно-епідемічної безпеки навіть не розглядалося. Це призвело до катастрофічного погіршення санітарно-епідемічної ситуації у світі та усвідомлення незворотності зміни міжнародного правопорядку у відповідь, яке навіть характеризується фахівцями як «квантовий стрибок міжнародного права» та унікальна можливість «відновити» систему з метою кращого відображення зростаючого глобального взаємозв'язку людей, організацій та держав у всьому світі» [3].

Подальший розвиток ситуації, зростання кількості жертв змусило, хоча і з запізненням (лише 2 квітня 2020р.), відреагувати Генеральну асамблею ООН та прийняти Резолюцію «Глобальна солідарність у

боротьбі з COVID-19» [4]. У резолюції Генеральна асамблея ООН закликала активізувати міжнародне співробітництво, з тим щоб стримати пандемію та пом'якшити її наслідки, в тому числі шляхом обміну інформацією, науковими знаннями і передовим досвідом на основі застосування відповідних керівних принципів, рекомендованих Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Така реакція є недостатньою та є свідомством бездіяльності ООН у боротьбі з глобальними епідемічними загрозами, адже ще у 2014 р. ООН у резолюції 2177, у відповідь на спалах Еболи, підкреслила, що боротьба з інфекційними захворюваннями потребує широкого співробітництва на національному, регіональному та міжнародному рівнях на основі міжнародних медико-санітарних правил (2005 р.) шляхом виявлення, оцінки, сповіщення та реагування на надзвичайну ситуацію в галузі громадського здоров'я, що має міжнародне значення [5]. Однак нічого не змінилося та світ знов стикнувся з пандемією небезпечної хвороби.

На сьогодні відповідальність за боротьбу з пандемію на міжнародному рівні цілком покладена на ВООЗ. Проблемним питанням є те, що з одного боку – всі члени ООН є підписантами міжнародних медико-санітарних правил, а отже, зобов'язані його дотримуватися, а з іншого у відповідності до тексту документу у разі виникнення надзвичайної ситуації у сфері громадського здоров'я ВООЗ надає тимчасові рекомендації, які можуть включати медико-санітарні заходи, які повинні здійснюватися державою-учасницею щодо осіб, багажу, вантажів, контейнерів, перевізних засобів, товарів та/або поштових відправлень, для запобігання або зменшення міжнародного поширення хвороб та уникнення зайвих перешкод для міжнародних перевезень, включно з введенням карантину або вжиттям інших медико-санітарних заходів до підозрілих на зараження осіб [1, ст. ст. 15–18]. Таким чином міжнародні механізми боротьби з пандеміями є несформованими, дії держав – нескоординованими, наукове обґрунтування подальшого розвитку міжнародно-правового регулювання знаходиться у зародковому стані, не кажучи вже про прийняття відповідного міжнародного законодавства.

Проблема полягає у виборі між посиленням солідарності на міжнародному рівні та націоналістичною ізоляцією. На перший погляд, ситуація та впровадження карантинних заходів сприяли відступу від міжнародного правопорядку. Йдеться про дерогацію від деяких положень Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, програмні заяви «Зробити Америку знову

великою» Д. Трампа, тощо. Однак тільки узгодженими зусиллями всього світового співтовариства у галузі санітарно-епідемічної безпеки та охорони здоров'я на основі вироблення нових ефективних міжнародно-правових механізмів можливо взяття ситуації під контроль на сталій основі. Глобальна цінність міжнародного права є безперечною та всесвітньо визнаною, а здатність реагувати та виклики має бути посилені шляхом запровадження нових механізмів. Саме COVID-19 виступає каталізатором змін. Зокрема не тільки ВООЗ, але і інші інституції мають брати відповідальність щодо запровадження узгоджених загальнообов'язкових заходів. Держави мають вводити односторонні «рекомендовані» обмеження, а всі країни-члени ООН повинні запроваджувати єдину систему проти-епідемічних заходів. Вбачається слушним прийняття документу (Конвенції), який буде вміщувати мінімальні загальнообов'язкові стандарти карантинних обмежувальних заходів та перелік заходів щодо співробітництва держав (інформування, надання допомоги, співпраця в сфері технологій, зокрема розроблення протоколів лікування, вакцин, тощо), або ж внесення змін та доповнень до існуючих Правил охорони здоров'я. Слід також передбачити створення спеціального фонду ООН з метою акумулювання ресурсів для надання допомоги державам та іншим суб'єктам під час пандемії.

Список використаних джерел

1. International Health Regulations (2005) Second edition World Health Organization // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.who.int/ihr/9789241596664/en>.
2. The Global Risks Report 2020 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/reports>.
3. Aksenova M. COVID-19 Symposium: Quantum Leaps of International Law. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://opiniojuris.org/2020/04/07/covid-19-symposium>.
4. Resolution 74/274 adopted by the General Assembly on 2 April 2020 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://undocs.org/ru/A/RES/74/270>.
5. Resolution 2177 (2014) adopted by the Security Council // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [https://undocs.org/S/RES/2177\(2014\)](https://undocs.org/S/RES/2177(2014)).

Дронов В.Ю.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕЯКИХ ПРАВ ОСОБАМИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [1].

Відповідно до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», особа без громадянства це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином. В той же час осіб без громадянства віднесено до іноземців. А під паспортним документом іноземця розуміється також документ, виданий уповноваженим органом іноземної держави або статутною організацією ООН, що посвідчує особу без громадянства, надає право на в'їзд або виїзд з держави і визнається Україною [2].

Особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини [2].

При цьому Україна є стороною Конвенції про скорочення безгромадянства [3; 4], а одним із принципів законодавства України про громадянство ґрунтується, в тому числі, на принципі запобігання виникненню випадків безгромадянства [5]. Проте необхідне чітке врегулювання правового статусу таких суб'єктів вже сьогодні, і перш за все, механізму визнання особою без громадянства та отримання відповідного документу. Відповідно до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо визнання особою без громадянства», передбачаються процедури визначення статусу особи без громадянства, що дозволить отримувати відповідні

документи та в подальшому вчиняти необхідні дії [6]. Проте Закон й досі не було прийнято.

Проблеми у осіб без громадянства можуть виникнути, наприклад, при укладанні шлюбу. Ці проблеми значно ускладнюються у випадку втрати паспортного документу.

Так, державна реєстрація шлюбу проводиться у присутності нареченої та нареченого з пред'явленням для посвідчення їх особи і віку паспортів громадянина України або паспортних документів іноземця чи документа, що посвідчує особу без громадянства. Державна реєстрація шлюбу через представника не допускається [7].

Для отримання посвідки на тимчасове проживання особи без громадянства подають, в тому числі, паспортний документ особи без громадянства з відповідною довгостроковою візою та копією сторінки паспортного документа з такою візою... [5]. Також проблемним є отримання такою особою громадянства України.

Особи без громадянства є суб'єктами низки правопорушень, зокрема, таких як: порушення іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні і транзитного проїзду через територію України; невиконання рішення про заборону в'їзду в Україну; а також порушення, суб'єктами яких є посадові особи, наприклад, порушення порядку працевлаштування, прийняття на навчання, надання житла, реєстрації іноземців та осіб без громадянства та оформлення для них документів [8].

Отже, сьогодні наявною є необхідність вирішення проблем правового статусу осіб без громадянства.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 верес.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.
3. Конвенція про скорочення безгромадянства від 30 серп. 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_240.
4. Про приєднання України до Конвенції про скорочення безгромадянства: Закон України від 11 січ. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/22-18>.

5. Про громадянство України: Закон України від 18 січ. 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
6. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо визнання особою без громадянства» від 21 верес. 2018 р URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64673.
7. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 лип. 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 груд. 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Примаченко І.Ф.

доцент кафедри національної економіки,
кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ВИРІШЕННЯ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ COVID-19**

Тектонічні зрушення відбуваються на межі двох століть – 20-го та 21-го. В основі цих змін лежать чинники ринкових перетворень в країнах колишньої соціалістичної системи та формування єдиного світового господарства. В цьому глобальному просторі системно почали запроваджуватись принципи та правила Світової організації торгівлі (СОТ), укладання угод між багатьма країнами світу, що призвело до формування нових економічних відносин в глобальному масштабі. Глобалізація стала провідним трендом суспільно-економічного розвитку світу. Інтеграційні процеси домінували повсюди, особливо на теренах Європи. Поступово складався новий світовий правопорядок, результатом якого стала зміна балансу сил у світовій економіці. Світова економіка завдяки розширенню торговельно-інвестиційних обмінів демонструвала тенденцію до зростання.

Все почало змінюватись після глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. Якщо до неї світова торгівля зростала швидше, ніж промислове виробництво, то вже з 2011 р., як свідчать

дослідження МВФ [1, с. 4], вона втратила свою роль прискорювача росту світового господарства.

Кардинальним чином усталений світовий порядок змінюється у зв'язку з пандемією коронавірусу COVID-19, він зараз під загрозою. Лейтмотивом же усіх прогнозів експертів у цьому зв'язку стала думка Генрі Кіссінджера, оприлюднена ним у газеті «Уолл Стріт Джорнел» 3 квітня 2020 року: «Коли пандемія COVID-19 закінчиться, інститути багатьох країн зазнають краху. Реальність така, що світ ніколи не буде колишнім після коронавірусу» [2, с. 1]. На його думку, в основі нового світового порядку буде знаходитись зниження рівня конфронтації між усіма учасниками міжнародних процесів та підвищення ролі окремо взятих держав. Г. Кіссінджер вважає, що: а) необхідно підвищити загальносвітову стійкість до інфекційних захворювань; б) пом'якшити наслідки нинішньої економічної кризи, викликаной коронавірусом; в) захистити ліберальний світовий порядок, не дозволивши державам закрити кордони та розірвати «суспільний договір на загальносвітовому рівні».

Наразі на порядку денному світових держав знову проблеми міграції, які пов'язані з пандемією коронавірусу COVID-19, що суттєво збільшить рівень безробіття в усіх країнах світу. Експерти МОП прогнозують безробіття на рівні декількох десятків мільйонів чоловік. Ринок праці змінить свою структуру, інструменти та методи втручання, залучення та впливу. Зміниться саме життя трудових мігрантів. Ринок праці буде скорочуватись перш за все за рахунок мігрантів, у яких заробітна плата відповідно буде зменшуватись за різними прогнозами до 30–40% від поточного рівня. Це, в свою чергу, призведе до зменшення розмірів середніх розмірів грошових переказів і загальної суми закордонних валютних надходжень на батьківщину трудових мігрантів.

Згідно даних Мінфіну грошові перекази в Україну з-за кордону з 2008 по 2019 роки зросли з 6177 млн. дол. США до 12017 млн. дол. США. Загальний обсяг валютних переказів за ці дванадцять років склав 93 889 млн. дол. США [3]. Цікаво, що за розрахунками Світового банку, які були оприлюднені 22.04.2020 р., обсяги грошових переказів трудових мігрантів в Україну за 2019 р. склали 16 млрд. дол. США [4].

Розміри міграції постійно зростають. А в умовах глобалізації створюються передумови для сприятливого розвитку зовнішньої трудової міграції, яка в свою чергу стає чинником зниження рівня бідності у масштабі всієї планети. Міграція давно вийшла за межі

однієї окремо взятої країни і стала глобальною, а проблема її регулювання – багатоаспектною. Вона тісно переплелась з такими глобальними завданнями як сталий економічний розвиток та створення нових робочих місць.

Пандемія коронавірусу підштовхнула економічну кризу і боляче вдарила по трудовим мігрантам України. Вона з величезною швидкістю руйнує транспортну логістику та виробничі ланцюжки і зв'язки, змушує навчальні заклади переходити на віддалене навчання з використанням засобів дистанційного зв'язку, яке не є повноцінною заміною стаціонарного навчання.

За оцінками Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування за кордоном працює від 3 до 5 млн. мігрантів з України. На час карантину в Україну повернулись близько 300 тисяч чол. [5]. Абсолютна ж більшість залишалась за кордоном, в різних країнах. Це в основному так звані довгострокові трудові мігранти. Інша ситуація з сезонними працівниками. Вони зараз залишилися заблокованими в Україні і поза всяким сумнівом втратять запланований заробіток. Таких трудових мігрантів десятки тисяч.

Український уряд домовлявся про спеціальні авіарейси для вітчизняних сезонних робітників після зняття карантину. Мова йде про відправку сезонних працівників до низки країн Європи, як от: Польща, Фінляндія, Австрія, Німеччина. Але деякі українці так і не дочекавшись чартерів їдуть на заробітки за кордон усіма правдами і неправдами своїм ходом. Про це часто повідомляють вітчизняні ЗМІ. І така ситуація свідчить лише про одне – для значної частини наших співвітчизників вдома роботи немає попри всі обіцянки численних урядовців.

Список використаних джерел

1. Парадоксы роста. Международный Валютный Фонд. / Финансы и развитие: ежеквартальный журнал МВФ. Март 2017. Выпуск 54. № 1 – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=bxhHDwAAQBAJ&pg=PA11&lpq=PA11&dq>.
2. Henry A. Kissinger .The Coronavirus Pandemic Will Forever Alter the World Order [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.wsj.com/articles/the-coronavirus-pandemic-will-forever-alter-the-world-order-11585953005>.

3. Грошові перекази в Україну: [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/transfer>.
4. World Bank Predicts Sharpest Decline of Remittances in Recent History [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/04/22/world-bank-predicts-sharpest-decline-of-remittances-in-recent-history>.
5. Лєвова частка українських заробітчан і надалі залишається за кордоном [Електронний ресурс]: // Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/chy-povernutsia-zaroditchany-z-yes-v-ukrainu-cherez-koronavirus/a-52996263>.

Рябошапченко А.О.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук
Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТРУДОВИХ ПРАВ ЖІНОК

Права жінок в сфері праці є невід’ємною частиною цінностей, принципів і завдань, які складають сутність діяльності Міжнародної організації праці (далі – МОП), спрямовану на забезпечення соціальної справедливості і гідної праці – справедливо оплачуваною роботи, що виконується в умовах свободи, рівності, безпеки та гідності. Ця мета, як і раніше залишається в центрі уваги МОП, але у зв’язку зі зміною ролей жінок і чоловіків у суспільстві докорінно змінився підхід до процесу досягнення цієї мети.

Просування ратифікації та належного застосування конвенцій і рекомендацій – це ключовий напрямок діяльності МОП. Зокрема, просування основних стандартів забезпечення гендерної рівності є головним обов’язком Бюро з питань гендерної рівності МОП [1, с. 4–5].

Трудові стандарти по-різному вирішують проблему забезпечення гендерної рівності. Одні стандарти прямо і конкретно вказують на необхідність забезпечення гендерної рівності або на недопущення дискримінації по відношенню до жінок або чоловіків, наприклад, у конвенціях «Про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності» 1951 року (№ 100), «Про охорону материнства» 2000 року (№ 183), «Про припинення трудових відносин» 1982 року (№ 158) і

«Про політику в галузі зайнятості» 1964 року (№ 122). Інші стандарти містять гендерні аспекти – це стандарти, в положеннях яких враховані потреби осіб обох статей, але прямо не вказано на чоловіків і жінок, наприклад, у конвенціях «Про працівників з сімейними обов'язками» 1981 року (№ 156), «Про викорінення найгірших форм дитячої праці» 1999 року (№ 182), «Про роботу на умовах неповного робочого часу» 1994 року (№ 175) і «Про надомну працю» 1996 року (№ 177), і стандарти, що стосуються умов праці, таких, як безпека, захист і транспорт. Третя група конвенцій містить технічні стандарти, формулювання яких є досить нейтральним, але їх застосування передбачає врахування гендерної специфіки, наприклад, при зборі і використанні статистичних даних. Вони охоплюють такі галузі, як виплата заробітної плати, нещасні випадки на виробництві та професійні травми, робочий час і соціальне забезпечення [2].

Ключовими елементами, які встановлюють міжнародні стандарти та забезпечують гендерну рівність у сфері праці жінок, є чотири конвенції МОП:

- Конвенція про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності 1951 року (№ 100);
- Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять 1958 року (№ 111);
- Конвенція про працівників із сімейними обов'язками 1981 року (№ 156);
- Конвенція про охорону материнства 2000 року (№ 183).

Зробимо короткий огляд перших двох конвенцій.

Конвенція № 100 «Про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності» [3] була прийнята МОП 29 червня 1951 року. Цією Конвенцією було вперше в історії людства надано міжнародно-правове значення принципу, згідно з яким ставки винагороди за працю рівної цінності повинні визначатися без дискримінації за ознакою статі. При цьому Конвенція передбачає, що винагорода включає в себе звичайну, основну чи мінімальну заробітну плату або звичайну або мінімальну платню і будь-яка інша винагорода, надана прямо або побічно в грошах або в натурі підприємцем трудящому в силу виконання останнім будь-якої роботи. Тим самим МОП був зроблений важливий крок для реалізації в сфері трудових відносин норми Загальної декларації про права людини, що проголосила рівність усіх людей незалежно від раси, кольору шкіри, національності, статі та інших обставин.

Положення Конвенції № 100 знайшли свій розвиток в Конвенції № 111 «Про дискримінацію в галузі праці та занять» [4], ратифікованої УРСР в 1961 р. Конвенція № 111 визначає «дискримінацію» як будь-яке розходження, не допущення або перевагу, що робиться за ознакою раси, кольору, шкіри, статі, релігії, політичних переконань, іноземного походження або соціального походження, що призводять до знищення або порушення рівності можливостей чи поводження в галузі праці та занять. При цьому зазначено, що під термінами «праця» і «заняття» маються на увазі і доступ до професії, початкового навчання, доступ до праці та різних занять, також як оплата і умови праці. Надалі ці положення Конвенції № 111 знайшли конкретизацію в понятті «дискримінація щодо жінок», закріпленому в Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

Міжнародні конвенції та рекомендації про працю грають важливу роль у просуванні рівності та недискримінації, так як вони представляють міжнародний консенсус з мінімальних стандартів. Наразі Україна хоча і є учасником згаданих конвенцій, проте існують значні рудименти законодавства [5], які не можуть забезпечити реалізацію трудових прав жінок повною мірою, на що законодавцю варто звернути особливу увагу.

Список використаних джерел

1. Азбука прав трудящихся женщин и гендерного равенства / Международное бюро труда, второе издание. 2008. 210 с.
2. Поленина С.В. Права женщин в системе прав человека: международный и национальный аспект. Москва: Издание ХПИ «Эслан», 2000. URL: <http://www.owl.ru/win/books/polenina/index.htm>.
3. Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності №100. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_002.
4. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять №111. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_161.
5. В ходе заседания КЛДЖ ООН Украина признала нарушением прав женщин запрет на ряд профессий. URL: t.ly/6WbZ.

Чайковський Ю.В.

доцент кафедри міжнародного та європейського права
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет “Одеська юридична академія”

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЄЮ

Останніми десятиліттями навколо міграції сформовано досить складну архітектуру міжнародних інституцій та конференцій. Це частково є наслідком все більш глобалізованого та взаємопов'язаного характеру мобільності людини, а частково – відповіддю на рівень уваги, який уряди приділяють міжнародній міграції. Держави походження мігрантів стурбовані правами своїх громадян за кордоном, а приймаючі держави стурбовані задоволенням потреб власного ринку праці. Незважаючи на зростаючу обізнаність про взаємозалежність міграційного досвіду в регіонах та країнах, досягнуто невеликого прогресу в напрямку ефективної, узгодженої системи глобального управління міграцією. Досі відсутнє спільне бачення формування міграційної політики на міжнародному рівні, що ускладнює розробку відповідних структур та норм регулювання та координації міжнародних заходів щодо глобальної мобільності людини.

Підхід до міграції відрізняється між державами з точки зору інституцій та політики. Навіть у межах одного уряду може бути широкий спектр політик та практик для тимчасових та постійних категорій міграції. Автономія урядів для вирішення власних міграційних проблем у поєднанні з відсутністю єдиного міжнародного органу з міграції або глобального утворення, яке б відповідало їх практиці, залишає урядам широкі можливості. На відміну від торгівлі, праці, навколишнього середовища та охорони здоров'я, немає регулярних глобальних форумів, на яких міністри, відповідальні за міграцію, збиралися б для обговорення питань, що викликають спільний інтерес, хоча це й відбувається в деяких регіонах (наприклад, Хартумський чи Празький процеси в рамках ЄС).

Але урядова практика конвергується і зростає впевненість у необхідності координованих міжнародних зусиль щодо управління міграцією. Міжнародна спільнота висуває більш складні міжнародні аргументи на підтримку формалізованого «глобального управління» міжнародною міграцією. Міжнародна міграція продовжує зростати,

диверсифікуватись та залучає більше гравців на державному та приватному рівнях. Вже не можна ефективно керувати лише національною міграційною політикою. Зростаюча кількість мігрантів у всьому світі залишаються вразливими, експлуатованими та недостатньо захищеними ні державами, ні міжнародними установами. Глобальне управління міграцією чітко пов'язане з міжнародною міграційною політикою і безпосередньо впливає на держави та мігрантів.

Більшість багатосторонніх установ – в межах Організації Об'єднаних Націй і поза нею – були створені державами з середини XX століття, спеціально для сприяння кращому глобальному управлінню. Хоча це ймовірно і працювало в таких сферах державної політики, як торгівля та економіка, воно не працювало в галузі міграції. Дійсно, сьогодні може бути більше співпраці у справах міграції між урядами на двосторонньому та регіональному рівнях, ніж у багатосторонніх інституціях.

Двосторонні, регіональні та міжрегіональні форми співробітництва розвивались останні десятиліття й природно реагували на глобалізацію міграції. Основною тенденцією стало вирівнювання інтересів та потреб держав, що надсилають та приймають мігрантів, намагання вирішити причини міграції, а не лише її симптоми. Двосторонні та регіональні консультаційні процеси досягли єдиного розуміння та підходів до міграції, які ще не були можливі на глобальному рівні. Наприклад, Філіппіни ввели свою мінімальну заробітну плату для працівників, засновану на двосторонніх угодах з державами-партнерами, які приймають на роботу; в рамках держав-членів Карибського співтовариства укладаються договори про взаємне соціальне забезпечення з країнами-партнерами відповідно до Угоди про соціальне забезпечення (1996 р.). Наскільки ефективні ці угоди залежить більше від ресурсів, фінансів та інституційного потенціалу, ніж від законодавчих рамок.

Однак нові форми багатостороннього співробітництва з питань міграції також з'являються. Від регіональних та міжрегіональних консультативних процесів до Глобального форуму щодо міграції та розвитку, нові механізми різним чином сприяють глобальному управлінню міграцією. Ці очолювані урядами конференції роблять виклик традиційній ролі та значенню міжнародних організацій у сфері міграції. Вони створили імператив для більш сильної міжнародної системи, заснованої на більшій координації між установами. Це може допомогти урядам управляти рівнем глобальної

міграції, підтримувати прозорість і уникати сприйняття міграції відповідно до ідеології та громадської думки.

Залишилося багато питань. Чи існує реальний рух до більш узгодженого глобального управління міграцією? Яку роль у цьому повинні відігравати існуючі міжнародні інститути та процеси? Чи виникає глобальний режим серед урядів та інших основних зацікавлених сторін, чи його слід нав'язувати урядам багато-сторонньою системою? Чи є необхідність у різних структурах та підходах чи просто потрібно краще використовувати існуючі? Чи сутність загальних принципів і міжнародної практики схожа на звичаєве міжнародне право, або держави повинні просто продовжувати свій діалог без реальних інституційних змін?

З початку століття заговорили про «міжнародне управління міграцією». Частково це пов'язано з усвідомленням того, що традиційні односторонні підходи до міграції виявилися неадекватними в управлінні міграцією в умовах глобалізованої економіки та ринків праці. Більшу рівність та ефективність часто називають основою розгляду глобального режиму управління міграцією.

Що ж таке глобальне управління міграцією? Для Б. Гоша це означає глобальний інтегрований міграційний режим міждержавного співробітництва, заснований на усвідомленні взаємозв'язку між різними сферами управління міграцією та спільності і взаємності інтересів держав походження та прийняття мігрантів [1, с. 16]. Це зробило б рух людей більш упорядкованим, передбачуваним, продуктивним та гуманним. Вузьке розуміння – це будь-які інституційні зусилля щодо управління міграцією – на національному, двосторонньому, регіональному чи глобальному рівнях – включаючи законодавчу, політичну основу таких зусиль. Для інших глобальне управління міграцією охоплює сукупність міжнародних правил та принципів, пов'язаних з управлінням міграцією. Міжнародна організація з міграції зафіксувала ці ідеї у своєму визначенні управління міграцією як «систему інституцій, законних обмежень, механізмів та практики, що має на меті регулювання міграції та захист мігрантів» [2, с. 138].

Існує думка, що було б доцільно створити світову міграційну організацію, яка допоможе зменшити бар'єри для міграції, подібну до ролі Світової організації торгівлі (СОТ) у зменшенні бар'єрів для міжнародної торгівлі товарами та послугами. І все ж торгівлю та міграцію не можна порівнювати, оскільки міграція охоплює людей, а не товари, а рух осіб не може регулюватися на основі економічної ефективності.

Європейський Союз розширює свій глобальний підхід до управління міграцією за межами Європи за допомогою циркулярних угод про міграцію та «партнерства з мобільності» між країнами-членами ЄС та різними країнами походження мігрантів.

Тож міжнародне управління міграцією характеризується п'ятьма опорами, а саме: національною політикою та програмами; двосторонній, регіональний та глобальний діалог та обмін практикою; формальні регіональні структури та форми співпраці, наведені на прикладі різних економічних спільнот; багатостороння система, що включає міжнародні агенції, які безпосередньо займаються міграцією; міжнародно-правові акти, особливо про права людини-мігранта та про права біженців.

Список використаних джерел

1. Ghosh B. New international regime for orderly movements of people // Managing migration: time for a new international regime? – Oxford University Press, Oxford, 2004, p. 258.
2. Glossary on Migration // International migration law. – №34, IOM, 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf.

Шевченко Т.В.

доцент кафедри правознавства, кандидат юридичних наук
Одеський національний політехнічний університет,

СУЧАСНА МІГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ІНТЕГРАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ЄС

Загальновідомо, що міграційна політика в цілому, й в ЄС зокрема, представляє собою регулювання міграційних потоків, подолання негативних наслідків процесів міграції, створення умов для безперешкодної реалізації прав мігрантів, а також забезпечення гуманного ставлення до осіб, які шукають притулку, тощо. При цьому на глобальному рівні міграційна політика розробляється і реалізується в деклараціях, конвенціях, актах, що приймаються, насамперед, на рівні ООН, її спеціалізованими установами: Міжнародною організацією праці, ЮНЕСКО, спеціалізованими

органами – Економічною і соціальною радою ООН, Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародною організацією з міграції. Крім того, в ЄС така політика розробляється відповідними інститутами і керується статтями Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), де окрім іншого, прописано повноваження з питань надання притулку та імміграції. Зокрема, у ст. 80, йдеться про те, що ЄС прагне до «принципу солідарності і справедливого розподілу відповідальності» як основного принципу з міграційної політики.

Міграція представляє собою виключну компетенцію спільноти з розширеним правом Європарламенту та Комісії ЄС. При цьому поодинокі держави-члени не можуть накласти вето на закон. Так, ще до прийняття Лісабонських договорів було створено єдиний європейський простір свободи, безпеки та справедливості, і визначено короткотермінові та довготермінові цілі. Зокрема, ЄС виробило спільну політику у сфері притулку та імміграції, яка складається з чотирьох складових, а саме, зі співпраці з країнами походження мігрантів; з формування єдиної європейської системи надання притулку; зі справедливого ставлення до громадян третіх країн; з ефективнішого менеджменту міграційних потоків. Однак події останніх років показали неспроможність політики ЄС в умовах відомих збройних конфліктів. Сьогодні Європа переживає значну міграційну кризу, спричинену військовими конфліктами й бідністю у Сирії, Іраку, Афганістані, Африці, Південній Азії та в інших країнах та регіонах. Різні ініціативи ЄС з управління кризою в цілому виявилися не надто успішними. ЄС зазнав критики за відсутність послідовної та ефективної міграційної політики, яку важко сформулювати через проблеми національного суверенітету держав-членів і їхню чутливість щодо питань меншин, інтеграції та ідентичності. Це відбувається в умовах, коли вищезазначені положення перестали працювати: мільйони людей втікають від війни, насильно проривають кордони, заповнюючи життєвий простір країн-членів ЄС, а дії наднаціональної влади стають неефективними в умовах зовні стримуючих факторів. У цьому випадку контроль над імміграцією відбувається, в першу чергу, на національному рівні та інтерпретується як структурна потреба, яка виникає через невідповідності між відкритими і закритими державними утвореннями. Тут спрацьовує «національний егоїзм» країн-членів ЄС з відповідними наслідками, що веде до розвитку процесів реінтеграції. Відомо, що мігранти-біженці не бажають інтегруватися в європейське

суспільство, до якого у них немає тяжіння, окрім отримання матеріальних благ безкоштовно, не вносячи ніякого вкладу в розвиток цінностей ЄС. Три аспекти підкреслюють відсутність координації між державами-членами ЄС: система розділених компетенцій ЄС; кількість суб'єктів із суперечливими інтересами у різних сферах; фрагментація існуючих програм на національному рівні.

Сьогодні проблема біженців розглядається в ЄС як серйозний міжнародний виклик, пряма загроза національній безпеці країн-членів і всього Союзу. Для врегулювання гострої міграційної кризи ЄС використовує різноспрямовану стратегію: йде шляхом вдосконалення і створення нових інститутів управління міграцією, розширює трансрегіональний діалог з міграції в Середземномор'ї, Африці та на Близькому Сході за основними джерелами масової міграції.

Зрозуміло, що в самому ЄС міграція виступає як внутрішня трудова міграція відповідно до ДФЄС (див. ст. 45-48, глави 1 (працівники), розділу 4 (вільний рух осіб, послуг і капіталу)), яка ретельно пророблена і бездоганно реалізована на практиці. При цьому існує достатньо публікацій з цього питання. В той час в ЄС виникає суттєвий попит на трудових мігрантів з третіх країн, який добре контролюється і диференціюється. Так, серед осіб, що бажають в'їхати на територію ЄС є значна кількість робітників-мігрантів, у тому числі й з України. У ст. 15 (розділ 2) Хартії Європейського Союзу про основні права закріплено право вибору заняття і право на працю. Хартія захищає права не тільки громадян ЄС, а наділяє правами будь-яку особу, що перебуває на території ЄС, незалежно від громадянства і місця проживання. І це також створює певні колізії і проблеми. Однак, враховуючи те, що високий рівень безробіття сприяв підвищенню попиту на вакансії для громадян ЄС, існують певні обмеження допуску громадян третіх країн на територію країн ЄС для найму на роботу. Держави-члени ЄС розглядають клопотання громадян третіх країн про отримання дозволів на роботу, тільки у випадку, якщо ці вакансії не можуть бути зайняті громадянами ЄС, або не громадянами, що вже знаходяться на його території. В такому контексті вакансії пропонуються сезонним робітникам, особам, які проходять практику, прикордонним працівникам, та особам, що працюють в міжнародних компаніях, які тимчасово переводяться на роботу в підрозділ, що знаходиться на території ЄС. Світовий досвід свідчить, що трудова міграція забезпечує безсумнівні переваги як країнам, що приймають робочу силу, так і тим, що її експортують. Однак трудова міграція здатна породити чи загострити соціально-економічні проблеми.

Імміграційна політика країн-імпортерів трудових ресурсів, насамперед, «витягує» висококваліфікованих працівників-мігрантів, як це робить Польща в своїй міграційній політиці щодо України.

Ругало Ю.І.

аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН МКС ТА УКРАЇНИ

Проблема співвідношення національного законодавства України з міжнародним та європейським, зокрема, в останній час набирає ще більшої актуальності. У зв'язку з рішучими планами ООН прийняття нової Конвенції про злочини проти людяності та розгляду МКС українського питання, важливо розуміти прогалини та неточності в цій сфері і важливість створення ґрунтовної правової основи для ефективної співпраці України та МКС.

Україна не ратифікувавши Римський Статут МКС від 17 липня 1998 року (проте підписавши його 20 січня 2000 року) [1], зіштовхнулась з питанням необхідності захисту власних інтересів у вищезгаданому суді (а саме, незалежного розслідування подій на Майдані).

Нератифікація Статуту була зв'язана з тим що, у 2001 році Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення РС (абзац десятий преамбули і стаття 1) не відповідають положенням Конституції України (частинам першій, третій статті 124) [2] у частині доповнення МКС національної судової системи (рішення у справі No. 1-35/2001) [3]. Через що, приєднання України до цього Статуту можливе лише після внесення до неї відповідних змін.

Врешті, 2 червня 2016 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», зокрема, статтю 124 Конституції України було доповнено новою частиною (шостою), про те що Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду. Однак чинності це положення набрало в червні 2019 року [4].

Проте, Україна ініціювала розгляд справи у Суді як країна, яка його не ратифікувала і визнала юрисдикцію МКС над конкретною ситуацією, прийнявши 2 декларації. Такий процес передбачений Римським статутом, однак обидві декларації були прийняті ВРУ незважаючи на Висновок КСУ від 11 липня 2001 р. Прокурор МКС, на підставі першої декларації України про визнання юрисдикції МКС відкрив попередню перевірку ситуації в Україні (події Майдану) 7 квітня 2014 р. А 29 вересня 2015 р. на підставі другої декларації України, оголосив про розширення попередньої перевірки, включивши можливі злочини вчинені після 20 лютого 2014 р. в Криму та на сході України.

Тобто декларації про визнання юрисдикції МКС були прийняті до прийняття доповнень до ст. 124 Конституції.

Таким чином, конституційність визнання юрисдикції МКС, а отже і юрисдикція Суду щодо ситуації в Україні, можуть бути поставлені під сумнів на будь-якій стадії розгляду Судом справи.

Згідно зі ст. 126 Статуту МКС, він набирає чинності для держави через 60 днів після здачі державою ратифікаційної грамоти. При цьому, часова юрисдикція МКС поширюється лише на злочини, вчинені після вступу в силу Статуту для держави, якщо ця держава не зробила декларацію відповідно до статті 12(3) Статуту.

Тобто, якщо, ратифікувавши Статут, Україна не прийме нову, оснований на ст. 124 Конституції в новій редакції, декларацію про визнання юрисдикції МКС щодо злочинів, вчинених з певного часу до ратифікації (наприклад, злочини, вчинені після 20 лютого 2014), Статут буде розповсюджуватись лише на злочини, вчинені після ратифікації [4].

Таким чином Україна взяла на себе лише обов'язки перед МКС, а переваги ратифікації РС для України мали би дати їй права. А також це було б підтвердження того, що Україна є відповідальним і надійним партнером на міжнародній арені, який виконує свої міжнародні зобов'язання.

Без ратифікації РС Україна не зможе використовувати всі доступні міжнародні механізми, щоб ефективно протидіяти безкарності за найтяжчі злочини, брати участь в обранні суддів та Прокурора МКС, приймати бюджет МКС, брати участь у роботі Асамблеї держав-учасниць МКС.

Більш того, на порядку денному на осінь 2020 планується прийняття Конвенції про злочини проти людяності. І за чинним законодавством такі порушення кваліфікуватимуться швидше як

загальнокримінальні злочини, тому що чинний Кримінальний кодекс України не передбачає суттєвих елементів злочинів проти людяності, зазначених у Римському статуті. Зокрема, в українському законодавстві відсутні кваліфікаційні вимоги щодо систематичності, широкомасштабності порушень та їх підтримки державою чи організацією. Таким чином, діюча редакція Кримінального кодексу України дозволить уникнути обвинувачення в одному з найтяжчих злочинів за міжнародним правом.

Тож, вчасно врегульована правова база для міжнародної співпраці у сфері міжнародного кримінального судочинства стане можливістю для України повною мірою користуватися всіма перевагами держав-учасниць Статуту та якісно і ефективно розслідувати злочини (вчинені на Майдані, у Криму та на Донбасі).

Список використаних джерел

1. Римський статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. / [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
2. Конституція України від 01.01.2020. / [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального. Справа No. 1-35/2001. від 1 липня 2001 року. / [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
4. Amnesty international в Україні. Міжнародний кримінальний суд: questions and answers. / [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://www.amnesty.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Mizhnarodnyj-kryminalnyj-sud_broshura-1.pdf.

СЕКЦІЯ 2

СЦЕНАРІЙ РЕФОРМУВАННЯ ЄС У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Василенко М.Д.

професор кафедри міжнародного та європейського права,
доктор юридичних наук, доктор фізико-математичних наук, професор
Національний університет «Одеська юридична академія»

РЕФОРМУВАННЯ ЄС: ПРОБЛЕМИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ЯК МОЖЛИВІ РИЗИКИ

Із багатьох публікацій у вітчизняних та іноземних виданнях відомо безліч визначень ризику, що несуть досить широке його тлумачення. Так, тільки у Інтернет-словниках міститься сотні тлумачень ризику у багатьох сферах людської діяльності. Проблеми, що стають перед ЄС після подолання наслідків Брекзиту та COVID-19, потребують його реформування, яке може викликати також реінтеграційні процеси в самому ЄС. Усякі зміни несуть ризики: економічні, політичні, правові. Ризик фактично представляє собою невід’ємну складову частину суспільного життя. Він породжується невизначеністю, неповною інформацією про подію (явище), а також неможливістю прогнозувати розвиток подій. Ризик виникає тоді, коли рішення вибирається з декількох можливих варіантів і немає впевненості, що воно найефективніше. Зрозуміло, що ризик набуває юридичного значення лише при настанні негативних наслідків. Будь-яка ризикована успішна діяльність не потребує правової оцінки. Окрім того, шкідливі наслідки, що настали, повинні відноситися до розряду тих, які слід прогнозувати. Якщо є побоювання настання одних несприятливих наслідків, а настали інші, то така ситуація безпосередньо не може бути віднесена до ризику. Ризик включає не лише вірогідність настання певної події, але і масштаб його наслідків. До таких ризиків слід, наприклад, відносити і COVID-19.

Відомо, що вже впроваджені механізми взаємодії не враховують існуючих відмінностей між державами-членами щодо рівня їх

економічного розвитку та потенціалу конкурентоспроможності. Європейська інтеграція потребує перебудови, яка вдихне в неї певну енергію. Зауважимо, що ЄС сучасного типу виглядає скоріше як нашарування несумісних партнерів з різними інтересами, де ключові її члени виношують думку про Єврозону «двох і більше швидкостей», а зовнішні гравці (США, Британія, РФ) вже приступили до її розвалу й послабленню (розвалу) ЄС в цілому. В ЄС є й свої внутрішні ризики, що накопичувалися роками. Так, механізми, які були впроваджені свого часу в Єврозоні, не враховували існуючих відмінностей між державами-членами щодо рівня їх економічного розвитку, зрілості регуляторних економічних інститутів та потенціалу конкурентоспроможності. Певно, що за таких умов існування спільноти європейська інтеграція потребує перебудови. Безперечно, що Україну цікавлять питання розширення ЄС для реалізації власних цілей та ризики, які пов'язані з їх реалізацією. Ще 15 років тому на конференції в Стамбулі турецькі модератори доводили мені, чому Україна, як і Туреччина, ніколи не стане повноцінним членом ЄС (тоді я ще не був таким спеціалістом з теорії ризиків, яким є зараз, але був висококваліфікованим інженером і професором і багато чого розумів). Мені вже тоді було зрозуміло про можливі виклики і ризики. А тут виникають нові питання щодо нових можливих ризиків, які у фахівців вже також не викликають сумнівів. Варто звернути увагу на комплекс невирішених завдань, що створюють негативний вплив на можливості реалізації політики розширення. Сьогодні потенційними державами на вступ в ЄС стали тільки невеликі країни Західних Балкан, передусім Сербія і Чорногорія, яким називали 2025 р. як час можливого вступу в інтеграційну спільноту. Проте не усі країни-члени Євросоюзу упевнені в необхідності такого результату. Невипадково французький президент пропонував продумати альтернативні варіанти. Досить насторожено до розширення взагалі, й до цих країн зокрема, відносяться в Нідерландах і Данії. І це зрозуміло, адже в цих країнах зберігаються відомі етнічні та територіальні проблеми. Не слід забувати, що Брекзит наклав свою негативну дію на усі аспекти інтеграційного руху таким чином, що останній «розвивається» на тлі уповільнення темпів економічного зростання інтеграційної спільноти в цілому із збереженням проблем в Єврозоні. Окрім фінансових проблем, пов'язаних з виходом з ЄС однієї з найбільших економік, Брекзит позначив поворот до ідей пріоритету національних інтересів і державного суверенітету (COVID-19 це підтвердив). Це створює

можливості реалізовувати сценарій негативного іміджу ЄС, який до цього носив виключно позитивний характер для зовнішнього споживання до того, як сталися відомі події. В той же час стало зрозумілим, що включення нових держав в інтеграційний процес за рідкісним винятком не привело до економічного прориву в цих країнах і показало, що не лише «нові», але і «старі» країни-члени ЄС не справляються з наростаючим обсягом різноманітних проблем, серед яких зберігається проблема міграції і інтеграції новоприбулих іммігрантів з Північної Африки і Близького сходу. Проблема біженців створила суттєві ризики для розвитку ЄС. Вона створила й створює величезні економічні, соціальні та кримінальні ризики (проблемні ризики!) для «старих» членів ЄС, для вирішення яких останні виявилися не готові. Так, судячи з наявних публікацій щодо розвитку ЄС, його громадяни, в першу чергу громадяни «старих» країн-членів, насторожено відносяться до його розширення саме через такі ризики. Люди і країни реально не зуміли справитися з труднощами, що виникли завдяки напливу біженців, які не бажають «інтегруватися», доповнюючи себе новими труднощами останніх місяців, виявивши «егоїстичну» поведінку майже усіх країн-членів ЄС під час COVID-19. Все це створює відчуття зради та небувальщини відносно ЄС: виникають негативних емоцій і розчарування після заяв про неможливості членства України в ЄС в найближчі десятиліття. А провідними британськими євроскептиками розробляється припущення, що Данія, Польща та Італія можуть стати наступними країнами, які покинуть ЄС. Це пов'язано також і з відповідною монетарної політики ЄЦБ (не всі задоволені) та із поглибленням фінансово-економічної кризи в Єврозоні, що також спричинило негативний вплив на стан економіки, і в Україні в тому числі. Однак треба бути обережними та розважливими з висновками, бо сприйняття таких посилів створюють ризики, окрім основних, не тільки для України, а й до сучасного й майбутнього для ЄС та усіх країн-членів.

Отже, можливі ризики реінтеграції більш вразливі за ризики через 5G-мережі, де нібито встановлена ступінь вразливості їх самих, їх компонентів і функцій і людей. В обох випадках треба знати реальні причини такої вразливості (ризиків) та від чого (або від кого) вони походять, а також створювати усе задля пом'якшення наслідків.

Акіменко Ю.Ю.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ DCFR ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА ЄС

Європейський Союз сьогодні стоїть перед непростим вибором: в якому напрямку і якими способами удосконалювати і розвивати вже чинне законодавство, як сприймати і реагувати на ті численні фундаментальні академічні досягнення, які не тільки роблять серйозний вплив на всіх суб'єктів правовідносин, а й застосовуються як правові акти в країнах-членах ЄС, та вже зараз закладають підґрунтя майбутнього розвитку права ЄС.

На початку процесу європейської економічної інтеграції багато дослідників приходили до думки про те, що вона неможлива без правової інтеграції, що з часом отримала своє підтвердження на практиці. Увага, яка приділяється окремим сферам гармонізації приватного права в Європейському союзі, свідчить про те, що цивільно-правові інститути поступово перетворюються з суто національних на загальноєвропейські. Таким чином, інтеграційно-правові тенденції в Європейському союзі доводять можливість конвергенції традиційних для Європи систем права. Основним аргументом прихильників такої тенденції виступає посилення на загальні історичні та концептуальні корені існуючих в Європі різних національних систем права. Існує також і протилежна тенденція, що виражається в акцентуванні важливості збереження системного різноманітності в праві, підкресленні небезпек інтеграції систем права, здатної привести до знищення національних і регіональних відмінностей взагалі [1].

Однак спроби гармонізувати цивільне право в рамках права ЄС незважаючи на численні академічні дослідження та пропозиції мали тривалий час вигляд фрагментарної гармонізації з метою попередження викривлень у конкуренції або усунення бар'єрів у торгівлі або захисту прав споживачів. Можливо, такий стан речей був компромісом між відокремленістю національних правових систем країн Європи та перспективною ідеєю Європейського кодексу приватного права.

Необхідно відзначити, що виокремлення приватного права ЄС в цілому виглядає як досить суперечливий процес; він сприймається дуже неоднозначно як інституціями ЄС, так і представниками держав-членів. У політичних і академічних колах йдуть досить гострі дискусії з цього питання. На зміст цього процесу накладають свій відбиток особливості структури і функціонування Європейського союзу, розподіл компетенції між його органами, закріплені міжнародно-правовими актами, прийнятими протягом його піввікового існування.

Більшість держав-членів ЄС визнають як юридично важливий поділ правової системи на дві основні підсистеми: приватне право, яке регулює «горизонтальні відносини» між приватними сторонами (громадяни, компанії) або між державою та громадяни, а також публічне право, яке регулює «вертикальні відносини», в яких держава здійснює свою владу відносно громадян та юридичних осіб. Такий поділ правової системи має не тільки теоретичне значення, але й практичне, оскільки на цих засадах визначається компетентний суд (правила підсудності) або застосовуються процесуальні норми (наприклад, догідні позови проти держави щодо повернення податків).

Наявність такого поділу на державному рівні має важливе значення в більшості правових систем держав-членів ЄС, однак правова природа такого поділу на приватне та публічне право в ЄС двоїста в цьому відношенні. З одного боку, договори ЄС визнають існування цієї відмінності, посилаючись на «публічне право» і «приватного права» Стаття 4(2)(к) ДФЄС щодо охорони здоров'я (public health), Стаття 36 ДФЄС щодо суспільної моралі, державної політики, національної безпеки (public morality, public policy, public security), Стаття 45 ДФЄС щодо підстав державної політики, національної безпеки, охорони здоров'я (public policy, public security, public health), Стаття 45(4) ДФЄС щодо адміністративних послуг (public service), Стаття 54 ДФЄС щодо публічного та приватного інтересу (public or private law), Стаття 106 ДФЄС щодо публічних підприємств (public undertakings), Стаття 123(1) ДФЄС щодо органів, що підпорядковуються публічному праву (bodies governed by public law), Стаття 179 ДФЄС щодо договорів приєднання (public contracts), Стаття 272 ДФЄС щодо поділу контрактів, що регулюються публічним або приватним правом (contract governed by public or private law). З іншого боку, законодавство ЄС як таке не розподіляється на публічно-правові норми та приватно-правові, а на відміну від цього містить розподіл норм функціонально [2].

Проте, поняття «приватного права» використовується як в документах Комісії ЄС, і різними науковими групами, які внесли свій вклад в підготовку, за дорученням Комісії, Проекту загальної схеми рекомендацій (DCFR). Суперечливе сприйняття приватного права ЄС виникає також через визначені у засновницьких документах напрямів політики, у рамках яких ЄС разом або спільно з державами здійснює свої повноваження – предметний підхід. Як зазначають вчені, відсутність загального приватного права ЄС можна пояснити тим, що розподіл повноважень було сформовано за іншим принципом напрямки і навіть ті акти, що регулюють приватноправові відносини – права споживачів, охорона праці були прийняті на публічно-правових підставах з метою визначення правових засад Внутрішнього ринку ЄС, що спровокувало плутанину [3].

Потреба усунення правових обмежень та забезпечення безперешкодної та вільної торгівлі у ЄС визначили завдання не тільки гармонізації приватного права країн-учасників ЄС, що виявилось суттєвою умовою завершення створення загального європейського єдиного внутрішнього ринку товарів та послуг. Процес подальшої інтеграції європейського приватного права визначається двома факторами. По-перше, поступове усвідомлення необхідності існування комплексного акту приватного права або визначення його правових засад – виокремлення його серед інших галузей. По-друге, міжнародні конвенції у якості інструменту гармонізації права виявили свої недоліки, оскільки процес їх підготовки, ратифікації та внесення змін вже не відповідає швидкоплинному механізму торговельних операцій. Таким чином, обмеженість та фрагментарність, які супроводжують застосування конвенцій в умовах прагнення до гармонізації також сприяють відмові від подальшого застосування як інструменту забезпечення злагодженості національного права держав-учасників ЄС.

Останньою ініціативою у цій сфері є створення у 2004 році Об'єднаної мережі по Європейському приватному праву (Join Network on European Private Law), до якої увійшла низка провідних науковців, у тому числі і з Групи щодо вивчення Європейського цивільного кодексу та наукової групи Європейської дослідницької групи чинного приватного права ЄС (European Research Group on Existing EC Private Law (Acquis Group)). Результатом роботи цієї групи стала розробка у 2008 році «Проекту Загальної системи підходів» (Draft Common Frame of Reference – DCFR) [4].

Цей документ можна розглядати як важливий крок прояв національних систем в контексті єдиної загальноєвропейської спадщини, дає усвідомлення реально існуючого європейського приватного права, аналізує питання, за якими національні правові системи мають кардинально протилежні погляди, та вказує на перспективи розвитку приватного права Європи. Що стосується структури проекту Проект Загальної системи підходів (DCFR), то вона має такий вигляд – це принципи, модельні правила і визначення (термінологія). Модельні правила, це ядро Проекту, які систематизовані у 10 книгах. Перші три книги містять загальні положення договірної і зобов'язального права. четверта книга регулює окремі види договорів (Договори купівлі-продажу та пов'язані з ними гарантії; договори про постачання електроенергії; договори купівлі-продажу цінних паперів; договори, пов'язані з правом інтелектуальної власності). Положення четвертої книги не застосовуються щодо нерухомості. п'ята книга регулює ведення чужих справ без доручення. Шоста – позадоговірній відповідальності за заподіяну шкоду. Сьома – безпідставному збагаченню. Восьма – підстави придбання і втрати права власності. Дев'ята – забезпеченню рухомого майна. Десята – довірчій власності. Можна зробити висновок, що область застосування Проекту Загальної системи підходів (DCFR) не обмежується лише рамками договірної права, а виходить далеко за них, що дозволяє провести аналогію з структурою моделі цивільного кодексу.

Проект Загальної системи підходів (DCFR) як результат порівняльного вивчення чинного права ЄС і окремих його держав-членів, покликаний відображати ті суспільні цінності, які закріплені в уже існуючих законах, хоча вони і не завжди збігаються. У зв'язку з цим Проект Загальної системи підходів (DCFR) зайняв проміжну, збалансовану позицію.

Слід визначити, що мова йде не про створення акту законодавства, а про науково-прикладний проект порівняльно-правового характеру, що має сприяти вивченню та розумінню приватного права в країнах-членах ЄС. Зокрема, він призначений показати, наскільки схожими є одна на одну національні системи приватного права, які можна розглядати як регіональний прояв загальної європейської спадщини. Завданням DCFR є наочно довести факт існування європейського приватного права, згадавши про відносно незначну кількість випадків, у яких різні правопорядки дають різні відповіді на загальні питання. Таким чином, DCFR розглядається як такий документ, що

може надати ідеям європейського приватного права нове підґрунтя, що підвищує взаєморозуміння та сприяє колективному обговоренню проблем приватного права в Європі.

Таким чином, у рамках внутрішнього ринку ЄС без торговельних обмежень приватне право ЄС знаходиться у процесі формування постійно з огляду на динамізм приватно-правових відносин. Очевидною є потреба стимулювати виникнення правих норм. Проект Загальної системи підходів (DCFR) відіграє важливу роль не тільки в контрактному праві, але також у праві власності, деліктному праві, в цілому у приватному праві ЄС. Питання стосовно того, як владні інституції зможуть запровадити виконання норм, не повинно бути орієнтиром у існуванні приватного права ЄС, адже його формування відбувається постійно та тоді, коли це дійсно потрібно.

Нині також відбувається пошук правової бази для запровадження Європейського цивільного кодексу в праві ЄС. Питання створення Європейського цивільного кодексу є більше політичним, ніж юридичним. Вони полягають у недостатньо ясній картині майбутнього утворення, його спрямованості. Ці фундаментальні причини невиділення приватного права ЄС є похідними від нез'ясованості питання конфедеративного чи федеративного майбутнього ЄС.

Розвиток та функціонування приватного права ЄС в цілому виглядає як досить суперечливий процес; сприймається дуже неоднозначно як різними інституціями Союзу, так і державами-членами. На цей процес накладають свій відбиток особливості структури і функціонування Європейського союзу, розподіл компетенції між його органами, закріплені міжнародно-правовими актами. Проте твердження, що ідея створення приватного права ЄС досі не вийшла за межі розробки правил технічного характеру, тому що вони не впливають на формування традиційної системи, не може існувати далі. Це підводить до висновку стосовно створення приватного права ЄС.

Список використаних джерел

1. Sjef van Erp. European Private Law: Postmodern Dilemmas and Choices. Towards a Method of Adequate Comparative Legal Analysis // Electronic Journal of Comparative Law. Vol. 3.1. August, 1999.
2. Constanze Semmelmann, «The Public-Private Divide in European Union Law or an Overkill of Functionalism», Maastricht Faculty of Law Working Paper. – No. 2012/12. – P. 242 .

3. Remien O. European private international law, the European Community and its emerging area of freedom, security and justice // Common market law rev. 2001. Vol. 38. № 1. P. 53–86.
4. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://webh01.ua.ac.be/storme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf.

Форманюк В.В.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

Канєнберг-Сандул О.К.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук
Національний університет «Одеська юридична академія»

**РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНОГО ПРАВА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ**

Істотну роль в сучасному конкурентному праві ЄС, його подальшій реформі, модернізації відіграють історичні передумови, які повинні розглядатися з позиції двох взаємопов'язаних блоків: генези національного конкурентного (картельного, антимонопольного і т.п.) законодавства країн-учасниць ЄС; євроінтеграційних процесів з відповідним правовим оформленням і внутрішнім наповненням [20].

В своєму рішенні у справі *Bayer AG v. Commission*, Суд ЄС встановив, що доказування наявності угоди між учасниками простого картелю повинно ґрунтуватись на присутності суб'єктивного елемента, який характеризує наявність узгодження воľ між економічними операторами щодо гармонізації їх політик, бажання досягнення мети чи адаптації такої лінії поведінки на ринку (взаємність конкурентів-учасників з приводу реалізації поставлених завдань) [9].

Стаття 101 ДФЕС регламентує, що під суб'єктом господарювання, підприємством для цілей застосування ст. ст. 101 та 102 розуміють

«...будь-яке утворення, що залучено до економічної діяльності, незважаючи на правовий статус такого утворення та шлях його фінансування...» [6], за виключенням організацій, що наділені повноваженнями з управління системами соціальної безпеки [18].

Узгоджені дії суб'єктів підприємницької діяльності визначено Судом ЄС як «форму координації між суб'єктами підприємницької діяльності, що, не досягаючи стадії, коли укладається угода, замінює собою ризики, які пов'язані з конкуренцією» [2]. При цьому такі дії є правопорушенням лише тоді, коли спричиняють довготермінове підвищення цін.

Законодавство ЄС про конкуренцію забороняє угоди, які запобігають, обмежують або спотворюють конкуренцію на Внутрішньому ринку ЄС [1]. В останньому випадку сторони не можуть посилатися на свою необізнаність або на некоректну юридичну пораду з цього приводу, однак «присутність на засіданнях, де досягнуто згоди і сторона не виступала проти цієї угоди (навіть якщо сторона прямо не погоджувалась з нею)» [8]. З іншого боку, доведення антиконкурентного наміру є достатнім для визнання відповідної угоди забороненою, незважаючи на ефект, до якого така угода призвела на практиці [7].

Запровадження так званої політики лояльності дозволила значно підвищити відсоток виявлення картелів у ЄС. Розкриття картелів та доведення їх існування є складною справою, оскільки учасники картелів усіма можливими способами тримають його існування у таємниці, з іншого боку, штрафи за порушення конкурентного законодавства є досить великими [16], рахуються мільйонами та мільярдами євро, оскільки негативний вплив на конкуренцію є вагомим. Саме задля мети розкриття картелів було розроблено політику, відповідно до якої учасник картелю за виконання низки умов може отримати імунітет від відповідальності за участь у картелі або знижку на сплату штрафу [13]. Аналізуючи справу T-65/98 Van den Bergh Foods v Commission Судом визначено: «The Court went on in the same paragraph to say that the exclusivity clause had the effect of preventing competing manufacturers from gaining access to the relevant market» [10].

За визначенням Суду ЄС, суб'єкти підприємницької діяльності суб'єкти отримують можливість здобути такі переваги, які б вони ніколи не отримали за відсутності домінуючого становища на Внутрішньому ринку ЄС [4]. Ситуація, коли на визначеному ринку, «...наприклад, два або більше незалежних суб'єкта господарювання разом, завдяки угодам або ліцензіям, мають технологічне лідерство,

що надає їм можливість суттєвою мірою поводити себе незалежно від інших конкурентів, покупців та в кінцевому рахунку від споживачів», є колективним домінуванням [17]. Домінуюче становище суб'єкта підприємницької діяльності визначається в межах відповідного ринку на підставі ретельного аналізу певних чинників [3].

Головним критерієм для визначення відповідного товарного ринку є так званий тест «замінності», на підставі якого суди визначають ступінь, за яким товари (послуги) можуть бути замінені іншими товарами (послугами), зважаючи на їх характеристики, ціни та мету використання [12]. Наприклад, у справі Hoffman La Roche [5] Суд ЄС виділив кожний вітамін у окремий безпосередній товарний ринок, бо жоден з вітамінів не можна було замінити на інший.

Зловживання домінуючим становищем є шкідливим для внутрішнього ринку та для споживачів загалом, що підтверджують висновки по справам щодо обмеження фармацевтичної компанії в постачанні грецьких дистриб'юторів (справи з C-468/06 до C-478/06 Sot. Lelos kai Sia EE; та справа C-501/06 Glaxo SmithKline v Commission [19].

Окрім того, позитивні ефекти від такої поведінки мають переважати над негативними, антиконкурентними наслідками. Новий підхід Європейської комісії детально викладено у Керівних настановах щодо пріоритетів Європейської комісії при застосуванні статті 102 ДФЄС до виключних зловживань суб'єктів підприємницької діяльності, що посідають домінуюче становище на Внутрішньому ринку ЄС [14].

Аналізуючи Директиву щодо певних правил національного регулювання звернень про відшкодування збитків, понесених в результаті порушення антимонопольного права держав-членів та ЄС [15], зазначимо, що цей вид акту найбільш адекватний для досягнення мети – досягти гармонізації національного законодавства держав-членів щодо правового механізму відшкодування збитків, понесених в результаті порушення норм конкуренції.

Отже, з проведеного аналізу наслідків порушення ст. ст. 101 та 102 ДФЄС можна зробити висновок, що практика застосування цих норм зазнає неабияких змін. Такі зміни, по-перше, стосуються зміцнення економічної складової обґрунтування зловживання на ринку, а по-друге, стосуються власне наслідків для підприємств. Такі наслідки проявляються не тільки у накладенні на них міри відповідальності, а й можливого запровадження правового механізму відшкодування збитків, понесених в результаті порушення норм конкуренції. За своєю суттю такі зміни стають не тільки еволюційними, а й революційними.

Список використаних джерел

1. Право Європейського Союзу: підручн./за ред. О.К. Вишнякова.- Одеса: Фенікс, 2013.-833 с.
2. Case 48/69 ICI v. Commission [1972], ECR 619, CMLR 557.
3. Case 27/76 United Brands Company and United Brands Continental BV v. Commission (Chiquita Bananas) [1978], ECR 207.
4. Case 85/76 Hoffmann-La Roche & Co. AG v. Commission [1979], ECR 461.
5. Case 107/76 Hoffman-La Roche v. Centafarm [1977], ECR 957, [1977] 2 CMLR 334.
6. Case C-41/90 Hofner Elsver v. Macroton [1991], ECR I-1979.
7. Case C-49/92 P Commission v. Anic [1999], ECR I-4125.
8. Cases C-199/92 P etc Hüls AG v Commission [1999], ECR I-4287.
9. Case T-41/96 Bayer AG v Commission [2000], ECR II-3383.
10. Case T-65/98 Van den Bergh Foods Ltd v Commission [2003], ECR II-04653.
11. Council Regulation (EC) 2003/1 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 101 and 102 of the Treaty (OJ L 1 2003).
12. Commission Notice 1997/9/12 on the definition of relevant market for the purposes of Community competition law (OJ C 372 1997).
13. Commission Notice 2006/C 298/11 on Immunity from fines and reduction of fines in cartels (OJ C 298, 2006).
14. Communication from the Commission – Guidance on the Commission’s enforcement priorities in applying Article 102 of the TFEU to abusive exclusionary conduct by dominant undertakings (OJ C 45 2009).
15. Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union, OJ L 349.
16. Guidelines on the method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Regulation 2003/1 (OJ C 210, 2006).
17. Joined cases 56 та 58/64 Consten SaRL and Grundig GmbH v Commission [1966], ECR 299Joined cases T-68,77 та 78/109 Italian Flat Glass [1992], ECR I-1403.
18. Joined cases C-159 та 160/91 Poucet Pistre v. Cancava [1993], ECR I-637.

19. Joined cases C-468/06 to C-478/06 Sot. Lélos kai Sia EE and Others v GlaxoSmithKline AEEV Farmakeftikon Proïonton, formerly Glaxowellcome AEEV [2008], I-07139; та справа C-501/06 Glaxo SmithKline v Commission [2008], I-07139.
20. Report on Competition Policy 2007 // <http://ec.europa.eu/competition/publications/>; European Commission. General Report on the Activities of the European Union 2008. Brussels • Luxembourg, 2009 // http://ec.europa.eu/index_en.htm.

Goris Emeline

Law Master Student : Université libre de Bruxelles

**THE GLOBALISATION
OF EUROPEAN ENVIRONMENTAL POLICY,
STUDY OF THE EU-UKRAINE ASSOCIATION AGREEMENT**

The issue of global warming and environmental degradation is a global problem, thus, it is not surprising that treaties that are trying to establish more cooperation on environmental matters have been increasing for years. But implementing cooperative agreements between States when subsidiarity is the keyword of every multinational treaty is challenging.

In the 2000s, during the biggest eastern European enlargement process, the European Union tried to harmonized his environmental policy, the protection of the environment was one of the contended points of the negotiations. But, while it could have been a huge step towards the harmonization of regulations in the environmental sphere, it did not have the desired effects. The Commission maintained that the investment needed in order to meet the environmental requirement was too expensive and the European Parliament said that the negotiation where mainly focus on the economic and political aspect and that the environment obligation where seen as second zone obligation. [*European parliament, 1998*] [*KULESSA, M-E., 2002*]

In 2013, the EU, without entering into a full enlargement process, enacted an association agreement with Ukraine. The Ukraine–European Union Association Agreement is a complex binding document establishing new relations between Ukraine and the EU. The agreement aim is to facilitate the integration of Ukraine in the European landscape, by

enhancing political dialogue, persevering peace, secure trade relations, and cooperation. [VAN DER LOO, G., VAN ELSUWEGE, P., PETROV, R., 2014] the treaty covers various themes, from trade to criminal law and the protection of the environment. The EU used this agreement to guarantee the respect of multiple environmental principles.

Chapter 6 of the agreement is dedicated to the environment. According to it, the parties recognize the importance of the promotion of sustainable development, the need to enforce environmental policy, to cooperate and to exchange knowledge to facilitate eco-responsible research [*Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, ARTs. 289, 290, 296, 302, 338, 342.*]

In addition to these statements, Ukraine has committed to the implementation of various EU directives concerning the environment with a limited time to implement each directive. These guidelines contain key concepts, transforming the legal landscape of Ukraine on various environmental issues. For example, Ukraine is committed to implementing the Directive 2008/98/EC on waste, aimed at reducing the environmental impact of waste collection [*European commission, 2020*]. This important directive reaffirms the polluters pay principle stating that the entity responsible of environment impairment should pay for it, and the extended producer responsibility who put the responsibility on the producer for financing of collection, recycling and responsible end-of-life disposal of WEEE, batteries, accumulators, and vehicles on producers [*Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, p. 1951.*]

These statements have now led to a Ukrainian strategy plan aiming at reforming the wastes management system by 2030 [*Government of Ukraine, 2019*]

The EU-Ukraine agreement does not make Ukraine a member of the Union, yet, it contains a lot of the environmental acquis that each new member should implement during the EU admission process. [*Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, ART. 290.*] The agreement format, lighter than the full admission, consists of a real plan of implementation of some directives rather than a massive plan an admission with unrealistic costs.

Furthermore, the EU-Ukraine agreement takes place in a different political context than the enlargement process of 2004; while 20 years ago environmental issues weren't seen a primordial, now, as the marches for the climate are being heard in the streets and the ecological political parties are gaining popularity in the ballot boxes, the importance of a more global

and efficient environment policy is recognized by every country [European commission 2019]. While it might be too soon to fully analyse the efficiency of the environmental conditions of the agreement, the study of its implementation should help perceiving the possibility of a globalized environmental policy in a world where national sovereignty is more important than ever. [DELHOMME, V., 2019]

Bibliography

1. DELHOMME, Vincent; *How to turn subsidiarity into an effective tool? – Reflections on the Communication of the European Commission on the principles of subsidiarity and proportionality*, In: European law blog, news and comment on EU law, 19 march 2019.
2. KULESSA, Margareta-E.; *Environmental Effects of EU Enlargement – Short-term Gains and Medium-term Losses?*, In: Intereconomics, November/December 2002.
3. VAN DER LOO, Guillaume, VAN ELSUWEGE, Peter, PETROV, Roman; *The EU-Ukraine association agreement : assessment of an innovative legal instrument*, In: EUI LAW, 2014/09.
4. Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part; Official Journal of the European Union; L 161/3, 29.5.2014.
5. Directive 2006/21/EC of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 on the management of waste from extractive industries and amending Directive 2004/35/EC – Statement by the European Parliament, the Council and the Commission.

СЕКЦІЯ 3

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІДНОСИНИ:

ПУБЛІЧНІ, ПРИВАТНІ ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Andreichenko Svitlana

Professor at the Department of International law and European law
Doctor of Science of Law, Associate professor
National University “Odessa Law Academy”

EUROPEAN ARREST WARRANT AND FUNDAMENTAL HUMANS RIGHTS

The European Arrest Warrant (EAW) is one of the key instruments in promoting cross-border crime cooperation throughout the EU. EAW's fundamental principle is the mutual recognition of warrants between the EU Member States which is built on the concept of “trust” for excluding extremely complex procedures for extradition alongside with respect fundamental rights. Despite its operational success, the EAW system is far from perfect. Member States, European and national parliamentarians, groups from civil society and individual citizens have all expressed some concerns in relation to the operation of the EAW and in particular its effect on fundamental rights [1, p. 3]. Discussion of the relationship between the effective operation of the EAW and the due protection of fundamental human rights has been started since the adoption of the Framework Decision 2002/584/JHA on the European Arrest Warrant (Framework Decision) [2] and has been continuing during the years of the EAW practice.

The Framework Decision implicitly excludes the surrender where it would violate fundamental rights contained in the European Convention and the general principles of EU law [3, p. 174]. For instance, in 2018, the European Court of Justice held, that the “existence of a real risk that the person in respect of whom a European arrest warrant has been issued will, if surrendered to the issuing judicial authority, suffer a breach of his fundamental right to an independent tribunal and, therefore, of the essence of his fundamental right to a fair trial..., is capable of permitting the executing judicial authority to refrain, by way of exception, from giving effect to that European arrest warrant...” [4].

In EU criminal law, mutual trust rests on the presumption that Member States act in compliance with fundamental rights. To this end, Article 6 Treaty on European Union stipulates that the EU Charter of Fundamental Rights has the same value as the Treaty, on the one hand; on the other, fundamental rights, as guaranteed by the European Convention of Human Rights and as they result from the constitutional traditions common to the Member States, shall constitute general principles of the Union law [5, p. 98].

The case-law of the Court of Justice of the European Union (cjeu) on the EAW Framework Decision is conspicuous, and contributed to defining essential aspects of the functioning of these instruments. These decisions cover a broad spectrum of highly sensitive issues, such as the specialty rule, the principle of *ne bis in idem*, the right to appeal and to a fair trial. In a number of judgments, the Court has been faced with questions bearing a direct relevance to the right to liberty: refusal of execution of an EAW on the basis of breach of the right to liberty (Radu); the relevance of the right to liberty and proportionality to the interpretation of the EAW FD (Lanigan and Vilkas); the role of detention conditions in the EAW system (Căldăraru); and the definition of deprivation of liberty (JZ) [5, p. 108].

The judgment of the cjeu in the joined cases of *Pál Aranyosi and Robert Căldăraru* (2016) became a keystone in the interpretation of the EAW. This case, for the first time since the birth of the EAW regime, has widely been interpreted as marking or, at least, confirming that the cjeu has started to follow a new avenue in eaw cases: the avenue of a restored balance between effective enforcement and adequate protection of fundamental rights [6, p. 103-104]. The CJEU emphasized that the “principle of mutual trust requires, particularly with regard to the area of freedom, security and justice, each of those States, save in exceptional circumstances, to consider all the other Member States to be complying with EU law and particularly with the fundamental rights recognised by EU law” (para 78) [7].

The EAW *per se* does not contain a general fundamental rights clause that allows to refuse to execute the EAW if fundamental rights would be at risk. Nonetheless, a number of EU States have incorporated such fundamental human rights clause into their national legal systems. While expansion of international cooperation in combating against crime is important, not less important is to ensure that criminal justice system is effective, fair, humane and accountable. Thereby, it is important to strike a proper balance between the interests of States in such interaction and the rights of persons involved in the criminal process.

Bibliography

1. Report from the Commission to the European Parliament and the Council. On the implementation since 2007 of the Council Framework Decision of 13th June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States. European Commission. COM (2011) 175. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0175:FIN:EN:PDF>.
2. Framework Decision 2002/584/JHA of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States [2002] OJ L190/1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32002F0584>.
3. Klimek L. Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law. Cham: Springer, 2017, 742 p.
4. CJEU. Judgment in the case of Minister for Justice and Equality v LM, 25 July 2018. Case C- 216/18 PPU.
5. Mancano L. The European Union and Deprivation of Liberty: A Legislative and Judicial Analysis from the Perspective of the Individual. Oxford: Hart Publishing, 2019, 272 p.
6. Ouwerkerk J. Balancing Mutual Trust and Fundamental Rights Protection in the Context of the European Arrest Warrant. European Journal of Crime, Criminal law and Criminal Justice. 2018, (26). P. 103–109.
7. CJEU. Joined cases C-404/15 and C-659/15 PPU Pál Aranyosi and Robert Căldăraru ECLI:EU:C:2016:198.

Жебровська К.А.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦІННІСНИЙ ВИМІР ВІДСТУПУ ДЕРЖАВ ВІД МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Відступ держави від міжнародних зобов'язань може мати місце в багатьох випадках, найчастіше – у випадку надзвичайної ситуації або збройного конфлікту. Яскравим прикладом наразі є відступ держав

від міжнародних зобов'язань у зв'язку з розповсюдженням коронавірусної інфекції COVID-19: вже 10 держав зробили сповіщення у відповідності до ст. 15 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [1]. Світова практика відступу держав від міжнародних зобов'язань має місце не тільки у випадках надзвичайної ситуації, але також у ситуаціях, в яких наявна небезпека важливим національним інтересам держави. Згідно з позицією Міжнародного Суду діяння держави з відступу від договірних зобов'язань (зокрема, у сфері обмеження прав людини чи механізмів їх захисту) може бути правомірним, якщо воно є єдиним способом, яким держава може захистити свої життєвоважливі інтереси від серйозної і неминучої загрози [2, с. 78]. Взагалі, міжнародному праву властива позиція правомірності відступу від держави від міжнародних зобов'язань за міжнародним договором у сфері прав людини, але за наявності певних умов, які детальніше розроблені у судовій практиці.

Зовсім недослідженим питанням в цьому аспекті залишається аспект ціннісного виміру відступу держав від зобов'язань у сфері прав людини. Як відомо, галузь міжнародного права прав людини ґрунтується на двох визнаних всіма цінностях – людська гідність та рівність (відсутність дискримінації) – які відображені у першому абзаці преамбули Загальної декларації прав людини та інших договорах. Відповідно до загальної позиції доктрини відступ держави від міжнародного зобов'язання у сфері прав людини мусить відповідати означеним цінностям та іншим критеріям, які означаються формулюванням Віденської конвенції про право міжнародних договорів «об'єкт та ціль договору». Варто зазначити, що відступ держави від свого міжнародного зобов'язання вже ставить питання про потенційне порушення об'єкту та цілей договору, а отже, шкодить ціннісним орієнтирам такого договору. Але головним питанням у такому випадку буде не потенційне порушення, а мінімізація шкоди цінностям прав людини.

З боку ціннісного виміру відступ держави від зобов'язання у сфері права людини означає введення обмеження щодо застосування цього права на практиці. За загальним правилом, відступ держави не може нівелювати сутності права, що закріплено, зокрема, у Сиракузьких принципах щодо обмеження та дерогації від положень в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права [3]. Схоже положення знаходиться в майже кожному міжнародному договорі у сфері прав людини. Як це не дивно, але факт того, що відступ держави від конкретного зобов'язання у сфері прав людини не може

нівелювати відповідне право, становить важливе значення для ціннісного виміру прав людини, адже дозволяє стверджувати про їхній основоположний характер. Реалізація основоположних прав та свобод людини за звичайних умов теж має свої межі, що відповідають ціннісним орієнтирам того чи іншого суспільства, але спільні «рамки» закріплені як сутність відповідних прав та свобод, і, найчастіше, саме ці спільні рамки закріплені як відповідні міжнародні зобов'язання у договорах. Таким чином, відступ держав від міжнародних зобов'язань у сфері прав людини обмежений не тільки правовими засобами (на кшталт ст. 15 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод), але і орієнтирами соціального та морального порядку, які проявляються у ціннісному вимірі. Отже, держава може відступати від міжнародного зобов'язання у сфері прав людини таким чином, щоб зберегти цінність прав людини, що ширше за поняття «сутність» прав людини. Саме таке трактування відступу держави від відповідного зобов'язання відповідатиме окремому принципу міжнародного права – принципу поваги до прав людини.

Які ж наслідки має таке трактування для юридичної сили відступу держави від міжнародного зобов'язання у сфері прав людини? Відступ держави від свого зобов'язання у сфері прав людини має бути обґрунтованим не тільки з юридичної точки зору, але й містити застереження щодо підтримки тими чи іншими засобами принципу поваги до прав людини в окремому випадку цього відступу. Недотримання поваги до прав людини як цінності міжнародного права, або ж нівелювання категорій людської гідності та рівності у випадку реалізації відступу від зобов'язання у сфері прав людини може бути підставою юридичної відповідальності, якщо текст положення про відступ містить відповідну норму, але в будь-якому разі має становити підставу для неюридичної відповідальності, а саме моральної. Таким чином, ціннісний вимір відступу держав від міжнародних зобов'язань у сфері прав людини проявляється, насамперед, через неюридичні, моральні або етичні, категорії, які становлять підвалини побудови всієї системи міжнародного права прав людини. Відступ від зобов'язань у сфері прав людини є окремим випадком саме у ціннісному вимірі і не може ототожнюватися з відступом від будь-яких зобов'язань у міжнародному праві, адже у першому випадку цінність прав людини превалюватиме над правилами відступу від певного зобов'язання, які знаходяться у міжнародному договорі.

Список використаних джерел

1. Council of Europe. Notifications under Article 15 of the Convention in the context of the COVID-19 pandemic. URL: t.ly/EUrB.
2. Борисов Є.Є. Відступ держав від міжнародних зобов'язань у сфері прав людини: дисертація... кандидата юр. наук. Одеса, 2019. Наук. керівник: Бабін Б.В. 216 с.
3. The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, Annex to Status of the International Covenants on Human Rights E/CN.4/1985/4 URL: <http://undocs.org/en/E/CN.4/1985/4>.

Мануйлова К.В.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЯДЕРНИХ МАТЕРІАЛІВ НА УНІВЕРСАЛЬНОМУ РІВНІ

На сьогоднішній день важко переоцінити роль правового регулювання використання сучасних мирних та військових ядерних технологій. Особливого значення набуває система загальної глобальної безпеки, куди входять всі види безпеки (національна, соціальна, економічна, екологічна, ядерна та інші). Суспільство, відчувши на власному досвіді негативні наслідки впровадження нових технологій, усвідомило, що необхідно шукати нові підходи до забезпечення безпеки і нерозповсюдження ядерної зброї. Техногенні ядерні аварії та катастрофи в значній мірі визначали обличчя XX століття. Рівень небезпечних ядерних цивільних і військових технологій досяг таких масштабів розвитку, що вони з національних перетворилися в транснаціональні. Таким чином, екологічна та ядерна безпека виступають в якості загальних цінностей, що й обумовлює їх пріоритетне місце в системі загальної глобальної безпеки.

Міжнародне співробітництво в галузі незаконного обігу ядерних матеріалів сьогодні стає все більш актуальним. Ядерна небезпека не визнає державних кордонів, не має національності. Ядерні об'єкти і

технології залишаються небезпечними для людства, незалежно від того, на території якої країни вони розміщені.

Контроль за нерозповсюдженням ядерної зброї здійснюється за допомогою Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ, IAEA – International Atomic Energy Agency), з яким кожен учасник Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, що не володіє ядерною зброєю, зобов'язаний укласти відповідну угоду. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) є основою режиму нерозповсюдження ядерної зброї, підтримки миру в усьому світі, зміцнення міжнародної безпеки та запобігання подальшому поширенню ядерних озброєнь. Договір набув чинності 5 березня 1970 року, він є основною міжнародною угодою в сфері контролю над розповсюдженням ядерної зброї, який отримав найбільшу в історії міжнародну підтримку [1]. П'ять держав, що володіють ядерною зброєю, взяли на себе зобов'язання не застосовувати її проти держав, що не володіють такою зброєю, за винятком ситуації, коли вони відповідають на ядерний удар або на напад із застосуванням звичайних засобів, який вчинений в союзі з ядерною державою. Ці зобов'язання, однак, не були включені в текст самого Договору, і конкретна форма таких зобов'язань могла з часом змінюватися.

Основною проблемою з точки зору контролю за дотриманням ДНЯЗ є те, що один і той же процес – збагачення урану – може бути використаний як для отримання ядерного палива для АЕС, так і створення ядерної бомби. Вироблення ядерних матеріалів для бомби може здійснюватися таємно, під виглядом виробництва ядерного палива (в чому підозрюють Іран) – або, як в ситуації з Північною Кореєю, держава-учасник ДНЯЗ може просто вийти з Договору. Після трагедії на Чорнобильській АЕС були укладені Конвенції про оперативне оповіщення про ядерну аварії 1986 року і Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації 1986 року. Відповідно до Конвенції про сповіщення 1986 р. у випадку ядерної аварії, в результаті якої відбувається або може відбутися викид радіоактивних речовин, держава-учасниця негайно представляє безпосередньо зацікавленим державам або через МАГАТЕ наступну інформацію: час, точне місце, коли це доцільно, і характер ядерної аварії; дані про відповідну установку; передбачувана або встановлена причина і передбачуваний розвиток ядерної аварії; загальні характеристики радіоактивного викиду; відомості про існуючі і прогнозовані метеорологічні умови та іншу інформацію [2].

Згідно з Конвенцією про допомогу в разі ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації 1986 року держави-учасниці співробітничать між собою і МАГАТЕ з метою сприяння невідкладному наданню допомоги, яка може здійснюватися в тому числі і на безоплатній основі. Персонал держави, яка надає допомогу, користується імунітетами, привілеями та пільгами, встановленими Конвенцією [3].

Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу 1979 року застосовується при міжнародних перевезеннях та використовується в мирних цілях ядерного матеріалу, а також, за деякими винятками, до використання, зберігання та перевезення ядерного матеріалу всередині країни. Держава-учасниця не експортує, не імпортує, не дозволяє експортувати або імпортувати ядерний матеріал, якщо не отримала гарантій того, що він буде фізично захищений на відповідних рівнях, детально описаних в додатку до Конвенції. Конвенція містить зобов'язання держави встановити злочинність і караність низки діянь, пов'язаних з несанкціонованим використанням та захопленням ядерного матеріалу [4].

В сучасних умовах першочерговим завданням світової спільноти є забезпечення універсальності та стабільності міжнародного режиму нерозповсюдження ядерної зброї. Це диктує необхідність більш глибокого вивчення міжнародно-правового режиму нерозповсюдження ядерної зброї, а також формулювання обґрунтованих пропозицій та рекомендацій, що спрямовані на його підтримку і зміцнення.

Список використаних джерел

1. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_098.
2. Конвенції про оперативне оповіщення про ядерну аварії 1986 року. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_026.
3. Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації 1986 року. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_027.
4. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_024.

Симонян Ю.Ю.

доцент кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права,
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

УМОВИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТВОРІВ

Нині основною складовою механізму системи міжнародної охорони авторського права залишається Бернська конвенція (1886) [1]. До складу цієї конвенції входять матеріально-правові норми щодо: авторів і творів, що охороняються; термінів і правил охорони кінофільмів, фотографій, радіопередач, телепередач, збірників, лекцій, творів фольклору, звукозапису й інших предметів охорони. Країни – учасниці цієї конвенції являють собою своєрідне міжнародне товариство з взаємної охорони авторських прав [2].

Авторське право спрямовано на охорону форм, їх матеріалізацію в конкретних творах, які можуть бути відтворені, показані публічно, виконані, виставлені, передані в ефір і т. д., залежно від жанру твору, а також на регулювання їх використання [3, с. 35].

У США твір має фіксуватися в будь-якій осяжній формі. Хоч український законодавець і вважає усну форму об'єктивною, все-таки вона є суб'єктивною. Спираючись на неї, важко, а то й неможливо відтворити, сприйняти чи передати твір [4].

Об'єктивною формою для аудіовізуального твору є форма представлення, поєднання різних результатів творчої діяльності у новий результат.

Ні в Бернській конвенції, ні в угоді ТРІПС не висуваються вимоги оригінальності, як умови охорони авторського права. Однак, майже всі країни вимагають певний рівень оригінальності твору, щоб надати йому охорону. На жаль, немає міжнародного поняття мінімуму оригінальності. У кожній країні встановлюється свій стандарт оригінальності, якому має відповідати твір. В деяких країнах, наприклад, в США і Канаді, оригінальність обмежується тільки вимогою «незалежної концепції» і наявністю якогось «простого мінімуму» творчості (креативності). В інших країнах, таких, як Франція та Іспанія, в країнах, що розвиваються, законодавство яких

визначається традиціями «громадянського права», оригінальність визначається, як «відбиток особистості автора» в творі.

У більшості країн авторський твір не обов'язково повинен мати елементи новизни, винахідливості або якоїсь естетичної цінності для того, щоб задовольняти вимогам оригінальності [5].

Надання авторсько-правової охорони не ставиться в залежність від виконання формальностей. Твір сам є правовстановлюючим документом авторського права. Так, авторське право за Бернською конвенцією повинно набуватися автором автоматично, тобто воно не потребує формальної реєстрації. Тут треба зазначити, що хоча США приєдналися до конвенції у 1988 році, вони продовжують компенсувати авторські збитки та виплачувати авторську винагороду тільки за твори, що є зареєстрованими.

З іншого боку США і Канада вимагають, щоб твір був «зафіксовано на матеріальному носії», щоб отримати охорону. Закон США вимагає, щоб фіксація була стабільною і досить стійкою для того, щоб «сприйматися, відтворюватися або передаватися на період часу більший, ніж тривалість передачі». Аналогічним чином канадські суди розглядають фіксацію, як вимогу того, щоб твір був «виражено в певній мірі в якійсь матеріальній формі, доступний для ідентифікації, що має більш-менш постійну стійкість» [5].

Встановлюючи вимоги до мінімального терміну охорони, який повинен становити увесь час життя автора і 50 років після його смерті (пункт 1 статті 7), Бернська конвенція передбачає можливість закріплення внутрішнім законодавством країни, яка бере участь в Конвенції, особливого порядку обчислення строку охорони для кінематографічних творів. Особливістю розглянутих положень є також те, що мова в них йде про можливість відліку терміну охорони кінематографічних творів не тільки з дати їх опублікування, тобто випуску і поширення на матеріальних носіях, а й з моменту правомірного забезпечення публіки доступу до твору в будь-якій іншій формі, наприклад, шляхом публічного показу в кінотеатрах, демонстрації по телебаченню і т.п. Однак в Україні і в більшості інших країн, які дотримуються традицій континентального авторського права, термін охорони аудіовізуальних творів, як правило, визначається тривалістю життя авторів такого твору [6].

Директивою № 93/98 / ЄЕС стосовно уніфікації термінів захисту авторського права і деяких суміжних прав терміни охорони авторського права збільшені з 50 до 70 років після смерті автора [7]. Протиріччя з

Бернською конвенцією про охорону літературної і художньої власності тут немає, так як вона розглядає 50 років як мінімум.

Таким чином, можна зазначити, що критерії (умови) правової охорони аудіовізуальних творів як на рівні українського законодавства, так і на рівні міжнародного законодавства збігаються – це творчий характер і об'єктивна форма вираження твору. Але у багатьох країнах світу ще зазначена така умова правової охорони як оригінальність твору.

Безсумнівно, на нашу думку, критерій оригінальності пов'язаний насамперед з індивідуальними особливостями, здібностями, навичками автора, які знаходять своє вираження у творі як результаті творчості. Однак часто оригінальність зближують з поняттями цінності і гідності твору, що спотворює юридичну природу поняття оригінальності і викликає труднощі в його застосуванні, так як з урахуванням додаткових критеріїв ставиться під сумнів надання твору, в тому числі й аудіовізуальному, правової охорони.

Список використаних джерел

1. Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів від 24 лип. 1971 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
2. Пильгун Н.В., Черкавська Н.Р. Особливості правового захисту міжнародних авторських прав / Н.В. Пильгун, Н.Р. Черкавська / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18pnmmap.pdf>.
3. Авторське право в міжнародно-правовому аспекті / Уклад. А.М. Євков. – Х.: 2010. – 126 с.
4. Зоря С.Ю. Особливості захисту інтелектуальної власності у міжнародному праві / С.Ю. Зоря / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-1/doc/5/03.pdf>.
5. Що захищається авторським правом? / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://informatio-consortium.net/mw2/index.php?title>.
6. Бузовська Н. Фотографічний твір та кадр як складові кінематографічного твору : порівняльний аналіз / Н. Бузовська / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/9457/%CD>.

7. Директива Ради 93/98/ЄЕС стосовно уніфікації термінів захисту авторського права і деяких суміжних прав від 29 жовтня 1993 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_434.

Харитонов Р.Ф.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук
Національний університет «Одеська юридична академія»,

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

Інтеграційні процеси у світовій економіці останніми роками набувають усе більшого поширення. Різноманітні аспекти інтеграційних процесів потребують більш детального визначення у наш час, однак у науковій літературі не наведено цілком однозначної дефініції поняття «економічна інтеграція». Під останнім (від лат. *integratio* – поповнення, відновлення) в загальному значенні розуміється об'єднання в одне ціле певних окремих частин. Економічна інтеграція – процес інтернаціоналізації господарського життя, зближення, об'єднання економік низки країн [1].

Економічна інтеграція в сучасній науковій літературі розглядається у двох основних аспектах: на мікро- та макрорівні. Економічна інтеграція на мікрорівні, тобто корпоративному рівні, є інтеграцією окремих компаній, які вступають у прямі господарські зв'язки. Особливу роль у такій формі інтеграції відіграють ТНК. Другим видом є економічна інтеграція на макрорівні, тобто на рівні міждержавних угод, коли виникає загальна стратегія економічного та політичного розвитку країн, заснована на спільних правилах переміщення товарів, послуг, капіталу, робочої сили. Однак виникають деякі труднощі, оскільки один термін використовується для позначення двох досить різних понять. Тому, коли мова йде про інтеграцію на рівні підприємств, вважаємо більш доцільним вживати термін «економічна інтеграція», а коли йдеться про макрорівень – «міжнародна економічна інтеграція».

В економічній науці поняття міжнародної економічної інтеграції має кілька значень і серед дослідників досі немає однозначної думки щодо єдиного визначення. З одного боку, вона може розглядатися як процес, у ході якого відбувається поступове спрощення економічних бар'єрів та встановлюються більш тісні економічні зв'язки між країнами. Однак у випадку визначення інтеграції як процесу виникає низка питань: що варто розуміти під станом «повної» інтеграції; як визначити оптимальний рівень інтеграції, який піде на користь країни; де знаходиться межа між оптимальним рівнем інтеграції та достатнім рівнем суверенітету тощо. Визначення інтеграції як процесу передбачає, що його завершенням повинна стати певна стадія, на якій усі перепони між країнами-партнерами будуть ліквідовані. Однак за такого підходу складно ідентифікувати таку стадію, а ще складніше її досягнути [3].

З іншого боку, можна розглядати міжнародну економічну інтеграцію як певний кінцевий стан, результат процесу, тобто ситуацію, коли політичні кордони вже не мають впливу на функціонування економік двох чи кількох країн. У цьому випадку виникає питання, які саме процеси призвели до такого кінцевого стану. Найбільш вдалим, на нашу думку, є підхід, згідно з яким міжнародна економічна інтеграція розглядається як комбінація процесу і кінцевого стану. Роберт Хайн, наприклад, пише, що міжнародна економічна інтеграція в якості стану належить до рівня злиття початково окремих економік, а в якості процесу означає поступове спрощення бар'єрів між країнами. Найбільш влучним є визначення Девіда Хендерсона, який визначає міжнародну економічну інтеграцію як процес, який призводить до того, що економіки стають більш тісно інтегрованими, спостерігається тенденція до зниження економічного значення політичних кордонів. Кінцевий результат, кульмінація, стан завершеної інтеграції Хендерсон називає повною економічною інтеграцією [3].

Ще однією проблемою у застосуванні терміну економічної інтеграції є підміна його поняттям глобалізації. Деякі вчені використовують терміни «глобалізація» та «інтеграція» як взаємозамінні або ж пояснюють глобалізацію через розвиток і розширення економічних процесів інтеграції у світовому господарстві. Зокрема, навіть експерти МВФ надають визначення глобалізації як процесу швидкої інтеграції економік по всьому світу через торгівлю, фінанси, обмін технологіями, інформаційні мережі та крос-культурні відносини. У загальному розумінні глобалізація – це

сучасна форма міжнародних відносин, яка характеризується поширенням взаємозалежності між країнами в економічній, політичній і культурній сферах практично на всю земну кулю. А поняття інтеграції в економіці – це зближення економік окремих держав.

Найбільш вдалим підходом до визначення глобалізації через поняття інтеграції є такий, який говорить, що глобалізація – це інтеграція у загальносвітовому масштабі [4].

Таким чином, враховуючи усі розглянуті підходи, вважаємо, що міжнародна економічна інтеграція – це процес поступового спрощення бар'єрів та зближення економік країн, що інтегруються, основною метою якого є отримання максимальних вигод від об'єднання, а кінцевим результатом такого об'єднання є стан повної економічної інтеграції, коли політичні кордони більше не мають економічного значення [2].

Список використаних джерел

1. Мельничук, О.С. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс] / О.С. Мельничук // Українська радянська енциклопедія. – 1985. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua>.
2. Грищенко, Є.С. Теоретичні аспекти визначення сутності міжнародної економічної інтеграції / Євгенія Сергіївна Грищенко, Наталя Євгенівна Скоробогатова // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 1. – С. 16–21.
3. Онгоро, Т.Н. Международная экономическая интеграция: эволюция и границы понятия [Електронний ресурс] / Т.Н. Онгоро // Проблемы современной экономики. – № 3(27). – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2162>.
4. World economic outlook [Електронний ресурс] / International Monetary Fund. – 1997. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/weomay/chapter1.pdf>.

Шемонаєв В.Ю.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ПРАВОВИЙ СТАТУС КЕРЧЕНСЬКОЇ ПРОТОКИ
ПІСЛЯ АНЕКСІЇ КРИМУ З БОКУ РОСІЇ**

У радянський період води Керченської протоки також розглядалися як внутрішні води однієї держави – СРСР. Цей статус ґрунтувався на рішенні, згідно з яким в Чорному морі між Кримським і Таманським півостровами (мис Киз-Аул – мис Залізний Ріг) була встановлена пряма вихідна лінія (відповідно до Постанови Уряду СРСР від 15 січня 1985 р.), всі води до берега від якої були внутрішніми водами.

Після розпаду СРСР Україна в односторонньому порядку перевела головний судноплавний маршрут в протоці – Керч-Єнікальський канал (КЄК), з можливістю проходу судів з осіданням до 8 м під свою юрисдикцію і стала здійснювати тут управління рухом суден.

Такий крок пояснювався тим, що ще в радянські роки акваторія протоки, включаючи КЄК, були включені до складу вод українського порту Керч. Україна розмежувала акваторію протоки між двома країнами на основі методу серединної лінії.

Росія наполягала, що режим судноплавства в протоці не може бути розроблений українською стороною в односторонньому порядку, мотивуючи тим, що КЄК був споруджений ще в 1874 р., потім він став власністю держави в особі Мінморфлоту СРСР, який відповідав за працездатність Центру регулювання руху суден, обладнання якого знаходилося по обидва боки протоки [1, с. 39].

Портова влада Керчі здійснювала лише оперативне управління цією власністю [2, с. 47].

У зв'язку з анексією Криму Росія тепер не розглядає необхідність розмежування Керченської протоки між двома країнами, так як вважає, що сьогодні його акваторія повністю перекрита внутрішніми водами РФ.

Якщо ж Україні вдасться переглянути правовий статус Азовського моря на підставі конвенційних режимів територіального моря, прилеглої зони, ІЕЗ і континентального шельфу, статус Керченської протоки може принциповим чином змінитися. Це пов'язано з тим, що

саме правовий статус Азовського моря в даному випадку є визначальним для визначення правового статусу Керченської протоки [3, с. 42].

Якщо це станеться, то частина III «Протоки, що використовуються для міжнародного судноплавства» Конвенції ООН з морського права 1982 р. може стати прийнятною до акваторії Керченської протоки, яка в її рамках буде розглядатися як міжнародна. Незважаючи на правовий статус внутрішніх вод, такі протоки можуть вважатися міжнародними, і до них, в залежності від конкретної ситуації, може бути застосовано або право мирного проходу, або право транзитного проходу в тому вигляді, як воно зафіксовано в Частини III Конвенції ООН з морського права 1982 р.

І в тому, і в іншому випадку військові кораблі третіх країн де-факто отримують право вільного заходу в Азовське море. При цьому не можна забувати про те, що Україна в силу свого географічного положення продовжує залишатися приазовською і причорноморською державою, зацікавленою у використанні Керченської протоки, що з'єднує ці два моря [4, с. 17].

Відповідно, будь-які види обмеження законних прав України, перш за все в області судноплавства, є прямим порушенням норм і положень міжнародного морського права (що, зокрема, стосується і дій Росії по спорудженню мосту через Керченську протоку, які не були узгоджені з українською стороною). Це підтверджується і практикою міжнародних судових розглядів, зокрема, позовом Фінляндії до Данії в рамках Міжнародного Суду ООН щодо нелегітимності зведення моста через протоку Великий Бельт.

Таким чином, в української сторони на сьогоднішній день залишається потенційна можливість оскаржити будівництво моста через Керченську протоку.

Для того, щоб домогтися позитивного рішення в будь-якій міжнародній судовій інстанції, Україні необхідно довести, що дана інженерна споруда перешкоджає здійсненню цивільного або військового судноплавства з боку України.

Слід врахувати, що в Російській Федерації більше підстав бути зацікавленою в подальшому безперешкодному розвитку судноплавства через цю протоку, враховуючи, що за попередні роки з 8000–8500 суден, що проходять через Керченську протоку, 65–80% було орієнтовано на захід у російські порти.

Відокремлення проблеми Азовського моря в самостійний напрям протидії Російській Федерації є помилковим. Її слід розглядати в

рамках єдиної державної політики відновлення територіальної цілісності і протидії російській агресії.

Російська Федерація продовжує порушення суверенних прав України шляхом незаконного видобутку природних ресурсів у виключній морській економічній зоні України.

Своїми діями і політикою Росія знизила стабільність і безпеку, підвищила непередбачуваність і змінила умови безпеки в регіоні Чорного та Азовського морів.

Ситуація ускладнюється тією обставиною, що рішення цих проблем не може бути знайдено в найкоротші терміни. При цьому перед Україною стоятиме завдання не тільки охорони державного кордону, захисту морського середовища та її ресурсів, забезпечення безпеки судноплавства, а й запобігання можливим провокаціям, пов'язаних з анексією Криму.

Ключове завдання, що стоїть перед українським керівництвом, домогатися вирішення питань безпеки в Чорному морі з залученням чорноморськими держав.

Україна має намір оскаржувати законність формування Росією запропонованих Конвенцією 1982 р. морських зон, що знаходяться під її суверенітетом (внутрішні води, територіальне море) або ж юрисдикцією (прилегла зона, виключна економічна зона, континентальний шельф) навколо півострова.

Список використаних джерел

1. Шемякин А.Н. Современное международное морское право и перспективы его развития. Одесса: Издат-Информ ОГМА, 2006. С. 266.
2. Lopez M.A.G. International Straits: Concept, Classification and Rules of Passage. Berlin, Heidelberg: Springer, 2010. P. 72.
3. Суржин А.С. Международно-правовой режим Черного моря. Ук. соч. С. 42–44.
4. Дремлюга Р.И. Международно-правовой режим Черноморских проливов. // Lex Russica. 2013. № 10. С. 110.

Коваленко В.В.

аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

НАДНАЦІОНАЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВА ОЗНАКА ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Важливим досягненням процесу європейської інтеграції є те, що Європейський Союз сьогодні є унікальним міждержавним об'єднанням, яке немає аналогів у світі. Унікальність ЄС забезпечується певними особливостями організації влади в ЄС завдяки побудові та функціонуванню наднаціональної інституційної системи ЄС, яка забезпечує вирішення завдань процесу європейської інтеграції, реалізацію ефективної політики ЄС.

Питання, пов'язані з розумінням наднаціональності та її проявів у функціонуванні інституційної системи ЄС, розглядаються Л. Грицаєнко, М. В. Терницьким, Х. Якименко та ін.

Наднаціональність підкреслює унікальність правової природи ЄС порівняно з іншими міждержавними об'єднаннями й державними утвореннями.

Варто зазначити, що нормативне закріплення терміна «Наднаціональність» було здійснене в Договорі про заснування Європейського об'єднання вугілля й сталі від 1951 р. (ст. 9), однак у 1967 р. дія цієї статті була скасована [1, с. 41]. У межах сучасної юридичної науки не існує єдиного підходу до розуміння поняття наднаціональності. Х. Якименко зазначає, що ця ситуація зумовлена такими факторами: відсутністю документа, який би розкривав поняття наднаціональності; відсутністю конкретизації змісту категорії «наднаціональність» у тих документах, де вона раніше вживалася; різними методологічними прийомами, які застосовують під час проведення аналізу цього явища [2, с. 92].

На думку Л. Грицаєнко, під наднаціональністю ЄС слід розуміти відмову держав-членів від частини своїх суверенних прав у певних сферах на користь інституцій цього інтеграційного утворення. Це визначає вищий ступінь наднаціональної влади порівняно з державною, оскільки її реалізація не залежить від указівок держав – членів організації, а нормативно-правові акти мають привілеї над внутрішньодержавними [3, с. 7]. На сучасному етапі європейської

інтеграції саме інституції є основними провідниками наднаціональності в ЄС, які втілюють інтеграційні рішення на практиці.

Науковці, визначаючи сутнісні характеристики наднаціональності, насамперед характеризують і розглядають її як якісну характеристику правової природи ЄС, що полягає в неможливості для держав-членів обмежити дію його правової системи, припинивши свою участь в установчих договорах ЄС. Відносно правової природи наднаціональної організації влади сучасною наукою вироблені такі підходи: теорія федералізму, комунікативна теорія та неофункціональна теорія.

Згідно з теорією федералізму існують такі моделі наднаціональної організації влади:

- американська федеративна модель, що базується на існуванні двох відносно незалежних рівнів влади з чітким розподілом їхньої компетенції: федерального і суб'єктів федерації; характеризується системою стримувань і противаг;

- німецька федеративна модель, яка передбачає спільне здійснення влади федерацією та її складовими частинами, існування конкуруючої компетенції й набагато вужчий обсяг повноважень центрального уряду;

- змішана швейцарська конфедеративна модель, яка поєднує риси як американської (у питаннях формування парламенту), так і німецької (у сфері конкуруючої компетенції) моделей [2, с. 95].

Згідно з положеннями комунікативної теорії процеси інтеграції та функціонування наднаціонального співтовариства ґрунтуються на взаємодії економічних, соціальних, політичних і культурних сфер між суспільствами країн – учасниць відповідного утворення. Роль наднаціональних інститутів полягає в тому, що вони формально закріплюють досягнення інтеграції на певному етапі, успіх якої залежить від рівня комунікації між національними суспільствами.

Неофункціональна теорія пов'язує європейську інтеграцію із суспільними процесами й цілеспрямованою діяльністю політично активних груп. [4].

Наднаціональність ЄС яскраво проявляється у функціонуванні інституційної системи. Межі наднаціональної влади визначаються державами-членами ЄС, які наділяють систему інституцій повноваженнями в тих сферах, питання реалізації яких є основою співпраці суверенних держав в інтеграційному процесі.

Список використаних джерел

1. Правовые проблемы формирования межгосударственных объединений (на примере Зоны свободной торговли и Таможенного союза ЕврАзЭС) : [монография] / отв. ред. В. Лукьянова. – Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. – М. : Анкил, 2012. – 336 с.
2. Якименко Х. Європейський Союз : правова природа об'єднання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Х. Якименко ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2009. – 229 с.
3. Грицаєнко Л. Інституційний механізм Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Л. Грицаєнко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 19 с.
4. Терницький В. Наднаціональні інституції Європейського Союзу в теоріях інтеграції : автореф. дис ... канд. політ. наук : 23.00.04 / В. Терницький. – Київ : Б.в., 2006. – 20 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=policy&id=281&start=4.

Левченко І.С.

аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП СУВЕРЕННІЇ РІВНОСТІ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

«Рівний над рівним влади не має» – ця латинська юридична формула виражає принцип суверенної рівності держав і повагу прав властивих державному суверенітету. Сучасне міжнародне співтовариство визнає суверенітет невід'ємною властивістю кожної держави і найважливішою основою існування міжнародного правопорядку.

Величезну роль у розвитку даного принципу зіграло його закріплення в Статуті ООН. У своєму остаточному вигляді принцип суверенної рівності держав відбивається в п.1 ст.2 Статуту ООН. У ньому говориться, що «Організація Об'єднаних Націй заснована на суверенній рівності всіх членів» [2]. Далі даний принцип отримав своє закріплення в Декларації про принципи міжнародного права

1970 р. і Заключному акті ОБСЄ 1975 р. В документах констатуються політичні, економічні і соціальні зміни і науковий прогрес, які відбулися в світі з моменту прийняття Статуту.

Принцип суверенної рівності держав має досить довгу історію і розкривався в роботах багатьох юристів. Трактуювання даного принципу здійснювалася також через діяльність Міжнародного Суду ООН, наприклад, у справі «Про військовий і воєнізованої діяльності в Нікарагуа і проти Нікарагуа 1986 року», а також у справі про протоці Корфу. У рішеннях суду по цих справах говорилося, що «структура міжнародної спільноти заснована на принципі суверенної рівності».

На сьогоднішній день в світі налічується більше 250 країн, які взаємодіючи, утворюють широку міжнародну систему. І основною характеристикою сучасної моделі світоустрою є нерівність країн і цивілізацій, обумовлене в тому числі фактором глобалізації та економічної розрізненості сучасних країн [2].

Прояв певної нерівності сьогодні ми можемо побачити, подивившись на склад Ради Безпеки. Число членів Ради Безпеки становить 15. Для прийняття рішень з питань по суті потрібно дев'ять голосів, включаючи співпадаючі голоси всіх п'яти постійних членів. Це – правило «одноголосності великих держав», яке часто називається «правом вето». У той же час більше 50 держав-членів ООН ніколи не обиралися членами Ради Безпеки [3].

Також Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 роки встановлює, що державою, яка володіє ядерною зброєю, вважається та, яка виробляла і підірвала таку зброю або пристрій до 1 січня 1967 року (тобто СРСР, США, Великобританія, Франція, Китай). Даний договір дає п'ятьом ядерним держав істотні привілеї по обороні своїх територій, а також роблять ядерну зброю фактором впливу на інші держави, що категорично суперечить принципу суверенної рівності держав [4].

Багато що ще залежить і від правової активності держави. За інших рівних умов більш активну участь в міжнародних правовідносинах наділяє державу більш широким колом прав і юридичних можливостей. Реальність суверенної рівності держави залежить значною мірою і від того, з якою послідовністю вона її відстоює. Суверенна рівність має здійснюватися з урахуванням законних інтересів інших держав і міжнародного співтовариства в цілому. Вона не дає право блокувати волю і інтереси більшості. На думку Міжнародного Суду ООН, рівність означає також рівну свободу у всіх справах, які не регулюються міжнародним правом.

На сьогоднішній день принцип суверенної рівності закріплюється і трактується в багатьох міжнародних документах і має суттєвий вплив на міжнародне право. Однак фактично нерівність держав, обумовлена політичним і економічними факторами, все ще існує, тому принцип суверенної рівності зараз є приводом для дискусій і суперечок в міжнародному співтоваристві.

Список використаних джерел

1. Charter of the United Nations. – 1945. // [Електронний ресурс]. Режим доступу :<https://www.un.org/en charter-united-nations>.
2. Баршова, О.А. Государственное неравенство как проблема развития международного права / О.А. Баршова – 2017.
3. Сайт організації об'єднаних націй // [Електронний ресурс]. Режим доступу :<https://www.un.org/securitycouncil/content/current-members>.
4. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї – 1968. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/npt.shtml

Мануйлова А.І.

аспірантка кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»,

ЕМАНАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЕСТОПЕЛЬ З ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ

Побудова світового порядку на основі верховенства права передбачає певний рівень взаємної довіри держав і передбачуваність їх поведінки. Довірчий характер відносин підтримується за допомогою правового забезпечення (через Міжнародний Суд та арбітраж) належного рівня виконання державами своїх міжнародних зобов'язань на основі принципу добросовісності. Уже факт «*ex bona fide*» виконання міжнародних зобов'язань, крім випадків зловживання правом, створює достатню підставу для прояву довіри. Принцип добросовісності, забезпечуючи послідовність в поведінці держав, наказує зобов'язання нотифікації передбачуваних змін в міжнародній і внутрішній позиції цієї держави за обставин, які безпосередньо торкаються прав та законних інтересів інших членів світової спільноти. Порушення

принципу добросовісності в поведінці одного суб'єкта міжнародного права як наслідок його непослідовності, що спричинило за собою заподіяння шкоди законним правам іншого суб'єкта, який сумлінно довірився поведінці першого, викликає естопель [1].

Як загальновизнаний принцип міжнародного права він закріплений в Статуті ООН, преамбула якого підкреслює рішучість членів ООН «створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливість і повага до зобов'язань, що випливають з договорів та інших джерел міжнародного права». Згідно з п. 2 ст. 2 Статуту «всі члени Організації Об'єднаних Націй добросовісно виконують прийняті на себе за цим Статутом зобов'язання, щоб забезпечити їм усім у сукупності права і переваги, що випливають із приналежності до складу Членів Організації» [2].

Міжнародно-правовий характер принципу добросовісності підтверджується на основі аналізу міжнародної судової та арбітражної практики. Відповідно до цієї практики з урахуванням принципу добросовісності була вироблена норма, що мала важливе теоретичне значення для сучасного права міжнародних договорів: кожен раз, коли держава бере на себе договірне зобов'язання, принцип добросовісності, який регулює виконання договірних зобов'язань, накладає обмеження загального порядку на всі права держави в тому плані, що жодне з них не може бути здійснено поведінкою, яка є несумісною з добросовісним виконанням прийнятого зобов'язання. Будь-яке невиконання договірних зобов'язань на основі принципу добросовісності неминуче тягне за собою настання відповідних санкцій.

Міжнародне право, перейнявши із загального права інститут *estoppel by representation* і визнавши принцип естопель в якості загального принципу права за змістом ст. 38 Статуту Міжнародного суду, підтвердило через міжнародну судово-арбітражну практику та доктрину міжнародного права значимість принципу добросовісності в загальній конструкції наукової побудови принципу естопель [3]. Дійсно, принцип добросовісності є розумним поясненням принципу естопель, який, так само як і принцип добросовісності, ставить на меті завдання підтримання послідовної та сумлінної поведінки, і через неї – забезпечення юридичної безпеки суб'єктів права.

Принцип естопель, який є еманацією принципу добросовісності, заснований на такому припущенні: якщо одного суб'єкта спонукали до певних дій, з огляду на завірення або поведінку іншого суб'єкта, то цей інший суб'єкт не повинен змінювати свою первісну позицію, на яку покладався перший суб'єкт [4, с. 226].

А.В. Попова при дослідженні принципу добросовісності вказує на те, що «*pacta sunt servant*» і сам принцип добросовісності юридично пов'язані з принципом *equitable estoppel* (справедливий естопель, або естопель, який заснований на праві справедливості). Не дивлячись на наявність безлічі визначень принципу естопель, під ним частіше всього розуміють положення, згідно з яким сторона в результаті своїх дій не може претендувати на права в шкоду іншої сторони, яка була вправі покладатись на такі дії та поступала відповідно, визнала будь-що в конкретних умовах або зайняла певну позицію по відношенню до даної справи, та не може в майбутньому вчиняти непослідовно [5, с. 86-87].

Особливістю принципу добросовісності стосовно принципу естопель слід констатувати його двояку роль. По-перше, він забезпечує захист правомірних інтересів держави, яка на основі цього принципу довірилася заявам та поведінці протилежної сторони. По-друге, принцип добросовісності вимагає від держави, суперечливими заявами та поведінкою якою створений естопель, дотримуватися послідовності у своїх діях і тим самим (суворо на основі даного принципу) дотримуватися своєї позиції у відносинах з іншими державами. Принцип добросовісності, як ми бачимо, становить собою основу принципу естопель.

Теорія добросовісності ясно і однозначно визначає своє місце в основі принципу естопель. Держава повинна дотримуватися послідовності у своїй юридично значимій поведінці та виконувати на основі принципу добросовісності зобов'язання, що виходить з зайнятої нею міжнародно-правової позиції по визначеному питанню права чи факту. Естопель в цій ситуації встановлює санкції за недотримання правила послідовності, що виражається у невиконанні вимог належної поведінки, про що вказано у принципі добросовісності.

Таким чином, принцип добросовісності в аспекті принципу естопель покликаний забезпечити послідовність в поведінці кожен раз, коли вона на тому чи іншому відрізку часу не дотримується державою. В силу принципу добросовісності держава зобов'язана суворо дотримуватися зайнятої нею позиції, що знайшла своє вираження у відповідних заявах та в її поведінці. Запорукою цьому є довіра, що надається їй на добросовісній основі з боку інших держав-членів міжнародної спільноти. Принцип добросовісності забезпечує підтримку довірчих відносин між державами, що є однією з її найважливіших особливостей.

Список використаних джерел

1. Каламкарян Р.А. Эстоппель как институт международного права. Юрист-международник: Всероссийский журнал международного права. 2004. – № 1. – С. 36–45.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй. / [Електронний ресурс] : – Режим доступу – : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
3. Статут Міжнародного Суду ООН. / [Електронний ресурс] : – Режим доступу – : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
4. Мережко А.А. Транснациональное торговое право (Lex Mercatoria). Киев: Таксон, 2002. – 464 с.
5. Попова А.В. Принцип добросовестности в международном коммерческом обороте: законодательство и судебная практика РФ и государств-членов ЕС: дис. к.ю.н. Москва, 2005. – 224 с.

Muzyka Viktoriia V.

Assistant, PhD student at the Department of International and European Law
National University “Odesa Law Academy”,

CYBER-ATTACKS ATTRIBUTION AND EU COLLECTIVE CYBER SANCTIONS AS A WAY TO RESPOND TO CYBER THREATS FROM OUTSIDE THE UNION

Today as never before, cyber wars become even more real than star wars. And this is not surprising since cyberspace is such a domain that may help to seize enemies without fighting and avoid responsibility. However, due to current EU policy, it seems that finally law has a chance to keep up with non-state cyber actors and their malicious activity in cyberspace.

On 17 May 2019, the European Union adopted a new framework that foresees imposition of targeted restricted sanctions for cyber-attacks constituting external threat to the EU or its member states. For this, a cyber-attack should have a significant effect (or attempted to cause a potentially significant effect) and be launched from the outside of EU by natural persons or legal entities. Importantly, Council's Decision covers not only cyber-attacks 'directed' or 'under control' but also cyber-attacks 'supported' by such persons or entities [5, art. 1].

Although individual EU states have made public attribution, the European Union as such has neither made attribution statements nor taken

measures against states or non-state actors. In particular, in 2018, two EU states – the United Kingdom and Denmark – together with the United States, Canada and Australia publicly attributed the NotPetya cyber-attack to the Russian government. The UK was the very first state to declare that “the Russian Government, specifically the Russian military, was responsible for the destructive NotPetya cyber-attack of June 2017.” [1]. Later, other states – New Zealand, Norway, Lithuania, Estonia, Latvia, Sweden, and Finland – joined them by issuing statements of support. But notwithstanding the significant and destructive effects of NotPetya, EU states have failed to reach a collective decision on attribution.

A great step has been made in the realm of attribution due to the advanced capabilities of the UK and its willingness to attribute state-sponsored or supported cyber-attacks. For instance, along with the US government, in 2017, the UK government publicly attributed WannaCry cyber-attack to North Korea and the Lazarus Group – a hacking group allegedly sponsored by government. Furthermore, in 2018, it established the involvement of Chinese government in a cyber-attack campaign targeting intellectual property and sensitive commercial data in Europe, Asia and the US. The UK announced that it was APT 10 group that acted on behalf of China [2, p. 7].

This decision was not based on the effective control test. In contrast, the UK took into consideration the multitude of factors before making public attribution since the issue of attribution has predominantly political nature and, thus, all factors merit consideration to eliminate a possible mistake. Among them are geopolitical and economic interests, motivation or its lack, technical indicators, geographic location and the level of proximity between non-state cyber actors and a particular state. Therefore, these examples clearly evidence that ‘cyber masquerade’ is not something anonymous, and that cyber attribution is a complex issue, influenced by variety of factors.

As regards to EU sanctions, they may be imposed only against individuals and legal entities, not against states. Such decision should be based on convincing evidence, able to withstand a challenge in a court. More importantly, it will not depend on “the public attribution of cyber operations which is a separate, sovereign political decision taken by member states” [4]. This can be considered as a step back; however such approach is the only one possible nowadays since EU states have never reached agreement concerning public attribution.

Aside from centralized state attribution, which takes usually a lot of time and faces challenges at the political level, there is decentralized attribution. It is faster and do not face ‘political challenges’ because in most cases it is

free of political bounds. Moreover, it often contains more detailed attributions and includes indicators of compromise [3, p. 214]. Decentralized attributions of cyber-attacks by private actors demonstrate the possibility to trace cyber-attack and identify its origin. However, serious challenges emerge at the political level, what testifies the willingness or unwillingness to make statements concerning attribution [2, p. 6]. In the light of Brexit, it is quite interesting how the European Union will deal with cyber attribution without such strong actor as Britain and whether states lacking own capabilities for making technical attribution will rely upon governmental attribution of EU member states and (or) nongovernmental attribution of private actors.

From our perspective, it would be of benefit for the EU as a whole to set up cyber security partnership and cooperation with the post-Brexit Britain and even integrate nongovernmental attribution within the EU attribution process. The dialogue with private sector here is highly important owing to ability of private sector to carry out deep and detailed technical analyses of malicious activity. In any case, the 2019 framework demonstrates the willingness to protect individual interests of member states and the Union as a whole in face of malicious cyber activity from the outside.

Bibliography

1. Foreign Office Minister condemns Russia for NotPetya attacks (15 February 2018) [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.gov.uk/government/news/foreign-office-minister-condemns-russia-for-notpetya-attacks>.
2. Ivan, P. (2019). Responding to cyberattacks: Prospects for the EU Cyber Diplomacy Toolbox // European Policy Center Discussion Paper [Electronic resource] – Mode of access: http://aei.pitt.edu/97071/1/pub_9081_responding_cyberattacks.pdf.
3. Eichensehr, K. (2019). Decentralized Cyberattack Attribution. *AJIL Unbound*, 113, 213–217.
4. Council of the European Union (2016), “Non-paper: Developing a joint EU diplomatic response against coercive cyber operations”, 5797/6/16, REV 6, 19 May 2016.
5. Council Decision (CFSP) 2019/797 of 17 May 2019 concerning restrictive measures against cyber-attacks threatening the Union or its Member States, ST/7299/2019/INIT, OJ L 129I , 17.5.2019, P. 13–19. [Electronic resource] – Mode of access: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:32019D0797>.

Степанова С.П.

аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСТВА В ЄВРОПІ (ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ)

Виникнення та становлення волонтерства в Європі та його урегулювання є процесом, який пройшов декілька етапів та мав різні поштовхи для подальшого розвитку та розповсюдження. Отже, спочатку добровольництво виникло як реакція на наслідки військових дій, що включало в себе збір грошових коштів на потреби армії, надання медичної допомоги в «новостворених» госпіталях, що в процесі переросло у рух з метою навчання здорового духу та розвитку тіла, необхідність організації освітніх та спортивних заходів, усуненням нових екологічних проблем, надання якісної медичної допомоги тощо.

Таким чином, варто визначити основні періоди становлення волонтерського руху та зазначити розвиток його правового урегулювання.

І. Доінституційний період (до середини XIX століття).

Для доінституційного періоду характерним є те, що волонтерство сприймалося з військової точки зору або з точки зору підтримки у сфері мистецтва, науки та культури взагалі. Так, ще в золоту епоху I ст. до н.е. в Давньому Римі безвідплатну допомогу поетам та іншим діячам мистецтва надавав політик, близький друг імператора Октавіана Августа, Гай Цильній Меценат. Саме він був тією людиною, в честь якої в подальшому назвали таку форму благодійництва як меценатство [1, с. 7]. Надалі, в 1606 році слово волонтер почало використовуватися у французькій літературі та означало особу, яка добровільно пішла на військову службу. Під час російсько-турецьких війн волонтерами також визнавали солдатів-добровольців, які були сформовані у специфічні підрозділи – добровільні загони [2, с. 491].

А, зокрема, у зв'язку з тим, що в даний період розвиток волонтерського руху має вигляд дій та акцій «дружніх візитерів», сестер милосердя, самаритян, місіонерів, приватних осіб, громадських (Д. Адамс, М. Річмонд, А. Соломон) та релігійних діячів (пастор С. Барнетт, Ч. Вара), то нормативна законодавча база

відсутня. Таким чином, урегулювання відносин, які склалися під час виявлення доброї волі, на даному етапі здійснювалося завдяки нормам моралі та релігійним нормам.

II. Інституційний період (з сер. XIX ст. по 1990 рік).

Перехід до другого періоду розвитку волонтерського руху зумовлюється тим, що вищезазначені окремі особи розпочинають створювати перші невеликі організації, які займалися вирішенням питань у сфері розвитку здоров'я, поширення духовності, просвітництва, а також організації спортивних змагань. Таким чином, у 1844 році у Великобританії англійським філантропом та бізнесменом Джорджем Вільямсом була заснована Юнацька християнська асоціація (YMCA). Надалі, праотець волонтерства Жан Анрі Дюнан, після битви під Сольферіно у 1859 році, став ініціатором створення у 1863 році однієї з перших волонтерських організацій – Міжнародний комітет Червоного Хреста. С того часу, волонтерський рух все активніше почав трансформуватися в інституційну форму. Як приклад, в 1897 році у німецький пастор О. Лоренц Вертман створив організацію добровольців з назвою Карітас, у 1920 році П'єр Сересоль заснував Міжнародну громадську службу (SCI), а в 20-ті роки XX ст. з'являються перші міжнародні робочі табори добровольців, європейські служби добровільної праці.

Правове регулювання на даному відрізку часу здійснювалася виходячи з загальних положень про права людини та на локальному рівні (згідно зі статутами організацій, рішеннями їх зборів та програмами, які включали в себе визначення напрямків діяльності, протягом певного часу та стратегію надання волонтерської допомоги). Так, 10 грудня 1948 року на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН Резолюцією № 217 А (III) було затверджено Загальну декларації прав людини, якою було закріплено право людей вступати в будь-які організації, в тому числі й волонтерські [3].

1949 – 1990 роки. До моменту підписання Женевських конвенцій в 1949 році поняття «волонтер і волонтерство» розумілося в мілітаристському та релігійному контекстах [4, с. 84], а після підписання конвенцій змінився сам вектор діяльності послів доброї волі на більш медичні та гуманітарні цілі.

Протягом даного етапу відбувається трансформації добровольницького руху. При цьому, відбувається широка тенденція до створення нових організацій, служб, комітетів та центрів. Так, з 1949 по 1990 роки засновано переважну кількість волонтерських об'єднань, діяльність яких була спрямована на розв'язання соціально-

гуманітарних (допомога людям з обмеженими фізичними можливостями, особам похилого віку), соціокультурних (просвітництво), інформаційно-консультативних (інформаційна допомога) та екологічних (усунення екологічних катастроф, охорона природного середовища і раціональне природокористування) проблем людства [5, с. 150].

Наслідком визнання цінності праці добровольців та їх внеску у розвиток соціальної сфери людства за рекомендацією Другого комітету Генеральна Асамблея ООН було прийняття 17 грудня 1985 року Резолюції № A/RES/40/212, якою 5 грудня було проголошено Міжнародним днем добровольців [6].

III. Декларативний період (з 1990 року і до теперішнього часу).

Сучасний етап розпочався з 90-х років XX ст. та характеризується позадержавним, соціально орієнтованим, масовим, організованим, систематичним рухом найбільш активних представників громадянського суспільства в більшості країн Європи та розширенням мережі волонтерських організацій.

Так, у зв'язку зі швидким розповсюдженням ідеї «добровільної допомоги» на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації Волонтерів, який проводився у Парижі 14 вересня 1990 року, була прийнята Загальна декларація волонтерів, проте вона була переглянута в Амстердамі в 2001 році на XVI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації Волонтерів [4, с. 85]. У ній міститься заклик до ООН, лідерів урядів, бізнесу, преси, закладів освіти, релігійних і громадських організацій сприяти розвитку волонтерського руху у світі як інструменту зміцнення інститутів вільного громадянського суспільства.

Важливим кроком у зміцненні положення волонтерство у світовій спільноті необхідно вважати проголошення Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № A/RES/52/17 від 20 листопада 1997 року Міжнародного року волонтерів (2001 рік), що було зумовлено також збільшення кількості мешканців Європи, залучених до добровільництва [7].

За підтримки Європейської Комісії та Європейського молодіжного фонду Ради Європи у 2012 році Європейський молодіжний форум розробив Європейську хартію прав та обов'язків волонтерів, що є прозивом у загальному розумінні визначення волонтерів, волонтерських заходів та добровольчих організацій від місцевого до європейського рівня, а також формує перелік основних прав для добровольців [8].

Підсумовуючи вищенаведене, можна зазначити, що про волонтерство стало відомо ще за давніх часів, проте в Європі його оформлення у самобутнє специфічне явище відбулося тільки наприкінці XIX століття та продовжується й на сьогоднішній день.

Список використаних джерел

1. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. посібник / За ред. Т.Л. Лях; авт.-кол.: З.П. Бондаренко, Т.В. Журавель, Т.Л. Лях та ін. – К.: Версо-04, 2012. – 288 с.
2. Доманчук Д.С. Роль волонтерство у процесі соціалізації студентської молоді. // Young Scientist. – № (42). – Лютий, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/114.pdf>.
3. Загальна декларації прав людини: Декларація. // Офіційний вісник України. – 2008 р., № 93, с. 89, ст. 3103.
4. Спірідонов Р. Волонтерство: еволюція підходів до визначення дефініції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/mgumstud_2018_4_10.pdf.
5. Поляруш С. Волонтерський рух: світовий досвід, Україна і Кіровоградщина. // Наукові записки. Серія: Історичні науки. – № 22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035843.pdf>.
6. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № A/RES/40/212 від 17 грудня 1985 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://undocs.org/ru/A/RES/40/212>.
7. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № A/RES/52/17 від 20 листопада 1997 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://undocs.org/ru/A/RES/52/17>.
8. EUROPEAN CHARTER ON THE RIGHTS AND RESPONSIBILITIES OF VOLUNTEERS. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youthforum.org/sites/default/files/publication-pdfs/volunteering-charter-en.pdf>.

Strelchuk Alyona

PhD student of the Department of International and European Law
National University «Odessa Law Academy»,

**RISK ANALYSIS PRINCIPLE FACILITATING COMPLIANCE
TO INTERNATIONAL FOOD SAFETY**

The basis of legal relations in the field of ensuring the right to food within the framework of international law is constituted by fundamental concepts, guiding principles, among which the principle of risk analysis determines an important place. Effective risk management has always been a reflection of socio-economic progress of a state. In order to achieve goals of the food safety system in the European Union, food law should be based on risk analysis, unless this approach does not correspond to the circumstances or nature of the measure.

Regulation (EC) No. 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 serves as the foundation for the development and implementation of food policies and harmonization of national laws of member states. It reflects the essence of the principle of risk analysis that refers to a process consisting of three interrelated components: risk assessment, risk management and risk communication. The Regulation defines the concept of risk as the probability and severity of adverse health effects consequential to a hazard, and hazard as a biological, chemical or physical agent in or component of food or feed that may have adverse health effects [1].

Risk assessment is a scientific process, that covers the hazard identification, hazard characterization, exposure assessment as well as risk characterization. At this stage the interdependence between benefits and damages from the arising risk situation, the costs of preventive measures and the potential impact of the risk should be predicted. Simply put, additional safety measures will entail an increase in the cost of implementation and safety and a decrease in the projected profit of the food industry.

Risks that can affect human health may arise at any stage of the food chain as production, processing and distribution, so they should be identified as soon as possible. The main risk identification mechanisms are traceability requirements and the creation of a centralized data collection system. European Food Safety Authority as an independent agency identifies risks in the food safety system. Its main goal is to summarize all the information received from various actors, such as consumers,

scientists, other interested parties; entrepreneurs; Rapid Alert System for Food and Feed; Advisory Forum and Competent Organizations, and use it to identify new risks.

In special circumstances, when an assessment of the available information indicates the possibility of a negative impact on health, but scientific uncertainty persists, temporary risk management measures may be introduced till further scientific information is received for a more complete risk assessment. Such measures should be proportional and not impose restrictions on trade on a larger scale than it is necessary. In accordance with the WTO Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures, each trade restriction should be based on scientific evidence of the impact of the risk on human, animal or plant health [3]. Under the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade, measures can be more broadly justified in coordination with the legitimate objectives of the government [4]. In addition, all measures should be based on the provisions of the Codex Alimentarius, the International Plant Protection Convention and the standards of the World Organization for Animal Health. Due to Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs, Hazard Analysis and Critical Control Points system identifies, evaluates and controls the hazards that are critical to food safety [2]. By the way, since September 2019, the system has been introduced at Ukrainian enterprises.

Based on the results of the risk assessment, regulators and interested parties of the system choose the appropriate preventive and control measures that are: accepting, avoiding, transferring, mitigating or exploiting the risk. Regulation (EC) No. 178/2002 states the obligation of the Commission to immediately adopt measures of suspension of the placing on the market or use of the food or feed in question, laying down special conditions for the food or feed in question or any other appropriate interim measure to minimize the risk impact.

And, finally, risk communication is an interactive exchange of information and opinions concerning hazards and risks among actors responsible for risk assessment and management, consumers, food industry, scientific community and other interested parties. The information provided to the consumer, including information on the label or other information available to the consumer regarding the prevention of a certain negative effect on health of a particular product should not be disregarded too.

Nowadays, facing the impacts of COVID-2019, many states have closed their borders for trade. In an effort to provide the population with necessary goods for the pandemic period, countries restrict exports. It disrupted global

supply chains and lead to shortages and price increases. It all have serious consequences for food security system and create new risks. Besides, the United Nations World Food Programme warned that the amount of people facing acute food insecurity continue to increase that brings new challenges to achieve the Sustainable Development Goals by 2030 [5].

Since there are unavoidable risks that are almost impossible to predict, and there are some risks accepted in the regulatory system, it is important to prepare a plan to ensure effective coordination of actions taken by various stakeholders, including all actors of food supply chain. Risk overcoming in such situations always requires sufficient resources and prior planning in accordance with international best practice.

Bibliography

1. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety. (2002). Available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02002R0178-20190726>.
2. Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs. (2004). // [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02004R0852-20090420>.
3. The WTO Agreements Series Sanitary and Phytosanitary Measures (2010). // [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/agrmntseries4_sps_e.pdf.
4. The WTO Agreements Series Technical Barriers to Trade. (2014). Available at https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/tbttrade_e.pdf.
5. FSIN 2020 Global Report on Food Crises. (2020). Available at <https://www.wfp.org/publications/2020-global-report-food-crises>.

Судєва О.І.

аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»,

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Право на соціальне забезпечення – одне з фундаментальних прав людини. Відповідно до Загальної декларації прав людини, кожен член суспільства має право отримати допомогу в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від нього обставини [2]. Держави, що підписали Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, визнали право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування [5].

У зв'язку із активізацією міграційних процесів та напливом біженців в Європу, нагальним є питання щодо належного соціального захисту мігрантів у країнах Європейського Союзу (далі – ЄС), саме це свідчить про актуальність обраної теми статті.

Основною засадою правового регулювання соціального захисту працівників-мігрантів, згідно з європейським первинним та вторинним законодавством, є гарантія рівних умов праці та соціальних прав, порівняно з громадянами держави працевлаштування, також кожна окрема країна-член ЄС має право приймати власні правила та норми щодо залучення праці мігрантів відповідно до соціального, політичного та економічного становища окремої держави в ЄС.

Відтак, важливою є роль міжнародних двосторонніх договорів про взаємне визнання та забезпечення соціальних прав громадян.

Наразі, проблемам захисту прав трудових мігрантів приділяється велика увага на міжнародній арені. Зокрема, Конвенція Міжнародної організації праці (далі – МОП) №97 “Про працівників-мігрантів” (додаткові положення) 1975 року закликає країни-члени МОП боротися зі зловживаннями у сфері міграцій і дотримуватися базових прав людини стосовно всіх працівників-мігрантів [4]. При цьому, можливість та забезпечення соціального захисту, інших прав та свобод нарівні з громадянами гарантуються тим працівникам-мігрантам та членам їх сімей, які перебувають на території країни на законних підставах.

Прийнята одночасно Рекомендація МОП №151 “Про працівників-мігрантів” передбачає серед таких гарантій, зокрема, право на участь у заходах активної політики зайнятості [6] (доступ до послуг професійної орієнтації та сприяння у працевлаштуванні, захист зайнятості, надання постійної чи тимчасової роботи, або перепідготовки у разі втрати роботи), належні умови праці, в тому числі заходи безпеки праці й соціального захисту, та належні умови життя, включаючи житло, соціальну допомогу, доступ до освіти та охорони здоров’я.

У вищевказаній Рекомендації також зазначається, що незалежно від того, чи було перебування працівника-мігранта легалізовано на території країни працевлаштування, у разі його виїзду він має право на будь-яку неодержану винагороду за виконану роботу (в тому числі вихідну допомогу) та виплату допомоги, пов’язаної з одержаною виробничою травмою чи професійним захворюванням, а також відповідно до національної практики – на компенсацію за невикористану щорічну відпустку та повернення сплачених внесків за соціальним страхуванням, якщо вони не дають або можуть не дати збільшення прав на соціальне забезпечення відповідно до національного законодавства, нормативних актів або міжнародних угод [6]. При цьому, наголошується на необхідності укладання двосторонніх або багатосторонніх угод в галузі соціального забезпечення з метою захисту прав мігрантів.

Попри наявність великої нормативно-правової бази, яка регламентує соціальну захищеність трудових мігрантів, окреслено велике коло проблем, які свідчать про недостатньо дієве нормативне забезпечення, які в свою чергу викликають труднощі з реалізацією одного з найважливіших прав людини – права на соціальну захищеність.

Тож, на практичному рівні мігранти не завжди соціально захищені. Так, яскравою демонстрацією недостатньо дієвого нормативного забезпечення соціальних прав працівників з країн «третього світу» є Директива ЄС [1], яка закріплює принцип рівного ставлення до науковців-нерезидентів, що працевлаштовуються в одній із країн-членів ЄС. Також стаття 22 вказаної Директиви дозволяє державам відкликати або не поновлювати дозвіл на працевлаштування, якщо під час працевлаштування або в процесі виконання умов трудового договору роботодавцем було порушено законодавство, недотримано соціальних гарантій тощо і надає можливість притягнути до відповідальності такого роботодавця.

Працівники таких роботодавців втрачають можливість працювати та втрачають гарантії права на соціальний захист, що ставить їх та їхні родини в критичне економічне та соціальне становище [2]. Зрештою,

працівники-мігранти потрапляють до найбільш вразливої категорії працівників, причому як легально працевлаштовані, так і нелегально.

Вважаємо, що така незахищеність працівників-мігрантів призводить до експлуатації цих осіб роботодавцями, порушення прав людини, порушення конкурентного середовища на ринку праці або принаймні створює для цього передумови.

Важливою складовою гарантування соціальних прав працівників-мігрантів у державах ЄС є практика Європейського суду з прав людини далі – ЄСПЛ) та Європейського суду справедливості. Оскільки рішення та практика ЄСПЛ визнаються джерелом права в Україні, а рішення Суду справедливості можуть враховуватися при тлумаченні національного законодавства відповідно до усталених стандартів ЄС, то подальші дослідження в цьому напрямку матимуть важливе теоретичне та практичне значення, зокрема і для України.

Як висновок, бачимо, що попри існування нормативно-правової бази, яка регулює соціальну захищеність трудових мігрантів країн Європейського Союзу, є певні прогалини в європейському законодавстві, які не дозволяють остаточно поставити крапку щодо питання регламентування процесу трудової міграції та її негативних наслідків в соціальному аспекті.

Список використаних джерел

1. Directive (eu) 2016/801 of the european parliament and of the council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/801/oj>.
2. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Іван Яцкевич. Право на соціальне забезпечення трудових мігрантів у Європейському Союзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nrplaw.ukma.edu.ua/article/view/153116>.
4. Конвенція про працівників-мігрантів (переглянута 1949 року) N 97 (укр/рос) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159.
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
6. Рекомендація щодо працівників-мігрантів № 151 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_264.

СЕКЦІЯ 4

ФЕНОМЕН МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Бєлогубова О.О.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ «ЗРУЧНИХ» ПРАПОРІВ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНСТРУМЕНТАРІЮ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Швидке розповсюдження «зручних» прапорів, що почалося ще в кінці 1970 років, вплинуло на всі без винятку аспекти морської професії. Зміни (причому, як правило, в гіршу сторону) зазнало кар'єра і характер найму на роботу, національний склад екіпажів, умови праці, суспільне життя на борту, навчання, інструктаж, участь у політичних процесах регулювання професійної діяльності. На судах під зручним прапором характерні низькі вимоги в соціальній сфері моряків, особливо в частині заробітної плати моряків, тривалості робочого дня.

На сьогоднішній день налічується більше 30 країн «зручних» прапорів, серед яких найбільш популярні прапори Кіпру, Панамі, Ліберії, Багамських островів, Белізу, Мальти, Вану-Ату і пр. За підрахунками Міжнародної федерації транспортників, з 57845 суден світового флоту приблизно 18 630 ходять під «зручними» прапорами [1, с. 8].

Характерною особливістю законодавства держав «зручного прапора» є те, що воно не регламентує важливі питання набору екіпажу і не пропонують серйозної системи контролю. Так як забезпечення добробуту екіпажу не може бути для країни «зручного прапора» джерелом доходу, то не дивно, що організаційні, послуги цих країн не передбачають створення підрозділів, які б контролювали умови найму, як це передбачається в законодавстві інших країн, що належать до суден під «зручним прапором». Консульський корпус країн «зручного прапора» не відрізняється піклуванням про добробут

екіпажів суден, що ходять під їх прапорами. В умовах відсутності контролю з боку держави прапора власникам суден ніщо не заважає самим встановлювати норми і правила.

Широка відсутність у країнах «зручного» прапора навіть невеликих трудових ресурсів для мореплавства призводить до двох основних наслідків: по-перше, із за відсутності в країні власних професійних груп не може бути установ або організацій, які б захищали інтереси моряків, по-друге, екіпажі, які набираються з іноземців, що не мають в даній державі дозволу на проживання, не можуть впливати на політику [2].

Політичні, економічні та соціальні наслідки «зручних прапорів» вже до першої половини 50-х рр. XX століття привели до того, що цією проблемою зацікавили міжнародне морське співтовариство. Ця проблема розглядалася в рамках Міжнародної морської організації (до 1982 р. – ІМКО), Комітету з морських перевезень ЮНКТАД, Організації економічного співробітництва і розвитку, насамперед у публічно-правовому аспекті. Дискусії на I Конференції ООН з морського права ясно говорять про прагнення встановити контроль за «зручним» прапором [3], що позначилось у формулюванні ст. 5 Конвенції про відкрите море 1958 р.: «Між цією державою і цим судном повинен існувати реальний зв'язок; зокрема, держава повинна ефективно здійснювати в сфері технічній, адміністративній і соціальній свою юрисдикцію і свій контроль над суднами, що плавають під її прапором». Дана проблема знайшла логічне відображення у прийнятті Конвенції ООН про умови реєстрації суден 1986 р. в контекст основного питання – «реального зв'язку» між судном і його прапором.

Слід відзначити, що Конвенція 1986 р. має важливе значення в контексті нашого дослідження, оскільки дає досить точне визначення принципу «реального зв'язку» стосовно сфери трудових відносин моряків. Стаття 1 Конвенції 1986 р. повторює зобов'язання, вперше сформульоване в п. 1 ст. 5 згадуваної вже Конвенції ООН про відкрите море 1958 р., також встановлює, що з метою його забезпечення держава прапора судна повинна «застосовувати положення, що містяться в цій Конвенції». У ст. 9, присвяченій укомплектуванню екіпажів, містяться зобов'язання держави забезпечити: наявність відповідних правових процедур для вирішення цивільних спорів між моряками, які працюють на суднах, що плавають під її прапором, і їх наймачами; доступ до відповідних правових процедур для національних та іноземних моряків на рівній

основі, з тим, щоб вони могли забезпечити свої договірні права у відносинах зі своїми наймачами. Держава надає необхідний правовий інструментарій як для колективних, так і для індивідуальних трудових договорів [4, с. 29-30].

О. С. Кокін обґрунтовано зазначає, що міжнародне приватне право відноситься до правового інструментарію, за допомогою якого держава може виконувати свої зобов'язання в рамках Конвенції про умови реєстрації суден 1986 р. Немає вказівок на те, що Конвенція виключає право сторін вирішувати, який саме добровільно обраний закон (*lex voluntatis*) регулює їх трудовий договір. Наприклад, якщо російське міжнародне морське (трудове) право допускає застосування замість права прапора (*lex banderae*) інше право відповідно до волі сторін або через наявність сильнішої колізійної прив'язки, ніж право прапора, держава безсумнівно виконує своє зобов'язання в якості держави прапора щодо надання інструментарію трудового права та забезпечення його застосування [4, с. 30-31]. Ми згодні з цим твердженням, і звертаємо увагу, що застосування колізійного принципу *lex voluntatis* при його допустимості національним законодавством держави прапора судна спричинить застосування іншого права, ніж законодавства прапора судна. Однак, можливе обмеження цього принципу імперативними нормами трудового права.

Оскільки на судна під зручними прапорами наймаються переважно іноземні моряки, питання міжнародно-правового захисту праці моряків широко розглядаються Міжнародною організацією праці. Саме в цьому контексті ми розглядаємо діяльність МОП як організації, яка формує матеріально-правові норми, спрямовані на врегулювання трудових відносин з іноземним елементом (моряків-іноземців).

Отже, специфіка праці моряків обумовлює складність дотримання та захисту їх прав виключно національними засобами, однією з причин чого є, зокрема, існування системи «зручних прапорів» з низьким рівнем оплати та умов праці. У зв'язку з цим, проблема захисту трудових прав моряків не може бути вирішена зусиллями окремих держав, а ефективність прийняття заходів залежить, насамперед від поєднання національних засобів з міжнародним співробітництвом на універсальному і регіональному рівнях. Тому створення і дотримання міжнародно-правових стандартів праці моряків стало проблемою міжнародного рівня, вирішення якої можливе тільки в рамках міжнародного співтовариства.

Список використаних джерел

1. Номоконова, Е.Н. Особенности правового регулирования трудовых отношений моряков по международному и российскому праву. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения. – Владивосток, 2003. 224 с.
2. Суханов Н.М. Международное правовое положение российских моряков работающих на судах под удобными флагами. URL: http://www.msun.ru/conf_bm/sem-2008/folders/material/Suhanov.doc.
3. Колодкин А.Л. Предоставление судам национальности по морскому праву капиталистических стран. Морское право и практика: Инф. сборник. Центральный научно-исследовательский институт морского флота. Вып. 46. Ленинград, 1960. С. 19–27.
4. Кокин А.С. Трудовые конфликты на судах «удобного» и охотничьего флагов: позиции правительства, судовладельцев, моряков. Москва: Волтерс Клувер, 2008. 408 с.

Грушко М.В.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

УНІВЕРСАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ ЩОДО СЕРЬОЗНИХ ПОРУШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Досліджуючи питання забезпечення притягнення до відповідальності за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, варто визначити важливе місце здійснення універсальної юрисдикції щодо серйозних порушень Женевських конвенцій 1949 р. про захист жертв війни. Окрім встановлення зобов'язання щодо припинення серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, потрібно, щоб країни забезпечувала розшук та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили (або дали наказ вчинити) подібні порушення. Зокрема, потрібно забезпечити достатньо широку сферу застосування та ефективність підстав для здійснення відповідної юрисдикції держави, щоб гарантувати можливість притягнути до відповідальності винних осіб (незалежно від їх громадянства) у судах

певної країни, або ж передати їх для суду до іншої держави відповідно до положень ст. 49, ст. 50, ст. 129, ст. 146 відповідних чотирьох Женевських конвенцій 1949 р. та ст. 86 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій щодо захисту жертв в конфлікті міжнародного характеру 1977 р. щодо питань екстрадиції [1].

Відповідно до класичного розуміння принципу універсальної юрисдикції, то це правовий принцип, який дозволяє державі чи вимагає від неї порушення кримінальних проваджень за фактами певних злочинів, незалежно від місця скоєння злочину та громадянства особи, що його скоїла, чи потерпілого. Дане правило застосовується незалежно від місця проживання суб'єкта злочину чи його присутності на відповідній території. Форми здійснення універсальної юрисдикції можуть бути різними, а тому й конкретні варіанти різних держав часто відрізняються. Щодо злочинів, які підпадають під дію принципу універсальної юрисдикції, то деякі держави визначили універсальну юрисдикцію як таку, що поширюється на злочини, за які міжнародні договори передбачають зобов'язання притягувати до відповідальності на відповідних підставах, зокрема й серйозні порушення Женевських конвенцій. Деякі держави також розширили сферу застосування принципу універсальної юрисдикції, охопивши й інші міжнародні злочини, зокрема злочини, які передбачені Римським статутом 1998 р. або Конвенцією про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р.

Тому країнам, в тому числі й Україні, потрібно забезпечити такі підстави для здійснення юрисдикції щодо серйозних порушень міжнародного гуманітарного права. Статтею 438 Кримінального кодексу України передбачено можливість притягнення до відповідальності осіб, які вчинили або дали наказ вчинити будь-яке порушення щодо застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом (включно з міжнародними договорами та звичаєвим міжнародним правом), а також порушень щодо методів війни, включно із серйозними порушеннями міжнародного гуманітарного права, викладеними в міжнародних договорах, які ратифікувала Україна. Так, відповідно до ст. 8 вказаного кодексу встановлює, що іноземці або особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, притягаються в Україні відповідальності за цим Кодексом у випадках, передбачених міжнародними договорами [2]. Тобто вищезгадана стаття передбачає необмежену форму здійснення універсальної юрисдикції: вона поширюється на злочини, вчинені

іноземцем за кордоном. На відміну від моделі Великої Британії та Нідерландів, Кримінальним кодексом України не встановлено жодних обмежень (тобто вимоги про наявність у суб'єкта злочину постійного місця проживання в державі чи його присутність на її території на момент порушення провадження). Однак її сфера застосування обмежується випадками, коли універсальну юрисдикцію передбачено міжнародним договором, ратифікованим Україною. Як згадувалося вище, Женевськими конвенціями 1949 р. та Додатковим протоколом до Женевських конвенцій щодо захисту жертв в конфлікті міжнародного характеру 1977 р. передбачено універсальну юрисдикцію щодо серйозних порушень. Згідно ст. 438 Кримінального кодексу України, яка охоплює всі серйозні порушення Женевських конвенцій та першого Додаткового протоколу, може бути застосована відповідно до принципів універсальної юрисдикції. Але варто зазначити, що держави встановили перешкоди для здійснення універсальної юрисдикції, наприклад, сфера її застосування. Універсальна юрисдикція може й не поширюватися на інші порушення міжнародного гуманітарного права, передбачені в Женевських конвенціях 1949 р. та Додаткових протоколах до них 1977 р. чи інших документах у сфері міжнародного гуманітарного права. А тому суди України здійснюватимуть свою юрисдикцію лише опираючись на інші підстави юрисдикції.

Підсумовуючи вищевикладене, можна відзначити, що універсальна юрисдикція в Україні характеризується як обмеженою, так й широкою сферою застосування. Можна з впевненістю стверджувати лише одне, що універсальна юрисдикція поширюється на вкрай обмежений перелік воєнних злочинів, однак жодного єдиного бачення щодо «підстав» для обмежень не передбачено (наприклад, коли підозрювана особа має постійне місце проживання в Україні). А тому, незважаючи на наявність таких аспектів широкої сфери застосування універсальної юрисдикції, форму їх викладу потрібно переглянути, щоб охопити більш широке коло злочинів, в тому числі й всі серйозні порушення міжнародного гуманітарного права.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1949 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які

- зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі 1949 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152; Женевська про поведження з військовополоненими 1949 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153; Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів 1977 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199.
2. Кримінальний кодекс України 2001 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Ашихмін І.М.

аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»,

ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ *FORUM NON CONVENIENS* ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРИВЕДЕННЯ У ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ

Доктрина *forum non conveniens* (доктрина неналежного місця проведення розгляду спору) значною мірою використовується судовими органами англосаксонської правової сім'ї. Суть доктрини полягає в тому, що суд може відмовитися від розгляду справи, якщо вважатиме, що спір було б краще розглядати в іншому місці (принцип наявності адекватного альтернативного місця розгляду спору), незважаючи на те, що існує можливість застосування принципу мінімального зв'язку. Принцип мінімального зв'язку – наявність стійкого і достатнього зв'язку між боржником і державою для того, щоб встановити над боржником юрисдикцію і виконати арбітражне/судове рішення. Застосування доктрини *forum non conveniens* засноване на власному переконанні суду про те, що вирішити спір більш ефективно в аспекті дотримання та захисту

інтересів сторін, збереження мети правосуддя буде при перенесенні розгляду такого спору в інше місце.

Згідно зі статтею 3 Конвенції про визнання і приведення у виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 року (далі – Нью-йоркська конвенція), кожна договірна держава визнає арбітражні рішення як обов’язкові і приводить їх виконання згідно з процесуальними нормами тієї території, де подається до визнання і приведення у виконання цих рішень, на умовах, передбачених положеннями Нью-йоркської конвенції. До визнання і приведення у виконання арбітражних рішень, до яких застосовується ця Конвенція, не повинні застосовуватися суттєво більш обтяжливі умови або більш високе мито чи збори, ніж ті, які існують для визнання і приведення у виконання внутрішніх арбітражних рішень [1].

Яскравим прикладом перенесення місця виконання арбітражного рішення з посиланням на доктрину *forum non conveniens* можна назвати справу *Monegasque De Reassurances S. A. M. v. NAK Naftogaz of Ukraine* [2], в якій суд з посиланням на принцип *forum non conveniens* відмовився розглядати заяву про приведення у виконання рішення московського арбітражу сумою в \$88 мільйонів, за рахунок *NAK Naftogaz of Ukraine* на території США. Використовуючи цю доктрину, *NAK Naftogaz of Ukraine* вказав, що США не є «зручним» місцем виконання арбітражного рішення, оскільки в Україні вже йшли процеси, пов’язані з даною справою.

Monegasque De Reassurances S. A. M вважав, що ця доктрина не повинна застосовуватися у разі вимог про визнання і приведення у виконання арбітражних рішень, оскільки Нью-йоркською конвенцією встановлено обмежений перелік підстав для відмови. Проте суд зробив висновок про те, що доктрина *forum non conveniens* є процесуальним, а не матеріальним правилом і може бути застосована для припинення провадження. Оскільки ст. 3 Нью-йоркської конвенції допускає визнання і приведення у виконання рішень міжнародних арбітражів згідно з процесуальними правилами тієї держави, де таке визнання запитується, то можливо і застосування доктрини *forum non conveniens*.

Рішення суду викликало сумніви та було сприйнято неоднозначно з огляду на те, чи може ця доктрина бути визнана процесуальним правилом в контексті ст. 3 Конвенції, якщо вона передбачає визнання та приведення у виконання згідно з внутрішніми процесуальними правилами, а не відмову від такого визнання і приведення у виконання. Також критично було сприйнято відхилення аргументу про обмежений перелік підстав для відмови (ст. 5 Нью-йоркської конвенції).

Інший приклад застосування доктрини *forum non conveniens* – справа *Figueiredo Ferraz Engenharia de Projeta Ltda v. Republic of Peru Papt Parssa Pronap* [3]. Суд першої інстанції відмовив у застосуванні доктрини щодо майна Перу. Однак суд апеляційної інстанції застосування доктрини дозволив, оскільки Перу є належним місцем вирішення спору і, в той же час, виконуючи рішення у США, буде завдано шкоди публічному інтересу Перу як держави. Суддя Лінч, який був у складі суду, висловив незгоду з більшістю суддів. На його думку, використання доктрини *forum non conveniens* в якості захисту від примусового виконання «різко підриває зусилля укладачів договорів, спрямовані на підвищення впевненості в надійності та ефективності міжнародного арбітражу», а також доктрина *forum non conveniens* заважає уніфікації стандартів виконання арбітражних рішень.

В цілому, більшість науковців-правників схильні висловлювати позиції, схожі на позицію судді Лінча. Так, фахівці комітету міжнародних комерційних спорів Асоціації адвокатів міста Нью-Йорк вважають, що застосування доктрини *forum non conveniens* суперечить цілі прийняття Нью-йоркської конвенції і не повинно бути підставою для відмови у визнанні і приведенні у виконання іноземного арбітражного рішення [4].

І все ж більшість судових рішень щодо визнання і приведення у виконання іноземних арбітражних рішень приймається з ухилом до примусового виконання (*pro-enforcement bias*), визначені умовами Нью-йоркської конвенції. Наприклад, у справі *MR Energy Ltd v State Property Fund of Ukraine* [5] суд відмовив у застосуванні доктрини *forum non conveniens*, оскільки «тільки суд США може звернути стягнення на комерційну власність іноземної держави, розташованого на території США. Також у справі *Belize Social Development Ltd v Government of Belize* [6] в остаточному рішенні від 2017 р. суд не став відмовляти у видачі виконавчого листа на іноземне арбітражне рішення по посиланню відповідача на доктрину *forum non conveniens*. Суд зробив висновок, що навіть якщо існує інша юрисдикція, виконання рішення в ній повинно бути, скоріше, винятком, ніж правилом. Крім того, можливість виконання арбітражного рішення на території США забезпечувалася великою кількістю майна Белізу на території США. Суд погодився з думкою судді Лінча у справі *Figueiredo*, оскільки застосування цієї доктрини є штучною підставою відмови, не передбачених Нью-йоркською конвенцією.

Таким чином, застосування доктрини *forum non conveniens* є важливим процесуальним «важелем», який дозволяє зберегти

інтереси сторін спору та сприяє як максимально ефективному розгляду спору, так і приведенню у виконання іноземного арбітражного рішення.

Список використаних джерел

1. Конвенція про визнання і приведення у виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 року. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070.
2. Monegasque De Reassurances v. Nak Naftogaz. U.S. District Court for the Southern District of New York. 158 F. Supp. 2d 377. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp2/158/377/2415223/>.
3. Figueiredo Ferraz e Engenharia de Projeto Ltda. v. Republic of Peru. United States Court of Appeals, Second Circuit. 2d Cir. Dec. 14, 2011. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.courtlistener.com/opinion/618832/figueiredo-v-republic-of-peru>.
4. International Commercial Disputes Committee of the Association of the Bar of the City of New York, Lack of Jurisdiction and Forum Non Conveniens as Defenses to the Enforcement of Foreign Arbitral Awards (2005). // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.nycbar.org/pdf/report/ForeignArbitral.pdf.
5. TMR ENERGY LIMITED v. STATE PROPERTY FUND OF UKRAINE. United States Court of Appeals, District of Columbia Circuit. Case No. 03-7191. Award from June 17, 2005. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://caselaw.findlaw.com/us-dc-circuit/1182433.html>.
6. Belize Social Development Ltd v Government of Belize, 19, U.S. United States Court of Appeals, District of Columbia Circuit. Memorandum opinion. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://casetext.com/case/bcb-holdings-ltd-v-govt-of-belize-1>.

Зубайр Ахмад

аспирант кафедры международного и европейского права
Национальный университет «Одесская юридическая академия»

РОЛЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

В вопросах защиты окружающей среды, огромное влияние, как известно, имеет Организация Объединенных Наций. Однако, важно обратить внимание на то, что деятельность ООН, в основном, направлена на координацию государств и государственных учреждений. Но стоит заметить, что для успешной деятельности, направленной на защиту окружающей среды и борьбе с глобальным потеплением необходимо влиять непосредственно на общество и на людей, чем чаще всего занимаются международные неправительственные организации, такие как Всемирный Фонд Дикой Природы, Гринпис, Всемирная Ассоциация Экомаркировки и ряд других.

Переходя к конкретным организациям, следует начать с Всемирного Фонда Дикой природы (WWF), который был создан в 1961 году с целью исследования окружающей среды и восстановления природы, которой нанесен ущерб. Всемирный Фонд Дикой Природы является крупнейшей неправительственной организацией в сфере защиты окружающей среды, деятельность которой направлена на предупреждение и предотвращение ущерба, который наносится окружающей природе, достижения гармонии человека и природы, а также борьбы с глобальным изменением климата. Всемирный Фонд Дикой природы в своей деятельности активно сотрудничает с общественными организациями, создает учебные курсы и пособия, а также тренинги. Фонд считает, что ключом к успеху в вопросе защиты окружающей среды является образование. То есть, Всемирный Фонд дикой природы активно сотрудничает с преподавателями и педагогами, а также проводит большое количество мероприятий, деятельность которых направлена на информирование и образование населения. Всемирный Фонд Дикой природы исследует угрозы в конкретных государствах, в которых он работает, а также создает мероприятия и программы, направленные именно на угрозы конкретном государстве. На сегодняшний день WWF действует в более чем 100 государствах, включая Украину, где Всемирный фонд

действует в рамках ряда программ, самой большой из которых является Дунайско-Карпатская программа, целью которой является сохранение и восстановление экосистемы вдоль бассейна реки Дунай и на территории Карпатских гор. [3]

Другой важнейшей неправительственной организацией является Гринпис, основанная в 1971 году, которая в основе своей занимается изменением мировоззрения общества, целями которого является возрождение экосистема, уменьшение загрязнения атмосферы, борьба за будущее без ядерной энергетики и многие другие.

На сегодняшний день целями Гринпис является защита биоразнообразия планеты во всех формах, а также предотвращение загрязнения и злоупотребление океанами, землей, воздухом и пресной водой. Еще одной целью Гринпис можно назвать борьбу за полное прекращение использования ядерных материалов, как в мирных, так и в военных целях. Также целью Гринпис является разоружение государств и ненасилие.

Деятельность Гринпис в каждом государстве является независимой от главного офиса. Офисы действуют в рамках кампаний и программ, которые составляются для каждого конкретного государства. В своей деятельности Гринпис старается изменить мышление общества и каждого конкретного человека, поэтому организация проводит, в рамках своих программ, митинги, акции протеста, программы обучения и тренинги. [2]

Большую угрозу для окружающей среды в наше время несут товары, которые не разлагаются и наносят вред окружающей среде. В тихом океане, например, на данный момент дрейфует мусорное пятно площадью в 1,6 млн. квадратных километра, и на 8% состоит из мелких отходов, которые не разлагаются.

Для борьбы с такими неразлагающимися отходами в 1994 году была основана Всемирная Ассоциация Экомаркировки, которая объединила программы экомаркировки и действует с целью распространения в мире экологически чистых товаров. Экомаркировка товаров – графический символ, который подтверждает соответствие товара экологическим нормам.

Всемирная Ассоциация Экомаркировки разрабатывает нормы и стандарты экологических товаров и принимала активное участие в разработке стандарта ISO 14024, который установил экологические стандарты для товаров и обязанность маркировать экологически чистые товары. [1]

В конце хотелось бы подчеркнуть, что именно международные неправительственные организации активно информируют общество по поводу необходимости защиты окружающей среды через проведения различных мероприятий, направленных на общество и конкретных людей. То есть неправительственные организации в основном действуют с населением и обществом, а не с государственными учреждениями, что позволяет доносить информацию напрямую людям и изменять мировоззрение каждого конкретного человека для защиты экологии.

Список использованных источников

1. Global Ecolabelling Network (GEN) Information paper: Introduction to ecolabelling 2004 [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://globalecolabelling.net/assets/Uploads/intro-to-ecolabelling.pdf>.
2. Greenpeace International Three Year Strategic Plan 2018 – 2020 [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://storage.googleapis.com/planet4-international-stateless/2018/12/aafd75b4-beleidsplan-for-anbi-gpi-three-year-strategic-plan-2018-2020.pdf>.
3. Statute of World Wide Fund For Nature [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://wwf.panda.org/organization/statutes>.

Крылов М.А.

аспирант кафедры международного и европейского права
Национальный университет «Одесская юридическая академия»

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИНСТИТУТА ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ

В течение долгого времени дипломатическая защита основывалась на фикции, что нарушение прав гражданина за границей представляет собой причинение вреда его национальному государству. Этот существенный аспект имел важные последствия. Например, в одном случае он служил оправданием для военного вмешательства или так называемой «дипломатии канонеров», в другом – позволял американским и европейским державам дать отпор попыткам латиноамериканских государств заставить иностранцев, ведущих бизнес в Латинской Америке, отказаться от процедуры дипломатической

защиты на том основании, что гражданин не может отказаться от права, принадлежащего государству.

В становлении института дипломатической защиты заметную роль сыграло решение Постоянной палаты международного правосудия по делу Мавроматиса. На основе правил, изложенных в этом деле, постепенно сложились обычные нормы института дипломатической защиты. «Основным принципом международного права является то, что государство призвано защищать своих подданных, когда их права нарушаются актами другого государства в нарушение международного права, и защита не обеспечивается другими регулярными каналами» [1].

В рамках ООН необходимость регулирования сферы дипломатической защиты обсуждалась в Генеральной Ассамблее и Комиссии по международному праву. Организация Объединенных Наций касалась вопросов дипломатической защиты в Резолюции о неотъемлемом суверенитете над естественными ресурсами [2] и Хартии экономических прав и обязанностей государств [3]. В ходе обсуждений в Генеральной Ассамблее были сделаны абсолютно авангардные заявления, в которых высказывалось мнение о том, что международное право развилось настолько, что отдельные лица становятся субъектами и поэтому приобретают «право» на дипломатическую защиту своего собственного государства.

С другой стороны, они представляют собой гораздо более умеренные и более реалистичные взгляды, касающиеся одной из основных проблем, связанных с дипломатической защитой: является ли это правом государства принимать надлежащие меры для защиты своего гражданина или является неотъемлемым правом отдельного гражданина требовать от своей государства принятия соответствующих действий? Нет сомнений в том, что государство имеет право решать, будет ли в конкретном случае и каким образом оно применять определенные меры, направленные на обеспечение дипломатической защиты нарушенных прав его гражданина. В этой связи Международный Суд пришел к выводу, что: «Государство должно считаться единственным уполномоченным субъектом для решения в конкретном случае, будет ли оно обеспечивать его защиту, в какой степени оно это сделает, и когда это закончится. В этом смысле у нее есть дискреционное право ...» (т.е. свобода выбора, – М. К.) [4].

Согласно определению, данному Комиссией международного права ООН в текстах проектов статей по дипломатической защите, «дипломатическая защита состоит в призывании государством, посредством дипломатических мер или других средств мирного

урегулирования, к ответственности другого государства за вред, причиненный международно-противоправным деянием этого государства физическому или юридическому лицу, являющемуся гражданином или имеющему национальность первого государства, в целях имплементации такой ответственности» [5]. Это определение, в основном, охватывает понятие дипломатической защиты в материальном смысле, без претензий на включение процессуальных условий, необходимых для осуществления дипломатической защиты.

Применение мер, включенных в дипломатическую защиту, послужило основой для определения этого правового института. Так, считается, что дипломатическая защита может быть определена как процедура, посредством которой реализуется ответственность государства, вытекающая из нарушения личных прав или собственности иностранцев [6]. Такие определения предваряют характеристику дипломатической защиты как процессуального института. Например, Ч. Вишер приходит к выводу, что дипломатическая защита – это процедура, посредством которой государство подтверждает право своих граждан на защиту, которое соответствует международному праву [7, с. 507].

Здесь необходимо подчеркнуть неоспоримую связь дипломатической защиты с ответственностью государства, поскольку необходимо выделить условия ответственности другого государства с точки зрения атрибуции нарушения прав иностранного гражданина, а также исчерпания внутренних механизмов защиты. Такая важная связь заставила специального докладчика Гарсиа Амадора включить вопрос о дипломатической защите в проект статей об ответственности государств.

На основе различных определений дипломатической защиты могут быть выделены ее основные функциональные характеристики:

- это институт, который включает в себя процедурные механизмы на международном уровне;
- дипломатическая защита – это дискреционное право государства, и только оно уполномочено оценивать, необходимо или нет принимать соответствующие меры;
- дипломатическая защита – это процедура, ограниченная нормами международного права, и, следовательно, в целях защиты не допускаются никакие принудительные меры [8];
- в качестве предпосылки осуществления, должны быть исчерпаны иные средства правовой защиты, а также требование продолжительного и сохраняющегося состояния в гражданстве государства, оказывающего дипломатическую защиту;

– дипломатическая защита не включает меры, которые международная организация может принять для защиты прав своих должностных лиц;

– содержание мер дипломатической защиты находится в открытом доступе, они осуществляются официальными государственными органами или по их поручению;

– окончание дипломатического вмешательства всегда находится под юрисдикцией государства гражданства;

– применение мер дипломатической защиты подразумевает существование юридической фикции, что нарушение прав человека также является нарушением прав самого государства.

Можно сделать вывод, что дипломатическая защита представляет собой комплекс мер, признанных международным правом, посредством которых государство действует в условиях расширенной юрисдикции в отношении своих граждан в целях защиты их прав при соблюдении установленных требований.

Список использованных источников

1. Mavrommatis Palestine Concessions (Greece v. Britain): Judgment of 30 August 1924 (Objection to the Jurisdiction of the Court) / Permanent Court of International Justice. Series A, No. 2, Judgment of 30 August 1924. URL: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1924.08.30_mavrommatis.htm.
2. Резолюция 1803 (XVII) Генеральной Ассамблеи ООН «Неотъемлемый суверенитет над естественными ресурсами» (14 декабря 1962 года). URL: http://www.un.org/russian/ga/17/docs/res17_2.htm.
3. Хартия экономических прав и обязанностей государств. Принята резолюцией 3281 (XXIX) Генеральной Ассамблеи ООН от 12 декабря 1974 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/rights_and_duties.shtml.
4. Case Concerning the Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (New Application : 1962) (Belgium v. Spain). Second Phase. Judgment of 5 February 1970. / International court of justice: Reports of judgments, Advisory opinions and orders. URL: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/50/050-19700205-JUD-01-00-EN.pdf>.
5. Доклад Комиссии международного права Генеральной Ассамблее о работе ее пятьдесят восьмой сессии. URL: <http://legal.un.org/ilc/reports/2006/russian/chp4.pdf>.

6. Joseph C. Nationality and Diplomatic Protection. *Netherlands International Law Review*. 1970. Vol. 17, Issue 2. P. 183–185.
7. Visscher C. Cours général de principes de droit international public. *Recueil des cours de l'Académie de droit international*, 1954–II. Leiden: Sijthoff, 1955. Vol. 86. P. 449–552.
8. Права человека и односторонние принудительные меры. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей 19 декабря 2016 года. URL: <http://www.refworld.org.ru/pdfid/588b4d594.pdf>.

Мохд Н.О.

аспирант кафедры международного и европейского права
Национальный университет «Одесская юридическая академия»

PACTA SUNT SERVANDA В ИСЛАМСКОМ ПРАВЕ

Pacta sunt servanda (лат. «договоры должны соблюдаться») – общий принцип международного права, который состоит в обязательности каждого действующего договора для его участников, а также необходимости его добросовестного исполнения [1]. Трудно переоценить значимость данного принципа для международного правопорядка, отношения между субъектами которого строятся на согласии, устном либо письменном. Являясь составляющей частью концепции *bona fides*, принцип *pacta sunt servanda* является одним из важнейших принципов сийара – исламского международного права [2, с. 44]. Очевидно, что без признания обязанности исполнения соглашений наступил бы хаос, и это справедливо как для личных отношений, так и общественных, которые входят в предмет регулирования шариата.

Исламское право начало формироваться ещё в VII веке вместе с формированием мусульманской общины, и в процессе своего развития было подвержено влиянию различных философско-религиозных школ, ровно как и этнических и культурных групп [3, с. 120-121]. Тем не менее, как в его первичных источниках, так и в более поздних доктринальных разработках, уделяется особое внимание соблюдению соглашений. Об этом свидетельствуют многочисленные стихи Корана, которые являются основополагающим источником исламского права, и хадисы (предания о словах и поступках Пророка), призывающие людей к соблюдению обещаний и порицающие обман в любой форме. В Коране,

в первом аяте суры «Трапеза» сказано: «О те, которые уверовали! Будьте верны обязательствам...» [4, 5:1]. В данной суре для обозначения обязательства используется арабское слово “‘aqd”. По мнению исламских учёных, оно включает в себя обязательства трёх видов: обязательства перед Богом (верить в Него, соблюдать предписания), обязательства человека перед самим собой (обет, клятва себе) и наконец обязательства, вытекающие из соглашения с другим человеком, группой лиц, юридическим лицом или государствами. Примечательно, что Пророк Мухаммад включил текст ранее приведённой суры «Трапеза» в декрет о назначении Сайидна Амр Ибн Хамза (Sayyidna ‘Amru Ibn Hamza) губернатором Йемена [5, с. 377]. В хадисах, втором по значимости источнике исламского права, содержатся следующие слова Пророка Мухаммада: «Обещание верующего, данное им брату по вере, подобно обету, хотя и не имеет искупления. Если кто-либо нарушит своё обещание, то он пойдёт против Аллаха и это заслужит Его гнев» (Алькафи, Мухаммад Кулейни). Следует отметить, что соблюдение договора является обязательным не только в отношении единоверцев. «Всевышний... не позволил нарушать договор, независимо от того, с кем он был заключён – с праведником или грешником,» – передаются слова имама Садика (Алькафи, Мухаммад Кулейни) [6, с. 100-101]. Так, мусульманин не освобождается от выполнения договорных обязательств перед немусульманами, будь то иудеи, христиане, язычники либо атеисты.

Для мусульманина шариат – всеобъемлющее руководство, охватывающее все сферы жизни. В этой связи предписание быть верным обязательствам относится не только к частной жизни, но и общественной, когда мусульманин выступает от лица государства на национальном уровне либо международном. Принцип *pacta sunt servanda* является неотъемлемой частью сийара. Согласно его положениям, национальному исламскому государству запрещено изменять или расторгать договор односторонним действием, даже если издан соответствующий административный, судебный или законодательный акт. Не является достаточным основанием для расторжения договора и состояние войны. Исламским правом допускается признание договора временно недействительным вследствие невозможности исполнения (*rebus sic stantibus*) и форс-мажорных обстоятельств [2, с. 44].

Несмотря на то, что сегодня ни одно государство мира не применяет классическое исламское право целиком, а лишь отдельные элементы, принцип *pacta sunt servanda* занимает особое место и фактически применяется исламскими государствами. Так, к нему

общались в арбитражном процессе между Саудовской Аравией и Арабо-Американской нефтяной компанией “ARAMCO”. В решении отмечалось, что, согласно исламскому праву, все действительные договоры, не зависимо от их вида, обязательны и исполнению: «...это право не проводит различия между соглашениями, договорами публичного или административного права и договорами между частными лицами». В решении подчеркивалось, что «исламская судебная практика никогда не признавала, что договор, заключенный правительством, должен толковаться в его пользу» [6]. Думается, последнее положение особенно прогрессивно.

Исламское право зародилось значительно раньше современного международного права, что не отменяет многочисленных сходств обеих правовых систем. Принцип *pacta sunt servanda* – прекрасный пример общего между сийаром и светским международным правом. Думается, этот факт следует учитывать при исследовании правовых систем исламских государств, а также выстраивании отношений с исламским миром.

Список использованных источников

1. Венская конвенция о праве международных договоров. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/law_treaties.shtm.
2. Sara McLaughlin Mitchell, Emilia Justyna. Domestic Law goes global: Legal Traditions and International Courts. – Cambridge University Press, 2011. – 238 p.
3. Бехруз Х. Релігійні на світські норми в правових системах ісламських держав / Х. Бехруз. Порівняльне правознавство. No. 3–4. 2012. – С. 120–129.
4. Коран: перевод смыслов и комментарии Кулиева Э.Р. URL: <https://quran.com.ua/downloads/quran-rus-kuliev.pdf>.
5. A. Zahid & R. Shapiee. Pacta Sunt Servanda: Islamic Perception. Journal of East Asia and International Law, Vol. 3, No. 2, Autumn 2010. URL: <https://ssrn.com/abstract=2750260>.
6. Исламская нравственность. Айрат Баетшев. Имам Али ибн Аби Талиб. 2011. – 328 с.
7. ARAMCO-Award, ILR 1963, at 117 et seq. URL: https://www.trans-lex.org/260800/_aramco-award-ilr-1963-at-117-et-seq.

СЕКЦІЯ 5

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Чанишева Г.І.

доктор юридичних наук, професор
декан соціально-правового факультету
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП ДОБРОВІЛЬНОСТІ УКЛАДЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ДОГОВОРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Важливим у теоретичному та прикладному аспектах у національній юридичній практиці є питання про реалізацію принципу добровільності при укладенні колективних договорів. У міжнародних та європейських актах, у тому числі ратифікованих Україною, проголошується принцип добровільності та свободи колективних переговорів та укладення колективних договорів. У ст. 4 Конвенції МОП №98 про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів 1949 року йдеться про заохочення й сприяння «повному розвитку й використанню процедури ведення колективних переговорів на добровільних засадах між роботодавцями чи організаціями роботодавців, з одного боку, та організаціями працівників, з другого боку» [1, с. 530].

Європейська соціальна хартія (переглянута) також виходить з принципу добровільності укладання колективних договорів. Зміст ст. 6 Європейської соціальної хартії (переглянутої), в якій проголошене право на укладання колективних договорів, також свідчить про «добровільну основу переговорів між роботодавцями або організаціями роботодавців та організаціями працівників з метою регулювання умов праці за допомогою колективних договорів» [2].

Європейський комітет з соціальних прав – комітет незалежних експертів, роз'яснюючи положення частини другої ст. 6 Європейської соціальної хартії (переглянутої), акцентує увагу на таких аспектах: і) роботодавці та працівники повинні бути вільні відповідно до законодавства або промислової практики укладати колективні

договори; ii) держава зобов'язана активно сприяти укладенню таких договорів, якщо без її втручання цей процес відбувається незадовільно, і, зокрема, забезпечити, щоб кожна сторона була готова до переговорів з другою стороною на предмет укладення таких договорів.

У ст. 28 Хартії основних прав Європейського Союзу [3] проголошене право на ведення колективних переговорів і колективні дії. Зазначене право передбачає, зокрема, право працівників і роботодавців або їх відповідних організацій обговорювати і укласти колективні договори на відповідному рівні. Тобто Хартія також виходить із принципу добровільності укладення колективних договорів.

Чинне законодавство України відповідає міжнародним і європейським стандартам у частині закріплення принципу добровільності ведення колективних переговорів з укладення колективних договорів. Водночас у законодавстві України неоднозначно вирішується питання про добровільність укладення колективних договорів, ураховуючи положення частини першої та частини другої ст. 2 Закону України «Про колективні договори і угоди», частини сьомої ст. 65 Господарського кодексу України, частини першої ст. 14 Закону України «Про оплату праці». Здебільшого у зазначених актах закріплені імперативні норми про укладення колективних договорів. На практиці відсутність колективного договору при здійсненні перевірок Державною службою України з питань праці розглядається як порушення трудового законодавства.

Визнаючи принцип добровільності ведення колективних переговорів з укладення колективних договорів, у той же час позицію законодавця щодо обов'язковості укладення колективних договорів не можна відкидати. Необхідність укладення колективних договорів у сучасних умовах господарювання зумовлена двома основними чинниками. По-перше, укладення колективного договору є об'єктивно необхідним для визначення умов праці, зайнятості, соціальних гарантій для працівників, що прямо передбачається чинним законодавством. По-друге, повинна існувати можливість нормативного визначення більш сприятливих умов і гарантій для працівників порівняно з тими, що встановлюються законодавством. Це прямо передбачено ст.9–1 КЗпП України, ч. 3 ст. 7 Закону України «Про колективні договори і угоди». Зокрема, в останній ідеться про те, що «колективний договір може передбачати додаткові порівняно з чинним законодавством і угодами гарантії, соціально-побутові пільги» [4].

Ураховуючи важливість і об'єктивну потребу укладання колективних договорів, особливо у сучасних соціально-економічних

умовах, необхідно використовувати всі передбачені законодавством можливості для активізації колективно-договірного процесу. Одна із таких можливостей – ефективне здійснення профспілками, їх об'єднаннями права на ведення колективних переговорів та укладання колективних договорів і угод, закріплене ст. 20 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Поширенню колективно-договірної практики має всіляко сприяти й держава на виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією МОП №154 «Про сприяння колективним переговорам» 1981 року.

Укладення колективного договору є певною юридичною процедурою, тобто сукупністю передбачених законодавством, угодою сторін дій і заходів, необхідних для ухвалення колективного договору і набрання ним чинності. При цьому укладення колективного договору розуміється в широкому значенні, оскільки, якщо виходити з букви закону, необхідно виокремлювати колективні переговори і укладення колективного договору. Це прямо передбачене ч. 1 ст. 10 Закону України «Про колективні договори і угоди», відповідно до якої «укладенню колективного договору, угоди передують колективні переговори» [4]. Статтею 4 зазначеного Закону закріплене «право на ведення переговорів і укладення колективних договорів, угод». Водночас у ст. 6 Європейської соціальної хартії (переглянутої) йдеться про «право на укладання колективних договорів». Тому включення колективних переговорів до процедури укладення колективного договору слід визнати допустимим.

Список використаних джерел

1. Конвенція МОП №98 про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів 1949 року. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. – 1919–1964. – Том I. Женева: Міжнародне бюро праці, 1999. – С.530–533.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03 травня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. – 2007. – №51. – Ст. 2096.
3. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07 грудня 2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524/print.
4. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01 липня 1993 р. №3356-XII. Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №36. – Ст. 361.

Бігняк О.В.

доцент кафедри міжнародного та європейського права,
доктор юридичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ ТА ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Право власності як невід’ємне право людини є правом особи на майно (рiч), воно включає в себе повноваження володіння, користування та розпорядження майном. Право власності є основоположним, непорушним та захищається Законом.

Право власності – одне з унікальних явищ життєдіяльності людини, суспільства, держави, воно є найбільш розповсюдженою і історично відомою категорією не тільки цивільного права.

Право власності відіграє важливу роль у ефективному функціонуванні економіки будь-якої країни, воно суттєво впливає на інші приватно-правові відносини, у тому числі відносини міжнародного характеру.

Довгий час питання регулювання відносин власності і захисту права власності іноземних фізичних і юридичних осіб відносилися і доктриною, і міжнародною практикою, до внутрішньої компетенції держави. Норми ж міжнародного права були лише додатковим регулятором, що використовувався при гарантуванні іноземним власникам захисту їх власності від націоналізації, експропріації тощо, а також при виникненні колізій з нормами національного права.

Сьогодні право власності, яке є центральним у системі речових прав, виходить за межі регулювання внутрішнім правом держави і закріплюється на міжнародному рівні. Загальновизнано, що власність є одним з прав людини, зафіксованим міжнародним правом.

Вперше право власності як основне право людини отримало своє закріплення у Загальній декларації прав людини, а детальніше захист права власності регламентується в регіональних міжнародно-правових актах, зокрема, у таких, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Протокол 1 до неї.

Правова регламентація відносин власності у різних правових системах є різною і це спричиняє існування колізій та необхідність їх подолання та посилення захисту прав учасників приватноправових відносин, ускладнених іноземним елементом.

Істотні відмінності у правових системах не дозволяють використовувати уніфікацію як метод подолання колізій, тому у питаннях регулювання власності необхідно звертатися до колізійного регулювання, саме воно дозволяє оптимально врегульовувати відносини власності з іноземним елементом.

Колізійне регулювання відносин власності міжнародним приватним правом істотно залежить від виду власності – рухомого чи нерухомого майна – хоча щодо обох випадків й діє одна і та сама колізійна прив'язка – закон місця знаходження речі.

Хоча правові системи й по-різному визначають зміст права власності, його виникнення і припинення, вони всі закріплюють певні повноваження за власником, а також встановлюють засоби захисту прав власника.

Інститут захисту права власності наявний у законодавствах майже всіх держав, оскільки він покликаний забезпечити нормальне функціонування цивільного обороту. Але немає необхідності та доцільності виокремлювати захист права власності як певну особливість колізійного регулювання відносин власності, оскільки засоби захисту речових прав у різних країнах схожі.

Основною гарантією захисту права власності є можливість звернення за захистом порушеного, невизнаного або оспорюваного права до суду, зокрема, до Європейського суду з прав людини.

Захищаючи право власності, Європейський суд з прав людини при розгляді справ щодо власності виходить з аналізу трьох частин норми у їх сукупності: 1) принцип мирного володіння майном; 2) порушення такого принципу; 3) контроль за здійсненням права на мирне володіння майном. Лише після детального аналізу означених понять Європейський суд з прав людини вирішує, чи мало місце порушення права власності. Так, у справі Спорронг і Льюнрот проти Швеції Європейський суд з прав людини дійшов висновку про те, що рішення має бути засноване не лише на формальному підході, але й на всебічному та повному дослідженні фактичних обставин справи, які могли б свідчити про фактичне позбавлення особи належного їй права власності.

Значну увагу Європейський суд з прав людини приділяє, зокрема, забезпеченню державою можливості судового захисту порушеного права, так держава має зобов'язання, що передбачають певні заходи, необхідні для захисту права власності і, зокрема, зобов'язання забезпечувати судову процедуру, що містила б необхідні процесуальні гарантії і, таким чином, дозволяла національним судам ефективно та справедливо вирішувати всі можливі спори між приватними особами.

Lagutina I.V.

Doctor of Legal Sciences,
Head of Labour Law and Social Security Law Department
National University «Odessa Law Academy»

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS LABOUR RIGHTS PRACTICE: SELECTED ISSUES

The Ukraine-recognized jurisdiction of the European Court of Human Rights on the interpretation and application of the Convention and its Protocols in cases of their alleged violation by Ukraine gives reason to consider the ECHR decisions on labour disputes as binding.

The European Court of Human Rights has become a unique international body of justice, whose purpose is to increase the legal protection of the individual and the extension of the rights of the individual.

Ukraine in 2019 took third place according to applications in the ECHR. In response to a request made by the Human Rights Protection Committee to the Ministry of Justice of Ukraine, a letter No. 759/0 / 1-20 dated 02.03.2020 was received, which contained information on statistical data on the work of the ECHR. Therefore, in 2019, 8833 applications are pending before the European Court against Ukraine. This is 14.8% of the total number of applications filed with the European Court of States parties to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its protocols.

The case law of the European Court of Human Rights demonstrates the growing importance of labour rights.

Thus, at least a violation of the three articles of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms can be a reason for applying to the European Court of Human Rights: article 4 (Prohibition of slavery and forced labour), article 8 (Right to respect for private and family life), article 11 (Freedom of assembly and association). The list of possible violations of the Convention that may be subject to review by the European Court of Human Rights is not exhaustive. Other violations may also be grounds for appeal to the specified court in order to protect the violated rights in the field of labour relations.

Turning to the practice of the European Court in the field of discrimination, it is worth highlighting that the actual disputes about discrimination in labour or social security relations are rare. Art. 14 of the European Convention prohibits discrimination, but applies only to the rights listed in the convention itself.

The court defines discrimination as a different appeal to people who are in the same situations without objective and reasonable justification. In addition, in the decision on the case of *Thlimmenos v. Greece*. The court found that the refusal of the state “to treat persons whose situations differ significantly” is also considered to be discrimination.

It should be noted that the European Court has developed a clear mechanism for dealing with discrimination cases, which not only can, but must be taken into account by Ukrainian judges and practicing lawyers.

Also, it is important to underline that more than half of all applications filed with the Court since its inception concerning violations of Article 6 of the Convention, which deals with a fair trial within a reasonable time. 58% of the violations found by the Court concern or Article 6 (right to a fair trial), or Article 1 of Protocol 1 (protection of property rights).

For instance, the applicant in case of *Anželika Šimaitienė v. Lithuania*, which was adopted 21.04.2020, claimed that she was not provided with the right to a fair and impartial court; pointed out that although the criminal proceedings against her had been discontinued, she was not paid wages for the period of removal from position.

Certainly, the uniqueness of this mechanism is due to the fact that, in contrast to legal systems with classical case law, the European system of human rights protection is constantly adapting to novelties in public relations. The Convention, as repeatedly noted in ECtHR decisions, is a living mechanism, constantly evolving, which constantly has to overcome the tension between legal certainty, consistency of interpretation and new circumstances.

For instance, European Court limits employers’ right to monitor employees’ email. The European Court of Human Rights ruled that companies can monitor their employees’ email if they are notified in advance, giving shape to a rapidly evolving area of the law at the intersection of technology, privacy and employees’ rights.

In doing so, judges are scaling back a previous ruling that had stirred unease in Europe, where privacy is viewed as a fundamental right. That earlier decision had taken a similar approach to existing law in the United States, which gives companies wide-ranging powers to monitor workplace communications.

The latest decision, by the Grand Chamber of the European Court of Human Rights, provides more protection by requiring companies to inform workers of their policies. Judges also urged European governments to establish safeguards against abuse, and said that businesses should consider using forms of monitoring that avoid infringing on an employee’s privacy.

Can employers carry out covert surveillance on staff? If an employer suspects that its employees are committing theft, it may as part of its investigation consider carrying out covert surveillance to obtain evidence. The European Court of Human Rights case of Lopez Ribalda and others v Spain heard in 2018 makes it clear that employers need to be very careful when taking this step, even when they may have every reason to do so. The employees, however, were subsequently successful before the European Court of Human Rights, arguing that their right to privacy under Article 8 of the European Convention on Human Rights (ECHR) had been infringed.

Thus, it is important to evaluate that certain European Court of Human Rights decisions have indeed contributed to strengthen the understanding of social and labour rights as subject to the limitations imposed by market-oriented concerns.

Щукін О.С.

доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Відповідно до Основ законодавства України про охорону здоров'я, до інформації, що становить лікарську таємницю, відносяться відомості про факт звернення за медичною допомогою, медичне обстеження, огляд та їх результати, стан здоров'я, діагноз, інформація про інтимну та сімейну сторони життя особи, що стала відомою у зв'язку із її зверненням за медичною допомогою.

Суб'єктами зберігання лікарської таємниці є медичні працівники та інші особи, яким інформація, що складає лікарську таємницю, стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків.

Незважаючи на те, що за загальним правилом медична інформація розголошенню не підлягає, іноді виникає необхідність її отримання не тільки самим пацієнтом – особою, якої вона стосується – а й третіми особами. Найбільш поширеними випадками, за яких виникає необхідність розголошення лікарської таємниці, є кримінальні провадження у справах про заподіяння шкоди здоров'ю, спори зі

страховими компаніями про суму виплат за договорами страхування життя і здоров'я, а також сімейні спори (наприклад, про визначення місця проживання дитини).

Одним з найбільш поширених способів отримання доступу до медичної інформації є адвокатський запит. На жаль, адвокати часто зловживають правом подачі адвокатських запитів, пов'язаним з відповідальністю за ненадання запитуваної інформації, і таким чином сприяють незаконному розголошенню лікарської таємниці. Частиною другою статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що на адвокатський запит не надаються інформація та документи з обмеженим доступом. Інформація про стан здоров'я, безумовно, відноситься до такого типу інформації. Отже, за загальним правилом потрібно виходити з того, що адвокат тільки в силу свого статусу не має права на отримання медичної інформації. При цьому для представництва інтересів клієнта дана інформація може бути необхідна. У такому випадку доцільно прописати в договорі про надання правової допомоги право адвоката отримувати відповідну інформацію про клієнта. Більш того, розглядаючи дану ситуацію з позиції медичної установи, рекомендуємо повідомляти пацієнту про те, що надійшов відповідний запит, і погоджувати з ним надання запитуваних адвокатом інформації та документів.

Досить часто адвокати звертаються із запитом щодо інших учасників процесу, а не своїх клієнтів, наприклад, у кримінальному провадженні. У даному випадку необхідність ефективного захисту прав та інтересів клієнта не може превалювати над правом іншої особи на конфіденційність інформації про стан здоров'я, отже, відповіді на такі запити надаватися не можуть.

Інформація про стан здоров'я також може бути розголошена за рішенням суду. Досить несподіваним, але все ж реальним порушенням є витребування інформації та первинної медичної документації шляхом направлення не ухвали суду, а листів. У таких випадках у наданні інформації має бути відмовлено, оскільки даний документ не має статусу судового рішення.

Також мають місце випадки, коли інформацію про стан здоров'я запитують органи державної влади, місцевого самоврядування або юридичні особи. У такому випадку треба в першу чергу звертати увагу на те, чи має такий суб'єкт право на отримання зазначеної інформації. Наприклад, якщо запит надходить від страхової компанії, в додатку зазвичай міститься копія договору страхування, в якому застрахований дає згоду на розголошення інформації про факт

звернення за медичною допомогою, стан здоров'я, діагноз та проведення лікування. Хотілося б звернути увагу на випадки, коли витребування інформації для відшкодування витрат на лікування проводиться не страховими компаніями, а іншими суб'єктами. Така ситуація можлива, наприклад, у випадку з працівниками плавскладу, коли запит на інформацію надходить від крюїнгової компанії, роботодавця або судновласника (в залежності від того, як врегульовані відносини між цими суб'єктами). У даному випадку, оскільки пацієнт зацікавлений в отриманні виплати, доцільно або видати необхідні документи самому працівникові плавскладу, або ж отримати його заяву про те, що він просить передати відповідну інформацію і документацію вказаним ним третім особам. Необхідність розголошення лікарської таємниці може виникнути і в разі, коли пацієнту необхідно зібрати значну суму грошових коштів для лікування. За таких обставин, за його письмовою заявою можливо надати інформацію про стан здоров'я та лікування роботодавцю (що за загальним правилом заборонено), громадським організаціям та благодійним фондам, банкам (для дострокового зняття депозиту).

Для приватних медичних установ також актуальна ситуація, коли роботодавець укладає договір на обслуговування своїх працівників. У даному випадку розголошення інформації можливо тільки в рамках договору (тобто, якщо укладено договір на проведення щорічних медичних оглядів, роботодавець не має права вимагати інформацію про стаціонарне лікування працівника, проведене поза даного договору), і при укладанні договору між медичним закладом і роботодавцем обов'язково потрібно отримати письмову згоду працівника на передачу інформації про стан його здоров'я роботодавцю.

Приймаючи рішення про те, чи варто надавати третій особі інформацію або документи, що містять лікарську таємницю, слід виходити з таких критеріїв: 1) чи має суб'єкт – запитувач інформації право на її отримання; 2) чи підтверджені належним чином його повноваження; 3) чи дотримані процедурні вимоги; 4) чи спрямоване розголошення на захист інтересів пацієнта.

Оскільки інформація, що становить лікарську таємницю, є однією з найбільш особистих, її незаконне розголошення може мати наслідки не тільки у вигляді юридичної відповідальності для особи, що допустила її розголошення, а й довгострокові несприятливі наслідки морального характеру для особи, якої вона стосується. У зв'язку з цим суб'єктам зберігання лікарської таємниці слід максимально відповідально підходити до вирішення питання про надання

інформації та документів третім особам, а суб'єктам, які мають повноваження на отримання такої інформації та документів – не зловживати своїми правами і дотримуватися норм закону.

Burnosenkova I.A.

Post-graduate student of the Department of Civil Law
National University “Odessa Law Academy”,

PIERCING CORPORATE VEIL: SAME COURT, DIFFERENT APPROACHES

The doctrine of piercing the veil of incorporation is evoked in a variety of cases ranging from contract and tort to family law disputes. The concept is widely exploited by English courts when dealing with health and safety issues, trademarks and charter parties. Thereby, in *Chandler v Cape Plc* [1] and *David Thompson v Renwick Group Plc* [2] it was held that a parent company could be subjected to a direct tortious liability claims for the health of its subsidiary's employees. In *Trump International Ltd v DTTM Operations LLC* [3] the appellant stressed that the veil drawn by the corporate nature of the legal entity was not to be looked over for the purpose of establishing any connection with the now US President Donald Trump. In the case of *Antonio Gramsci Shipping Corp v Stepanovs* [4] the veil was pierced and the charter parties were enforced against the defendant, who was not a party to them.

The legal mechanism of veil piercing is analysed and implied, with varied degrees of success, by different courts with various jurisdictions. Whilst widely used, the doctrine lacks certainty and uniformity in its application; which undoubtedly emphasises the relevance of the issue.

After conducting an extensive research, having worked through the string of precedents and analysing a wide range of case law materials, the author has noticed a certain pattern in the approach to considering the proposed legal concept by the courts. It seems that the chambers focusing on different type of cases have different approaches to understanding and defining the concept of piercing the veil of incorporation. The author believes that this difference is predetermined by the different approaches to understanding the notion of legal entity, the theoretical reasoning behind its existence. These differences are dictated, among other reasons, by the

specialisations of the judges and the peculiarities of administering justice in the various areas of law.

The article is devoted to the relevance of application of the doctrine in the interests of justice and the differences of such application by different courts. The views of the judges from the Chancery and Family divisions, in particular, are compared and the similarities and differences in the treatment of legal construction of veil piercing is analysed in the framework of judicial discretion. The author explores the connection between the niche concept of piercing and the fundamental theory of a legal entity.

Whether the veil is lifted on the grounds of statute, contractual provisions or as a result of judicial creativity the court possesses certain judicial discretion. The judiciary interprets policy laid down in the legislature and determines parties' intentions or directly decides to disregard the separateness of the company in the interests of justice. It is observed that regardless of the reasoning behind claims to set aside the veil of incorporation, some judges are certain to preserve its absoluteness whilst the others are inclined to discard it. This can be well demonstrated by the contradictory approaches taken by the divisions of the High Court of Justice. The Chancery Division looks at the doctrine with suspicion, with some judges questioning its mere existence; whereas the Family Division would readily embrace the concept when the interests of justice require so.

Having analysed the case law, the author came to the conclusion that the application of the doctrine by the courts is miscellaneous, depending on their jurisdiction and legal speciality. The chance to get a positive outcome in the claims to pierce the corporate veil tends to be higher in post-divorce financial proceedings in the Family Division when the assets not used in a day-to-day business activity were transferred to the company by one of the spouses. On the contrary, the Chancery Division judges are eager to support the integrity of the legal entity even in cases when it is recognised that the transfer of funds and property to the company was done in order to avoid liability for tax rates.

Though the application of the doctrine seems quite random the thorough analysis of the case law has led to conclude that it is the theoretical justification of the legal entity that underlies the differing approaches taken by the judges specialising in different areas of law. The decision to pierce the veil, that is the margin between the company and its human constituents, or to uphold it in accord with Salomon principle, depends as well on the personal views of the judge on the nature of corporate personality shaped by their experience in a certain area of law. Those who are primarily concerned with the corporate and commercial law issues, look at the company as a

legal reality and therefore are often reserved to pierce the veil of incorporation; whilst those who are predominantly engaged with the problems arising out of legal relationships among individuals, are more inclined to set aside the separate personality of a company as a fiction.

The recent developments in the case law have demonstrated that the approaches taken by the court divisions have been gradually homogenised, and the decisions of the Family Division resemble more those of the Chancery. It seems fairly clear now that the veil will not be pierced merely because the spouse is a sole shareholder and the company's controller. The judges will take a closer look at the property transfers to determine whether such company is, or appear to be, legitimate. The practice has shown that even when a matrimonial home is one of the company's assets, the judges are reluctant to apply the doctrine of piercing the veil of incorporation and would use more conventional legal mechanisms to achieve a fair and just result in the case. Therefore, the courts have decided to take a more stringent approach, typical of the business and company law, and not to tamper with the integrity of a separate corporate personality. The corporate veil remains strong but not impenetrable.

Although it is broadly agreed that the doctrine of piercing the corporate veil is incoherent and unclear, there is a need for a legal principle which will allow to overcome the gaps of the system when the interests of justice require so. The doctrine of piercing the corporate veil is topical in the rare cases of profound injustice, when there are no applicable alternative rules of law. The effect of its application can be regarded as the triumph of a fact over a form.

The interpretation of statutes, contracts and fundamental principles of law by the English courts has evolved further into a doctrine of piercing the veil of incorporation on the basis of interests of justice. The development allows the courts to set aside the separate corporate personality when the rigid compliance with the company law rule would lead to an abuse of corporate form and an unreasonable and unjust conclusion. The flexibility of the concept clearly constitutes its advantage. However, the application of the doctrine is largely dependent on the personal perception of the merits of an individual case by the judges. The overabundance of judicial discretion can cause unpredictability and inconsistency of law.

The findings of the article are relevant to the domestic legal system as well. Although the national courts do not enjoy the vast rule-making powers vested in their English colleagues, the judiciary in Ukraine still have a certain degree of freedom in interpreting the law. Today in Ukraine it does not seem possible to provide such freedom of action to the domestic judicial system. However, it seems reasonable to introduce the

fundamental principles of piercing when the interests of justice demand so, which can be adopted by the courts by interpreting the law within the framework of existing powers.

Bibliography

1. Chandler v Cape Plc [2012] EWCA Civ 525.
2. David Thompson v Renwick Group Plc [2014] EWCA Civ 635.
3. Trump International Ltd v DTTM Operations LLC [2019] EWHC 769 (Ch).
4. Antonio Gramsci Shipping Corp v Stepanovs [2011] EWHC 333 (Comm).

Кирєєва Н.С.

аспірант кафедри господарського права і процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ Е-КОМЕРЦІЇ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС

Стрімкий розвиток електронної комерції у світлі науково-технічного прогресу та близькості до ринків країн-членів ЄС актуалізують необхідність гармонізації національного законодавства України, що регулює сферу електронної комерції, з відповідним законодавством Європейського Союзу (далі – ЄС). Право ЄС включає чимало резолюцій та директив, серед яких можна виділити наступні основні документи в сфері електронної комерції:

- Директиву 2011/83/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС про права споживачів;

- Директиву № 2002/58/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС стосовно обробки персональних даних та захисту конфіденційності в сфері електронних комунікацій (Директива про конфіденційність та електронні засоби зв'язку);

- Директиву 2000/31/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку (Директива про електронну комерцію);

- Директиву 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними;

- Директиву 2002/58/ЄС Європейського парламенту і Ради щодо обробки персональних даних та охорони таємниці приватного життя в секторі електронних комунікацій.

Приведення українського законодавства у відповідність наведеним директивам набуло особливого значення після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ст. 139 та 140 якої містять норми щодо електронної торгівлі. В них закріплено домовленість сторін щодо сприяння розвитку електронної торгівлі між ними, яка має відповідати міжнародним стандартам захисту інформації, щоб забезпечити довіру користувачів у цій сфері [1].

Правове регулювання електронної комерції охоплює питання захисту споживачів у цій сфері, визнання виданих сертифікатів електронних підписів, сприяння розвитку транскордонної сертифікації, встановлення відповідальності осіб, що надають посередницькі послуги у сфері комунікацій, інші питання, які відносяться до розвитку електронної комерції [1].

Чинні на даний момент українські законодавчі акти в сфері електронної комерції кореспондують нормам законодавства ЄС та регулюють правовідносини в основних напрямках, визначених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Так, однією з цілей прийняття Закону України «Про електронну комерцію», який є основним нормативно-правовим актом в даній сфері, була гармонізація українського законодавства з законодавством ЄС. Попри наявність на момент прийняття даного Закону ряду нормативно-правових актів, серед яких Закон України «Про платіжні системи і переказ грошей в Україні», прийнятий у 2001 р., «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис» та «Про телекомунікації», прийняті у 2003 р., єдиного нормативно-правового акту, що врегульовував би не лише окремі аспекти діяльності у галузі електронної комерції, а комплексно всю галузь, не було. Крім того, існувала нагальна потреба у прийнятті законодавчого акту, який відповідав би актуальному законодавству ЄС в даній сфері [2].

Варто зауважити, що Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» (Директива про електронну комерцію) була прийнята ще у 2000 р. В той же період

(з 1999 до 2005 р.) у більшості розвинених країн було прийнято відповідні законодавчі акти, що регулювали правовідносини, пов'язані з електронними правочинами та електронною комерцією. Наведене свідчить, що на момент прийняття Закону України «Про електронну комерцію» правове регулювання даної сфери в Україні істотно відставало. Для налагодження економічних відносин з зарубіжними країнами у сфері ситуацію необхідно було змінювати. Сукупність наведених факторів зумовила необхідність прийняття Закону України «Про електронну комерцію».

Аналогічним чином відбувалася гармонізація українського законодавства, що регулює питання використання електронного цифрового підпису. Так, коли на зміну Директиві 1999/93/ЄС Європейського Парламенту та Ради про рамки Співтовариства для електронних цифрових підписів було прийнято Регламент (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23.07.2014 р. про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС, раніше чинний Закон України «Про електронний цифровий підпис» фактично втратив свою актуальність.

Закон України «Про електронні довірчі послуги» було прийнято саме з метою гармонізації українського законодавства з положеннями вказаного Регламенту з урахуванням досвіду ЄС, що посприяло розвитку транскордонного співробітництва та інтеграції України до світового кіберпростору [32].

Таким чином, Закони України, що регулюють відносини в сфері електронної комерції, в цілому, відповідають засадам європейського законодавства в даній сфері та дозволяють і надалі інтегрувати правові інститути України в правовий простір ЄС.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n1079 (дата звернення: 13.05.2020).
2. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. Дата оновлення: 19.04.2020. // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення: 13.05.2020).

3. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. Дата оновлення: 13.02.2020. // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення: 14.05.2020).

Лавренюк Н.С.

аспірантка кафедри господарського права і процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

З метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері транспорту в Україні прийнято низку законів України щодо врегулювання ринку послуг транспорту та транспортної діяльності в Україні для приведення їх у відповідність з актом Європейського Союзу щодо імплементації Регламенту (ЄС) № 1071/2009, що запроваджує загальні правила стосовно умов допуску до роботи операторів автомобільних перевезень згідно з Додатком XXXII до глави 7 «Транспорт» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Виходячи з цього і досліджуючи питання транспортної діяльності, варто зазначити що саме з господарсько-правової концепції «транспортна діяльність» представляє собою «суспільно корисну діяльність членів суспільства та їх об'єднань щодо надання транспортних послуг за плату, яка здійснюється на професійних засадах і ґрунтується на поєднанні приватних інтересів» [1, с. 215]. Транспортна діяльність визначається як «господарська діяльність суб'єктів транспортної діяльності, що спрямована на надання транспортних послуг і пов'язана з використанням об'єктів транспортної інфраструктури у відповідності до загальних принципів господарювання та принципів безпеки і конкуренції у транспортній системі з метою задоволення потреб суспільного виробництва» [2, с. 271].

Підкреслимо, що поняття «транспортна діяльність» є часто вживаним у чинному українському законодавстві, але без його тлумачення. Натомість і у спеціальній транспортній літературі не приділяється достатня увага цьому концепту. Крім того наразі транспортна діяльність

тяжє до інтеграційних процесів з огляду на євроінтеграційний вектор обраний Україною. Тож чинна українська доктрина спирається на досвіді Європейського Союзу щодо ефективного ведення логістичних процесів в цілому й транспортної діяльності зокрема.

Доречно звернутися до Модельного Закону щодо транспортної діяльності у статті 3 якого йдеться що «транспортна діяльність» – «діяльність, пов'язана з виконанням організаційних і технологічних операцій з переміщення вантажів, пасажирів і багажу автомобільним, залізничним, повітряним, водним (морським, річковим) та іншими видами транспорту або поєднанням цих видів транспорту, в тому числі транспортно-експедиційна діяльність та інші пов'язані з перевезенням транспортні роботи та / або послуги, що виконуються на договірній основі або інших законних підставах» [3]. Характерно, що до транспортної діяльності в ЄС відносять й поштовий зв'язок. З метою приведення чинного законодавства у сфері поштового зв'язку України у відповідність із положеннями права ЄС запроваджуватиме спільні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг Співтовариства та покращення якості обслуговування, а також враховуватиме зміни, які відбулись у поштовому середовищі за останні роки, серед яких було розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про поштовий зв'язок» та Стратегію імплементації положень директив Європейського Союзу у сфері послуг поштового зв'язку та кур'єрських послуг (“дорожньої карти”). До транспортної діяльності натеper відносять і створення цифрових транспортних коридорів, які розглядаються сьогодні як один із ключових напрямів співпраці. Впровадження цифрових технологій на транспорті, в логістиці, управлінні вантажними перевезеннями та їх державним управлінням дасть змогу розв'язати суттєву частину транспортних проблем та підвищити ефективність перевезень. Після переведення в електронний формат публічних та інших послуг, пов'язаних із транспортними послугами, процес формування юридично обов'язкових електронних підтвердних документів стає автоматизованим, зокрема, завдяки введенню розумних безпаперових контрактів.

Варто зазначити що послуги поштового зв'язку як і транспортна діяльність є впливовими складовими господарської комерційної діяльності показники яких мають значення для економіки будь-якої держави. При цьому процес європеїзації стосується не лише ведення бізнесу в цілому, а й окремих його складових галузей, так на прикладі поштового зв'язку процес європеїзації торкнувся не лише законодавчих змін, а й у повсякденній діяльності операторів поштового

зв'язку шляхом дотримання стандартів Європейського Союзу протягом усіх етапів трекінгу пошти. До того ж паралель поштового зв'язку з транспортом прослідковується у тому що оператори для перевезення пошти використовують спеціально обладнані транспортні засоби – спеціалізовані транспортні засоби поштового зв'язку. Тобто для повноти виконання операторами свої функцій – надсилання адресатам їх пошти необхідний транспортний засіб.

Отже, авторкою вперше здійснено співвіднесення роботи поштового зв'язку й транспортної діяльності в умовах європеїзації транспортної діяльності, яке висвітлює ймовірні проблеми й перспективи розвитку поштового зв'язку та цифрових перевезень, що вказує на доцільність прийняття вчасних рішень в умовах діджиталізації транспортно-логістичних процесів.

Список використаних джерел

1. Клепікова О.В. Правова організація транспортної системи України: монографія. – Київ: Видавництво Ліра-К. 2019. 444 с.
2. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина) : навч. посібник / за ред. В.С. Щербини, В.В. Резнікової ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Ліра-К, 2018. 800 с.
3. Модельний закон щодо транспортної діяльності від 31.10.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_i37.

Яцишин В.В.

аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СФЕРІ ПРАЦІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Принципи соціального діалогу у сфері праці є основоположними засадами і рушійною силою соціального діалогу у сфері праці. Їх закріплення у міжнародно-правових актах є достатньо розрізненим і тривалим у часі.

У науці трудового права соціальний діалог був предметом окремих досліджень, в яких принципи соціального діалогу у сфері праці досліджувалися частково, дотично до суміжних досліджень.

Окремі аспекти нормативного закріплення принципів соціального діалогу у сфері праці розглядали у своїй праці В.М. Андріїв, Н.Б. Болотіна, В.В. Жернаков, І.В. Лагутіна, В.В. Лазор, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипко, М.В. Сорочишин, Г.І. Чанишева, Н.М. Хуторян, О.М. Ярошенко та інші вчені.

Принципи соціального діалогу закріплені в наступних міжнародно-правових актах: актах ООН (Загальна декларація прав людини 1948 року, Пакт про громадянські і політичні права 1966 р, Пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р), Ради Європи (Європейська соціальна хартія (переглянута), МОП, основними з яких є: Декларація про основні принципи і права в сфері праці 1998 р.; Конвенція № 87 «Про свободу асоціації та захист права на організацію» 1948 р.; Конвенція № 98 «Про право на організацію і на ведення колективних переговорів» 1949 р.; Конвенція № 135 «Про представників трудящих» 1971 р.; Конвенція № 144 «Про тристоронні консультації для сприяння застосуванню міжнародних трудових норм» (1976 року); Конвенція № 154 «Про сприяння колективним переговорам» (1981 р) та ін.

Основними принципами соціального діалогу у сфері праці, що закріплені у міжнародно-правових актах є: принцип свободи об'єднання та захисту прав профспілок, інших представників працівників; принцип двостороннього і тристороннього співробітництва (біпартизм, трипартизм), багаторівневого співробітництва; принцип рівноправності представників суб'єкті соціального діалогу; принцип повноважності представників суб'єкті соціального діалогу; принцип забезпечення прав на колективні переговори; принцип добровільного прийняття зобов'язань; принцип обов'язковості та належного виконання колективних договорів, які укладаються в результаті колективних переговорів; принцип забезпечення прав працівників роботодавців на колективні засоби захисту.

Так, наприклад, Конвенція МОП № 98 про застосування принципів права на організацію та на ведення колективних переговорів 1949 р. встановила реальні механізми застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів, так, передбачено, що організації трудівників і підприємців мають належний захист проти будь-яких актів втручання з боку однієї одних чи з боку їхніх агентів або членів у створення й діяльність організацій та керування ними.

Принцип права на організацію та принцип ведення колективних переговорів є основоположними принципами, що започаткували інститут

соціального діалогу у сфері праці і на сучасному етапі становлення соціального діалогу в сфері праці отримали вираження в Законі України «Про соціальний діалог в Україні» № 2862-VI від 23.12.2010.

На особливу увагу заслуговує Конвенція МОП №144, яка надає можливості підвищення рівня взаємодії на національному рівні між державою, об'єднаннями профспілок та суб'єктами господарювання. Статтею 2 вказаної Конвенції МОП встановлено, що кожна країна визначає характер і форму процедур, передбачених у параграфі 1 цієї Статті, відповідно до національної практики після консультації з представницькими організаціями, де такі організації є і де такі процедури ще не встановлено.

Колективне представництво працівників і роботодавців за допомогою соціального діалогу є суспільним благом, що лежить в основі демократії. Його слід заохочувати і розвивати за допомогою державної політики.

Конвенція МОП №144 започаткувала встановлення механізмів реалізації міжнародних трудових норм в національному законодавстві України та інших держав-членів МОП з урахуванням особливостей національного законодавства та позицій найбільших національних представницьких організацій.

Посилила механізми соціального діалогу у сфері праці Конвенція МОП №154, статтею 2 якої визначено термін колективні переговори, який означає всі переговори, що проводяться між роботодавцем, групою роботодавців або однією чи кількома організаціями роботодавців з одного боку, та однією чи кількома організаціями працівників – з другого, з метою: визначення умов праці й зайнятості; та (або) регулювання відносин між роботодавцями і працівниками; та/або регулювання відносин між роботодавцями чи їхніми організаціями та організацією чи організаціями працівників.

У більшості конвенцій МОП містяться положення про необхідність вирішення питань в сфері праці шляхом застосування процедур соціального діалогу.

Таким чином, навіть аналізуючи лише деякі акти Міжнародної організації праці, можна зробити висновок про те, що міжнародно-правові акти впливають на інститут соціального діалогу у сфері праці, на основні засади його існування. Міжнародно-правова регламентація соціального діалогу у сфері праці має важливу роль у відображенні основних, найважливіших принципів соціального діалогу в сфері праці.

Пасечник О.В.

доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»

**МІСЦЕ ПРАВ ЛЮДИНИ У БОРОТЬБІ З COVID-19
У КОНТЕКСТІ КЛІНІЧНИХ ТА ДОКЛІНІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ**

Найвищою цінністю сучасності виступають права людини. Охорона та захист прав людини повинно здійснюватися як на внутрішньодержавному рівні, так і на міжнародному рівні, так як держава не завжди здатна ефективно забезпечити охорону та захист прав людини. Одним з яскравим прикладом міжнародної загрози людині є захворювання COVID-19.

ВООЗ назвало це пандемією. І потрібні спільні зусилля держав для створення протоколу дій, наприклад, для профілактики поширення даної хвороби.

У квітні 2020 року було прийнято резолюцію 74/270 «Глобальна солідарність у боротьбі з коронавірусним захворюванням 2019 року (COVID-19)». Проект резолюції 74/270 був підготовлений 137 державами, включаючи Україну. Основні положення резолюції 74/270 стосувалися визначення центральну ролі системи ООН у співробітництві щодо активізації і координації глобальних заходів щодо недопущення та стримування поширення COVID-19.

Окрема увага в резолюції 74/274 була присвячена збільшенню обсягу фінансування наукових досліджень, розробки вакцин та ліків і зміцненню міжнародного наукового співробітництва, необхідного для боротьби з COVID-19 [Пасечник О. В., Хендель Н. В. Діяльність генеральної асамблеї ООН щодо недопущення та стримування поширення COVID-19 // https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/diyalnist-generalnoyi-asambleyi-onn-shchodo-nedopushchennya-ta-strymuвання-poshyrennya-covid-19/].

А 20 квітня була прийнята резолюція про «Міжнародне співробітництво з метою забезпечення глобального доступу до ліків, вакцин і медичного обладнання для протидії COVID-19».

Питання створення вакцини проти COVID-19 неодноразово піднімалося на зустрічі глав держав, голови ВООЗ та приватного сектору. Учасники зустрічі погодили підсумковий текст документа, взявши на себе зобов'язання забезпечити доступ до нових методів

лікування, технологій і вакцинам по всьому світу, дотримуватися глобального міжнародного партнерства в галузі досліджень і координації зусиль по боротьбі з пандемією, приймати колективні рішення з реагування на пандемію, а також вчитися на досвіді інших держав, бути відповідальними перед найуразливішими спільнотами і всім світом [Макарычев М. ВОЗ: Шесть вакцин от COVID-19 проходят клинические испытания <https://rg.ru/2020/04/25/voz-shest-vaksin-ot-covid-19-prohodiut-klinicheskie-ispytaniia.html>].

Отже наразі головною проблемою є розробка ліків проти такого захворювання, як COVID-19.

Для створення будь-яких ліків потрібно проходження клінічного і доклінічного рівня. Але це потребує багато часу. Наприклад, від 6 місяців до двох років.

Доклінічні дослідження лікарських засобів – вельми важливий етап, який допомагає зменшити вірогідність негативних результатів застосування та відсіює, як покаже практика, більшість небезпечних для людини лікарських засобів. У процесі доклінічного дослідження лікарського засобу вивчаються його характеристики, терапевтичний вплив, потенційні побічні явища, лікувальні властивості, схеми раціонального застосування тощо. При цьому слід гарантувати дотримання прав людини, якщо випробування необхідно проводити на людському організмі [Пасечник О.В. дисертація «Інтеграційно-правове регулювання обігу лікарських засобів в ЄС» [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2245/%D0%9F%D0%B0%D1%81%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E.%D0%92..pdf?sequence=1&isAllowed=y>]. Саме з цієї причини потрібно створення нових стандартів клінічних досліджень у зв'язку з пандемією COVID-19.

У світі розробляється понад 100 потенційних вакцин від COVID-19, шість з них вже проходять клінічні випробування. ВООЗ почала клінічне дослідження найперспективніших лікарських засобів проти Covid-19, яке має назву «Солідарність» (Solidarity). Клінічні дослідження також проводяться у Великій Британії, яке назвали «Відновлення» (Recovery), у даному дослідженні беруть участь більше 5 тис. добровольців. В Україні 22 квітня прес-служба Офісу президента повідомила про старт клінічних досліджень вітчизняного лікарського засобу проти коронавірусу. Лише 10 травня 2020 був опублікований Наказ МОЗ України № 1105 «Про проведення клінічного випробування лікарського засобу, призначеного для здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та

поширенню, локалізацію та ліквідацію коронавірусної хвороби (COVID-19)».

У Наказі МОЗ України № 1105 вказано щодо дозволу проведення клінічного випробування лікарського засобу, призначеного для здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію та ліквідацію коронавірусної хвороби (COVID-19) відповідно до додатків до наказу.

Також наразі вже є перелік протоколів клінічних випробувань лікарських засобів, розглянутих на засіданні НЕР № 04/COVID-19 від 14.05.2020, на які були отримані позитивні висновки експертів.

Отже, наразі відбувається активна стадія клінічних та доклінічних досліджень лікарських засобів проти поширення COVID-19 при яких необхідно дотримуватися насамперед прав людини.

Хендель Н.В.

доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЧИ ЕФЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У БОРОТБІ З ПОШИРЕННЯМ COVID-19?

Напередодні 73 сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я ВООЗ 122 держави закликали ВООЗ та міжнародне співтовариство до ретельного розслідування джерела походження і масового поширення COVID-19. 73 сесія Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я ВООЗ проходила 18-19 травня 2020 р. у режимі онлайн конференції. Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я ВООЗ відповідно п. а ст. 21 Статуту (Конституції) ВООЗ 1946 р. має повноваження встановлювати права, що стосуються санітарних і карантинних вимог та інших заходів, спрямованих проти міжнародного поширення хвороб. На 73 сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я ВООЗ 19 травня 2020 р. держави-члени консенсусом прийняли резолюцію про боротьбу з COVID-19, її підтримали 140 держав. Також були обрані десять держав у виконком ВООЗ (Ботсвана, Великобританія, Гана, Гвінея-Бісау, Індія, Колумбія, Мадагаскар, Оман, Республіка Корея та РФ).

До цього часу Всесвітня асамблея охорони здоров'я проходила безперебійно починаючи з 1948 року, конкретизуючи зазначає П.А. Вільярреаль, що як і очікувалося, цьогорічна зустріч була зосереджена на пандемії COVID-19, яка стала найбільшою глобальною проблемою в галузі охорони здоров'я, яку Асамблея коли-небудь розглядала [Villarreal P. A. Pandemic Intrigue in Geneva: COVID-19 and the 73rd World Health Assembly // https://www.ejiltalk.org/pandemic-intrigue-in-geneva-covid-19-and-the-73rd-world-health-assembly/?utm_source=mailpoet&utm_medium=email&utm_campaign=ejil-talk-newsletter-post-title_2].

На 73 сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я ВООЗ була і критика організації у несвоєчасному забезпеченні та обміні інформацією про COVID-19, зокрема зі сторони секретаря з питань охорони здоров'я та соціальних служб США Олексія Азара [Secretary Azar Plenary Remarks at World Health Assembly // <https://www.hhs.gov/about/leadership/secretary/speeches/2020-speeches/secretary-azar-plenary-remarks-at-world-health-assembly.html>]. Також під час сесії Всесвітньої асамблеї президент США Дональд Трамп опублікував «роз'яснювальний лист» зі звинуваченнями проти ВООЗ та Китаю щодо їхніх дій у боротьбі з COVID-19 [Letter to Dr. Tedros of the World Health Organization // <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1262577580718395393?s=20>].

Резолюція «Відповідь COVID-19» була внесена за підтримки понад 110 держав, включаючи Австралію, 27 держав-членів ЄС, Україну, Японію, Великобританію, Канаду та інших, до них пізніше приєдналися 54 африканських держави. Жодна із 194 держав-членів ВООЗ не висловилася проти проекту резолюції «Відповідь COVID-19», включаючи США та КНР.

Текст резолюції «Відповідь COVID-19» починається зі встановлення наслідків COVID-19 від смертності до негативного впливу на фізичне та психічне здоров'я та соціальне самопочуття. Зазначається і катастрофічні наслідки для економіки та суспільства через загострення нерівності як в самих державах так і між державами.

У резолюції «Відповідь COVID-19» акцентується увага на відповідальності урядів держав ухвалювати та впроваджувати відповідні заходи щодо боротьби з пандемією COVID-19, враховуючи особливості національної системи охорони здоров'я та інші. На 194 держав-членів ВООЗ покладені обов'язки виконувати

положення Статуту (Конституції) ВООЗ 1946 р. та Міжнародних медико-санітарних правил 2005 р.

Окремо вказується на статутний (конституційний) мандат ВООЗ, як координуючої установи міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я, і «визнаючи її ключову керівну роль в рамках більш широкого реагування Організації Об'єднаних Націй та важливість посилення багатостороннього співробітництва у подоланні пандемії COVID-19 та її значних негативних наслідків» [COVID-19 response / A73/CONF.1 Rev.1 // https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA73/A73_CONF1Rev1-en.pdf].

У резолюції звертається увага на непропорційний вплив пандемії COVID-19 на бідних та найвразливіших людей, впливаючи на покращення здоров'я та розвитку у державах з низьким та середнім рівнем доходу та державах, що розвиваються, тим самим перешкоджаючи досягненню Цілей сталого розвитку та універсальному охопленню здоров'ям (UHC).

Також згадується у резолюції право людини на доступ до якісної, безпечної, ефективної та доступної діагностики, терапевтичних препаратів, лікарських засобів та вакцин, основних технологій для здоров'я та їх компонентів, а також обладнання для реагування на COVID-19. Право на доступ до якісних, безпечних, ефективних та доступних лікарських засобів, включаючи вакцини, є компонентом права на здоров'я.

Поза увагою не залишилося і міжнародне гуманітарне право, яке спрямоване на запобігання та пом'якшення спалахів COVID-19 під час збройних конфліктів. Необхідно зазначити, що Міжнародний Комітет Червоного Хреста підготував публікацію «COVID-19 і міжнародне гуманітарне право».

Отже, шлях до прийняття резолюції «Відповідь COVID-19» був досить тернистим від політичних ультиматумів до проведення вперше за всю історію діяльності ВООЗ сесії в онлайн режимі. Усі перепони не стали на заваді у прийнятті, хоч і політичної резолюції, проте документу, який демонструє єдність міжнародного співтовариства у боротьбі з коронавірусом. Міжнародне співробітництво єдиний спосіб побороти поширення найбільшої загрози сьогодення COVID-19.

Федоров В.А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук, доцент

Федорова Т.С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
Доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук

ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ ТА АРБІТРАЖІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ ТА ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК

Процеси інтеграції України до європейської та світової спільноти зумовлюють гармонізацію вітчизняного законодавства із правом ЄС, подальшу імплементацію міжнародних стандартів прав і свобод людини до законодавства України.

В свою чергу, розширення українського бізнесу зумовлює розгляд суперечок між контрагентами як в рамках міжнародного комерційного арбітражу, так і іноземними судами, а тому й необхідність подальшої легалізації та виконання таких рішень іноземних судів і арбітражів на території України, адже сьогодні тенденція вирішення спорів в іноземних судах серед бізнесу вже не викликає здивування. Значна кількість спорів розглядається в судах та інших юрисдикційних органах іноземних держав. Саме тому набуває все більшої актуальності питання вдосконалення правового механізму визнання та виконання рішень іноземних судів та арбітражів на території України.

В різні часи процесуалісти, історики та теоретики права досліджували проблеми, пов'язані з виконанням рішень іноземних судів та арбітражів, що пояснюється важливістю та науковою цінністю, власне, історико-правового дослідження, а також необхідністю запозичення історичного досвіду для сучасної практики.

Не дивлячись на поступове зближення правил і процедур, уніфікацію, створення наднаціональних правил, що є однією з основних тенденцій розвитку систем цивільної і господарської юрисдикції, питання визнання та виконання іноземних судових рішень та арбітражів є проблемними та потребують дослідження і вдосконалення.

Визнання і виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів в Україні, незалежно від того, чи вони є інституційними

арбітражами, чи ad hoc, чи рішеннями зарубіжних арбітражних інститутів, підпорядковуються однаковим правилам, зокрема, положенням Нью-Йоркської конвенції про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року, а також нормам національного законодавства.

Законом України «Про міжнародне приватне право» встановлено, що в Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають з цивільних, трудових, сімейних та господарських правовідносин, вироки іноземних судів у кримінальних провадженнях у частині, що стосується відшкодування шкоди та заподіяних збитків, а також рішення іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, що набрали законної сили (ст. 81).

За Законом України «Про виконавче провадження» (ст. 78) рішення іноземних судів (судів іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних чи господарських справ, іноземних чи міжнародних арбітражів) визнаються та виконуються в Україні відповідно до міжнародних договорів України, цього та інших законів України, якщо визнання та виконання таких рішень передбачено міжнародними договорами України або за принципом взаємності.

Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» визначено, що арбітражне рішення, незалежно від того, в якій країні воно було винесено, визнається обов'язковим і при поданні до компетентного суду письмового клопотання виконується з урахуванням положень цієї статті (35) та статті 36 цього Закону.

Абсолютно погоджуємось з тим, що ефективним міжнародний комерційний арбітраж можна назвати тоді, коли його рішення виконуються в будь-якій державі світу, де знаходиться боржник або його майно. Саме тому світове співтовариство вживало зусилля зі створення простого й надійного міжнародного інструментарію, що дозволяє визнавати і приводити у виконання арбітражні рішення, винесені в інших державах. Нью-Йоркською конвенцією 1958 року встановлено загальний порядок визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень.

Однією з підстав відмови у визнанні і приведенні до виконання рішення іноземного суду або арбітражу компетентним органом держави, в якій воно має бути визнаним і виконаним, статтею V(2) (b) Нью-Йоркської конвенції 1958 р. вказано протиріччя такого рішення публічному порядку.

Запровадження уніфікованого механізму застосування застереження про публічний порядок як підстави обмеження дії іноземного права відповідає інтересам як міжнародної спільноти, так і окремих держав.

Будь-яка правова норма, як елемент правової системи держави, є результатом національних, ідеологічних, духовних, економічних, політичних та інших особливостей конкретного суспільства, і не може враховувати відповідний ідеологічний, соціальний, культурний, економічний та моральний базис, на якому побудовано правову систему іншої держави, а тому ця норма може бути зовсім чужою, такою, що не відповідає правопорядку даної держави, дестабілізуючою. Такі ж наслідки може спричинити й допущення дії іноземного арбітражного рішення.

Дискусії, що виникають, стосуються особливостей встановлення у правозастосовній діяльності умов, наявність яких дозволяє юрисдикційному органу застосувати застереження. Такі умови, хоча і можуть розглядатись окремо одна від одної, але функціонують як єдине ціле і утворюють взаємопов'язану систему обмежень і принципів гарантування дотримання судом мінімальних змістовних та формальних вимог для застосування застереження про публічний порядок.

Реалізація застереження про публічний порядок у правозастосовній діяльності суду (арбітражу) потребує встановлення на нормативному та прецедентному рівні відповідного механізму, порядку дій, що вчиняються певним органом для прийняття рішення про необхідність чи недопустимість застосування застереження про публічний порядок у конкретній справі. І цей механізм має враховувати виключний характер застереження про публічний порядок, гарантуючи встановлення суддею (арбітром) всіх необхідних для його застосування умов.

Як вбачається із матеріалів вітчизняної судової практики, в Україні формується проарбітражний підхід до процедури визнання та виконання як рішень іноземних судів та арбітражних рішень, у тому числі у сфері господарської юстиції. Водночас у випадках відмов у визнанні та виконанні арбітражна спільнота та практики прискіплюють аналізувати такі справи і висновки суду, адже від рівня прозорості, передбачуваності і виконуваності рішень міжнародних комерційних арбітражів (і не лише комерційних) залежить індекс інвестиційної привабливості країни, довіра іноземних інвесторів та торговельних партнерів до України та окремих господарюючих суб'єктів.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
------------------------	----------

СЕКЦІЯ 1 ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА УКРАЇНА

Сурілова О.О. ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ: ВИКЛИКИ COVID-19	4
Дронов В.Ю. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕЯКИХ ПРАВ ОСОБАМИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ	7
Примаченко І.Ф. ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ COVID-19	9
Рябошапченко А.О. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТРУДОВИХ ПРАВ ЖІНОК	12
Чайковський Ю.В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЄЮ	15
Шевченко Т.В. СУЧАСНА МІГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ІНТЕГРАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ЄС	18
Ругало Ю.І. ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН МКС ТА УКРАЇНИ	21

СЕКЦІЯ 2 СЦЕНАРІЇ РЕФОРМУВАННЯ ЄС У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Василенко М.Д. РЕФОРМУВАННЯ ЄС: ПРОБЛЕМИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ЯК МОЖЛИВІ РИЗИКИ	24
Акіменко Ю.Ю. ПРИНЦИПИ DCFR ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА ЄС	27
Форманюк В.В., Каненберг-Сандул О.К. РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ	32
Goris Emeline THE GLOBALISATION OF EUROPEAN ENVIRONMENTAL POLICY, STUDY OF THE EU-UKRAINE ASSOCIATION AGREEMENT	36

СЕКЦІЯ 3 МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІДНОСИНИ: ПУБЛІЧНІ, ПРИВАТНІ ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Andreichenko Svitlana

EUROPEAN ARREST WARRANT
AND FUNDAMENTAL HUMANS RIGHTS 39

Жебровська К.А.

ЦІННІСНИЙ ВИМІР ВІДСТУПУ ДЕРЖАВ
ВІД МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ..... 41

Мануїлова К.В.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ
ЯДЕРНИХ МАТЕРІАЛІВ НА УНІВЕРСАЛЬНОМУ РІВНІ 44

Симонян Ю.Ю.

УМОВИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТВОРІВ..... 47

Харитонов Р.Ф.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ... 50

Шемонаєв В.Ю.

ПРАВОВИЙ СТАТУС КЕРЧЕНСЬКОЇ ПРОТОКИ
ПІСЛЯ АНЕКСІЇ КРИМУ З БОКУ РОСІЇ 53

Коваленко В.В.

НАДНАЦІОНАЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВА ОЗНАКА
ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 56

Левченко І.С.

ПРИНЦИП СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ
В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ 58

Мануїлова А.І.

ЕМАНАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЕСТОПЕЛЬ З ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ ... 60

Muzyka Viktoriia V.

CYBER-ATTACKS ATTRIBUTION AND EU COLLECTIVE
CYBER SANCTIONS AS A WAY TO RESPOND
TO CYBER THREATS FROM OUTSIDE THE UNION..... 63

Степанова С.П.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСТВА
В ЄВРОПІ (ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ) 66

Strelchuk Alyona

RISK ANALYSIS PRINCIPLE FACILITATING COMPLIANCE
TO INTERNATIONAL FOOD SAFETY 70

Судєєва О.І.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ
МІГРАНТІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 73

СЕКЦІЯ 4 ФЕНОМЕН МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Бслозубова О.О.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ «ЗРУЧНИХ» ПРАПОРІВ
ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНСТРУМЕНТАРІЮ
МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА76

Грушко М.В.

УНІВЕРСАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ ЩОДО СЕРЙОЗНИХ
ПОРУШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....79

Ашихмін І.М.

ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ
FORUM NON CONVENIENS ТА ОСОБЛИВОСТІ
ПРИВЕДЕННЯ У ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ.....82

Зубайр Ахмад

РОЛЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ
ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ86

Крылов М.А.

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА
ИНСТИТУТА ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ.....88

Моход Н.О.

РАСТА SUNT SERVANDA В ИСЛАМСКОМ ПРАВЕ92

СЕКЦІЯ 5 ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Чанишева Г.І.

ПРИНЦИП ДОБРОВІЛЬНОСТІ УКЛАДЕННЯ
КОЛЕКТИВНИХ ДОГОВОРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ
СТАНДАРТИ ТА ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....95

Бігняк О.В.

КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН
ВЛАСНОСТІ ТА ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....98

Laqutina I.V.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
LABOUR RIGHTS PRACTICE: SELECTED ISSUES100

Шукін О.С.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....102

Burnosenkova I.A.

PIERCING CORPORATE VEIL: SAME COURT,
DIFFERENT APPROACHES105

Кирєєва Н.С.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ Е-КОМЕРЦІЇ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС108

Лаверенюк Н.С.

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ	111
---	-----

Яцишин В.В.

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СФЕРІ ПРАЦІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ	113
---	-----

Пасечник О.В.

МІСЦЕ ПРАВ ЛЮДИНИ У БОРОТБІ З COVID-19 У КОНТЕКСТІ КЛІНІЧНИХ ТА ДОКЛІНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ	116
---	-----

Хендель Н.В.

ЧИ ЕФЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У БОРОТБІ З ПОШИРЕННЯМ COVID-19?	118
--	-----

Федоров В.А., Федорова Т.С.

ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ ТА АРБІТРАЖІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ ТА ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК	121
--	-----

Наукове видання

**ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В УМОВАХ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ
МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ**

**МАТЕРІАЛИ
науково-практичної заочної конференції**

20 травня 2020 р., м. Одеса

Верстка – І.І. Стратій

Підписано до друку 18.05.2020. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 7,44. Тираж 300. Замовлення № 0520-109.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а
Телефон +38 (0552) 39 95 80,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.